

TILIOQ

TILIOQ AVANI

QAANAAMUT ANGALANERMIK
NALUNAARUT 2020

TILIOQ I NORD

REJSERAPPORT QAANAAQ 2020

IMARISAA

- 4 Siulequt
- 6 1. Aallarniut
- 12 2. Tikikkuminassuseq pissarsiariuminassuserlu
  - 12 Qaanaap sumiiffia
  - 13 Digitalinngorlugit aaqqiissutit pissarsiarineqarsinnaassutsimik qulakkeerinnittut
  - 14 Namminneq takkuttunut tikikkuminassuseq
  - 16 Pisortat illuutaat
- 20 Inuup innarluutillip isaaniit: Aqqusinermiit igalaamut torlulaartarluni saaffiginnittariaqartarpoq
- 25 3. Kommunimi suliassanik suliarinnitarneq inatsisitigullu innarlitsaaliugaaneq
  - 26 Kommunimi aaqqissuussaaneq
  - 27 Suliassanik suliarinnitarneq aamma ataqatigiissaarinnginneq suleqatigiinnginnerlu
  - 30 Nalunaarutit ilungersunartut iliuuseqarfigineqarneq ajorput
  - 31 Qaanaami nunarfinnilu taperserseqarnissamik pisariaqartitsisoqartorujussuuvoq
- 36 Inuup innarluutillip isaaniit: Qillaq autissemik innarluutilik Avannaata Kommunianit pisussaaffigineqanngitsutut pineqarluni iliuuseqarfigineqanngilaq
- 41 4. Meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut
  - 42 Immikkut klassit – ilinniartitsisut taarseraattut atorullu ikiuutit amigaataanerit
  - 43 Peqataatitsinissamik qulakkernissaanik ajornartorsiutit
  - 44 Siorapalummi immikkut atuartitsineq
  - 45 Meeqqat atuarfiata kingorna ilinniagaqarnissamut periarfissat amigaataanerit
  - 45 Pisortat ingerlatsiviannit sumiginnagaaneq
  - 46 Ilisimasat amigaataanerit
- 51 5. Namminerisamik inuuneq
  - 51 Inuiaqatigiinni peqataanissamut taperserseqarneq
  - 53 Atortut ikiuutit ulluinnarni inuuneq ajorannginnerulersissinnaavaat
  - 55 Inissaaleqineq innuttaasut namminerisamik inuuneqarsinnaatitaanerannut ajoqutaavoq
  - 57 Nammineq aalajangiisinnaaneq
- 60 Inuup innarluutillit isaaniit: Siorapalummi najugaqarneq innarluuteqarnerlu
- 65 6. Suliffeqarneq siusinaartumillu pensionisiaqarneq
  - 65 Siusinaartumik pensionisiat suliffeqalernissamullu piginnaangorsaqinneq
  - 68 Suliffeqarnissamut periarfissat tamatigoortut amigaataanerit
- 71 Inuup innarluutillit isaaniit: Qaanaami najugaqatigiiffiit sammisasaqartitsillunilu ornittakkat amigaataapput
- 74 7. Inuttut atugarliorneq navianartumiinnerlu
  - 75 Arnanut innarluutilinnut nakuusernerit atorerluinerillu
  - 75 Imminut nakorsaasersortarneq – Inuusuttut naamaartartut
  - 76 Inuit atugaannik tarnikkut katsorsaaneq pitsaaliuinertut
  - 77 Pinngitsuuisinnaannginneq
- 78 8. Ilisimasat pisinnaatitaaffiillu
  - 78 Kisimiilluni akersuunneq ilungersunartuuvoq
  - 80 Sulianik suliarinnittut ilisimasaqannginnerat
  - 81 Kommunimi inuit innarluutillit pillugit politikki aamma inuit innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigit
  - 81 Kommunal handicappolitik og handicapråd
- 84 9. Inerniliineq
  - 84 Ataqatigiissaarinnginneq suleqatigiinnginnerlu
  - 85 Ikuisarneq, tapersiisarneq namminerisamillu inuuneqarneq
  - 86 Ilisimasat aamma inuit innarluutillit pillugit suliaqanermi sulisut piginnaangorsarnerat
  - 87 Ilinniagaqarneq suliffeqarnerlu
- 88 10. Inassuteqaatit

KOLOFON

Saqqummersitsisoq Udgiver:

Tilioq 2020

Allaaserinnittoq aaqqissuisorlu Tekst og redaktion:

Drude Daverkosen, Christina Johnsen,
Oline Inuusuttoq Olsen og Anna Ida Hallgaard Jonsson

Assit Foto:

Tilioq, private fotos, SakteKino og Ek'o Uvdloriak'

Ilusilersuisoq Grafisk Design:

irisager.gl

Nutserisoq Oversættelses:

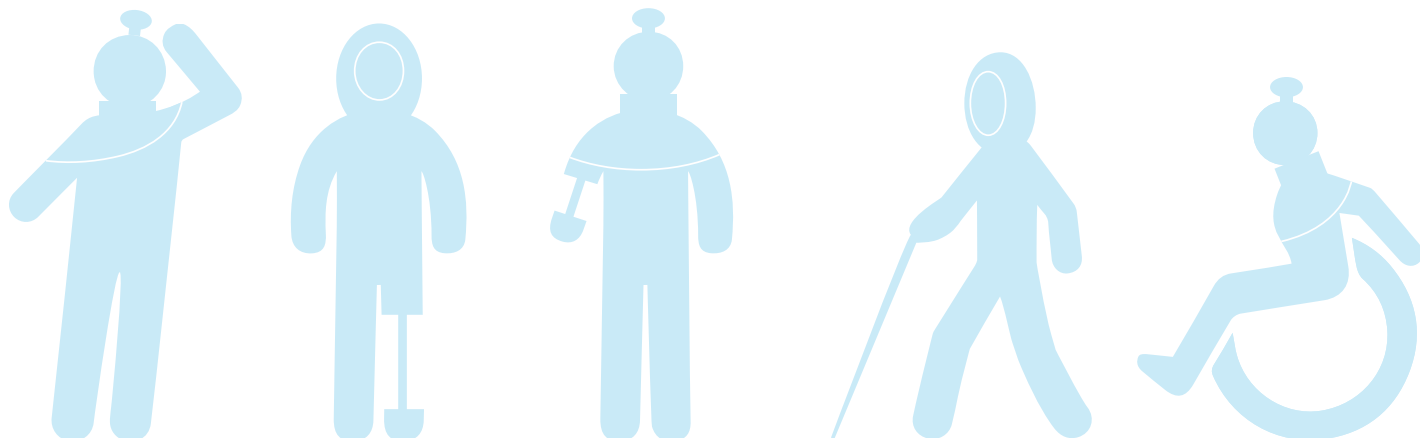
Hans Møller

Kukkunersuisut Korrektur:

Therese B. Thomsen

INDHOLD

- 4 Forord**
- 6 1. Indledning**
- 12 2. Tilgængelighed**
  - 12 Geografi
  - 13 Digitale løsninger der sikrer tilgængeligheden
  - 14 Fysisk tilgængelighed
  - 16 Offentlige bygninger
- 20 Et handicapperspektiv: Sagsbehandling gennem vinduet**
- 25 3. Kommunal sagsbehandling og retssikkerhed**
  - 26 Kommunal organisering
  - 27 Sagsbehandling og manglende koordination og samarbejde
  - 30 Ingen handling på alvorlige underretninger
  - 31 Stort behov for støtte til Qaanaaq og bygder
- 36 Et handicapperspektiv: Qillaq med autisme svigtes af Avannaata Kommunia**
- 41 4. Børn og unge med særlige behov**
  - 42 Specialklassen – skiftende lærer og mangel på hjælpemidler
  - 43 Udfordringer med at sikre inklusion
  - 44 Specialundervisning i Siorapaluk
  - 45 Mangel på uddannelsesmuligheder efter folkeskolen
  - 45 Svigtet af det offentlige system
  - 46 Mangel på viden
- 51 5. Selvstændigt liv**
  - 51 Støtte til at deltage i samfundet
  - 53 Hjælpemidler der kan lette hverdagen
  - 55 Boligmangel går ud over borgernes ret til et selvstændigt liv
  - 57 Selvbestemmelse
- 60 Et handicapperspektiv: At bo i Siorapaluk med handicap**
- 65 6. Beskæftigelse og førtidspension**
  - 65 Førtidspension og revalidering
  - 68 Mangel på fleksible beskæftigelsesmuligheder
- 71 Et handicapperspektiv: Der mangler værested og bofællesskab i Qaanaaq**
- 74 7. Social udsathed**
  - 75 Vold mod og misbrug af kvinder med handicap
  - 75 Selvmedicinering – Unge som sniffer
  - 76 Socialpsykiatri som forebyggende arbejde
  - 77 Afhængighed
- 78 8. Viden og rettigheder**
  - 78 Det er hårdt at kæmpe alene
  - 80 Mangel på viden hos fagpersoner
  - 81 Kommunal handicappolitik og handicapråd
- 84 9. Konklusion**
  - 84 Manglende koordinering og samarbejde
  - 85 Hjælp, støtte og et selvstændigt liv
  - 86 Viden og opkvalificering af handicapfaglige medarbejdere
  - 87 Uddannelse og beskæftigelse
- 88 10. anbefalinger**

Siulequt

Avanersuaq. Avannarpasissorujussuarmiippoq. Kusanarpoq takorannerlunilu, aammali sakkortuunik atugaqarfiuvoq unga-sissumiillunilu. Aasakkut ulloq unnuarlu assigiinnartarput. Illoqarfik 636-t missaannik inuttalik, ilisimasatsinnit avinggarusimanerullutik inuusut. Tassaniippiarpugut.

Tassami Tiliup allatseqarfia uangalu Qaanaaliarnissarput maajip qaammataani 2020 iluatsipparput. Angalanissarput februarimi 2020 pilersaarusiortugulu aallartipparput. Bilitsisivugut unnuiffissarsillutalu, Qaanaamilu pissutsinik misissuilluta aamma Avannaata Kommunianik Qaanaamilu innuttaasunik oqaloqateqarluta. Tamarmilli ilisimaleriigaannik Covid-19 aamma Kalaallit Nunaannut annguppoq Qaanaamullu angalanissamik pilersaarutigut kinguartikkallarpagut. Taamaammat angalanissarput iluatsimmat nuannaarutigeqaarput.

Kommune Kujallermut aggustimi 2019 angalanitta kingorna 2020-mi paasisassarsiorluta sumut angalassanerluta assigiinningsunik arlalinnik siunnersuuteqarpugut. Nunatta inoqarfii tamaasa tikinnissaat uagutsinnut pingaaruteqarpoq, taamaallilluni Kalaallit Nunaata qeqqa illoqarfiillu angerit kisimik tikeraarneqassanatik. Erseqqissaatigeqqissavarput Inuit Innarlutillit Illersuisuat Kalaallit Nunaannut tamarmut illersuisuummat Kalaallillu Nunaanni inuit innarlutillit tamarmik pisinnaatitaaffimminnik ilisimasaqarnissamik periarfissaqassasut, Tiliup sunik suliaqarneranik ilisimasaqassasut uagutsinnillu siunnersorneqarniarlutik ilitsersorneqarniarlutillu naapitsissasasut. Isumaqarpugut Sisimiuni allaffitsinni issiaannassanata, illoqarfinnillu tikilluta innuttaasunik takullugit naapitsissassalluta taamaasillutalu inuit innarlutillit atugaat oqaluttuarisassagigut nalilersuiffigalugillu.

Nalunngilarput Tiliup suliai Qaanaarmiut ilisimagaat. Tassami Qaanaami innuttaasunit saaffiginnissuterpassuit tigusarpagut. Naapinnissarpllu Qaanaami amerlasuut kissaatiginikuuaat – tikeraarpagullu illoqarfimminni atugaat takuniarlugit. Taamaammat Qaanaamut paasisarsiorluta angalanerput aamma pissusissamisoortuinnarpoq.

Qaanaamiut kialaarlutik, ikiuerususseqarlutik inussiarnisaarlutillu tikilluaqqaatigut. Aamma illoqarfisik tikeraarsigu inuit qujamasupput. Amerlasuut oqaluttuarput Qaanaamut angalaneq akisummat piffissamillu sivisuumik atuiffiusarmat Kalaallit Nunaanni oqartussanit assigiinningsunit maluginiarneqarpallaartaratik. Amerlasuut tassunga tapiliullugu oqaatiigaat puigorneqartutut misigisimallutik. Tamanna Qaanaamut tikeraarnitsinni aamma paasivarput.

Forord

Avanersuaq – det store nord. Det er virkeligt langt oppe i nord. Smukt og fascinerende, men også barskt og fjernt. Der hvor nat og dag om sommeren flyder ud i ét. En by med ca. 636 personer, der lever mere isoleret, end vi umiddelbart er klar over. Netop dér var vi.

Det lykkedes nemlig Tilioqs sekretariat og jeg at komme til Qaanaaq i maj måned 2020. Vi startede planlægningen af vores rejse i februar 2020. Vi købte billetter og overnatning samt lavede research på Qaanaaq og var i dialog med Avannaata Kommunia og indbyggere i Qaanaaq. Men som alle efterhånden ved, kom Covid-19 også til Grønland og satte vores rejseplaner til Qaanaaq på standby. Vi er derfor ekstra glade for, at vores rejse alligevel lykkedes.

Efter vores tur til Kujalleq i august 2019 havde vi flere forskellige forslag til, hvor vores orienteringsrejse i 2020 skulle gå hen. Det er vigtigt for os at komme ud i hele landet, således det ikke kun er Midtgrønland og de større byer, der får besøg. Igen vil jeg understrege, at jeg er Handicaptalsmand for hele Grønland, og at alle i Grønland skal have mulighed for at kende deres rettigheder, vide hvad Tilioq laver og mødes med os for at få råd og vejledning. Vi mener ikke, at vi udelukkende kan sidde på vores kontor i Sisimiut og beskrive og vurdere forholdene for personer med handicap i Qaanaaq uden at møde indbyggerne og se byen.

Vi ved, at Qaanaarmiut kender til Tilioqs arbejde. Vi modtager nemlig mange henvendelser fra borgere i Qaanaaq. Mange i Qaanaaq har ønsket at mødes med os – og at vi kom op for at se forholdene i deres by. Derfor var det også helt naturligt, at vores orienteringsrejse gik til Qaanaaq.

Vi blev mødt med varme, hjælpsomhed og stor gæstfrihed i Qaanaaq. Folk var taknemmelige over, at vi også besøgte deres by. Mange fortalte os, at de ikke får meget opmærksomhed fra de forskellige myndigheder i Grønland, da det er dyrt og tidskrævende at rejse til Qaanaaq. Mange gav i forlængelse heraf udtryk for, at de føler sig glemt. Det var også noget af det, vi erfarede under vores besøg i Qaanaaq.

Der er adskillige specielle forhold i Qaanaaq. Der er skibsanløb en gang om året. Der er flyforbindelse en

Qanaami pissutsit immikkut ittut amerlasuut atuupput. Ukiu-
mut ataasiarlutik umiarsuarmit tikinneqartarput. Sapaatip
akunneranut ataasiarluni timmisartukku attaveqartarneq.
Aqquserngit asfaltilersugaanngillat. Internetip pitsaassusia
allangorarpoq arriillunilu. Qaanaami pissutsit Kalaallit Nunaata
sinneranit allaalluinnartut atuupput. Tamanna Qaanaap Tiliu-
mit tikeraarneqarneranut pissutissaqartitsinerulerpoq.

Inatsisit pisinnaatitaaffillu pillugit ilisimasaqartoqannginera
malugivarput. Apeqqarissaarluarfigineqarpugut, unneqqaris-
saarfigineqarluta alapernaatsoqarlunilu. Misigivarput inuit aki-
sussaassuseqarusuttut inuiaqatigiinnillu pitsaanerusunik piler-
sitserusuttoqartoq. Aamma malugivarput piumassuseqartoqar-
toq nukissaqartoqartorlu. Tamannalu neriuutissaqalersitsivoq.

Qaanaarmiut inussiarnisaarlutik kissalaarlutillu tikilluaqqusine-
rannik qutsavigerusuppakka. Kikkut tamaasa, oqartussat, sulia-
nik ingerlatsisut innuttaasullu. Ikiuisimangikkaluarussi amma-
simangikkaluarussilu Qaanaami pissutsit paasisaqarfigisimas-
sanngikkaluarpagut nalunaarusiarlu una saqqummersissimasin-
naanngikkaluarlugu. Qaanaami kikkunntu tamanut qujanaq.

Neriuutigaara Kalaallit Nunaanni kikkunntu tamanut ataatsi-
moorluta pitsaasunik allannguissasugut – Qaanaami Narsami-
luunniit najugaqarutta.

Atuarluarisi.

Nussiarnersumik inuulluaqqusillunga
Med venlig hilsen

Christina Johnsen

Inuit Innarluutillit Illersuisuat - Handicaptalsmand

gang om ugen. Vejene er ikke asfalterede. Internet-
kvaliteten er ustabil og langsom. Det ER nogle helt
andre forhold, der gør sig gældende i Qaanaaq,
som er så anderledes end resten af Grønland. Det-
te giver endnu større grund til, at det lige netop
blev Qaanaaq, der fik besøg af Tilioq.

Vi oplevede stor mangel på viden om lovgivning og
om rettigheder. Men vi blev mødt med stor spørge-
lyst, ærlighed og nysgerrighed. Vi oplevede folk,
der ønskede at tage ansvar og skabe et bedre sam-
fund. Vi oplevede ligeledes både vilje og styrke. Og
dét skaber håb.

Jeg vil takke alle Qaanaarmiut for den gæstfrihed
og varme, vi blev mødt med. Alle hver og én, myn-
digheder, fagpersoner og borgere. Uden jeres
hjælp og åbenhed vil det ikke være muligt for os at
forstå de forhold, der er i Qaanaaq og udgive den-
ne rapport. Tak til alle i Qaanaaq.

Mit håb er, at vi sammen kan skabe positive foran-
dringer for alle i Grønland – uanset om du bor i
Qaanaaq eller Narsaq.

God læselyst.

1. Aallarniut

Inuit Innarluutillit Illersuisuat aamma Inuit Innarluutillit Illersuisoqarfiat Qaanaami nunaqarfiinilu inuit innarluutillit atugaat misissorniarlugit majimi 2020 paasissarsiorluni angalapput. Angalaneq sapaatip akunnerani Qaanaamiinnermik aallartippoq, tassani Tiliup innuttaasut najukkamilu oqartussat naapippai. Tilioq tamassuma kingorna ulluni marlunni Ilulissaniippoq, tassani Avannaata Kommuniata qitiusumik allafeqarfiani kommunimi innarluutilinnik sullissinermi oqartussat, tassunga ilanngullugit kommunalbestyrelsip sinniisai, naapillugit.

Inuit Innarluutillit Illersuisuata Inatsisartut inatsisaat nr. 1, 29. Maj 2017-imeersumi (inuit innarluutillit illersuisuat pillugu inatsit) § 4, imm. 2, nr. 4naapertorlugu inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Isumaqatigiissutaanni aalajangersakkat siunertallu aallaavigalugit inuit innarluutillit inuunerminni atugaat nalilersortassavai. Taamaallilluni angalanermi siunertap aappaa tassaavoq Qaanaami nunaqarfiinilu inuit innarluutillit atugaasa misissornisaat. Tilioq Qaanaami innarluuteqarneq, inunnut innarluutilinnut ilaqaataaneq inunnillu innarluutilinnik suliaqarneq qanoq ittuunerannik paasisaqqarpoq. Tilioq aamma oqartussat assigiinngitsut innarluutilinnik sullissinermik qanoq aqut-sinersut, qanoq aqqissugaanersut innuttaasullu neqerorutit atuuttut qanoq misigeneraat ilimasaqalerpoq.

Angalanermi siunertap aappaa tassaavoq Qaanaami innuttaasut pisortallu sulisoqarfiisa Inuit Innarluutillit Illersuisoqarfia ingerlatsineralu pillugit kiisalu Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut inuillu innarluutillit isumaqatigiissut naapertorlugu pisinnaatitaaffii pillugit qaammarsaanissaq.

Periaaseq suliniutillu

Qaanaami nunaqarfiinilu inuit innarluutillit atugaat pitsaannerpaamik nalilersorsinnaajummallugit Tilioq assigiinngitsut ilimasaannik paasisassarsiorpoq.

Tiliup immikkoortumi aqqissuussaaneq paasisaqqarfiginiarlugu oqartussat sulianillu suliaqartut assigiinngitsut inunnik innarluutilinnik suliaqartut ataatsimeeqatigai. Tiliup taamaallilluni kommunimi Qaanaami suliaassanik suliarinnittartut, ilaqtariinnut ingerlatsivmmi immikkoortortaqqarfimmi aqut-

1. Indledning

Handicaptalsmanden og Handicaptalsmandsinstitutionen Tilioq var i maj 2020 på orienteringsrejse for at undersøge forholdene for personer med handicap i Qaanaaq og dens bygder. Rejsen startede med en uges ophold i Qaanaaq, hvor Tilioq mødte borgere og lokale myndigheder. Efterfølgende var Tilioq to dage i Ilulissat, hvor hovedkontoret for Avannaata Kommunia holder til, for at mødes med de øverste ansvarlige på handicapområdet i kommunen, herunder en repræsentant fra kommunalbestyrelsen.

Handicaptalsmanden skal ifølge Inatsisartutlov nr. 1 af 29. maj 2017 (handicaptalsmandsloven) vurdere de forhold, personer med handicap lever under, ud fra bestemmelserne og intentionerne i FN's Konvention om rettigheder for personer med handicap jf. § 4 stk. 2 nr. 4. Således har rejsens ene formål været at undersøge forholdene for personer med handicap i Qaanaaq og bygder. Tilioq har fået et indblik i, hvordan det er at have et handicap, at være pårørende til en person med handicap og at arbejde med personer med handicap i Qaanaaq og i bygderne. Desuden har Tilioq fået viden om, hvordan de forskellige myndigheder forvalter handicapområdet, hvordan det organiseres, og hvordan borgerne oplever de tilbud, der er.

Rejsens andet formål har været at oplyse borgere og offentlige institutioner i Qaanaaq om Handicaptalsmandsinstitutionen og dens virke, samt om Handicapkonventionen og de rettigheder konventionen sikrer for personer med handicap.

Metode og aktiviteter

For bedst at kunne vurdere forholdene for personer med handicap i Qaanaaq og bygder har Tilioq søgt viden fra forskellige sider.

Tilioq har holdt møder med forskellige myndigheder og fagpersonale, der arbejder med personer med handicap for at få et indblik i organiseringen af området. Tilioq har således talt med de kommunale sags-

*Inuit Innarluutillit Illersuisuat aamma Tiliumi allatseqarfimmiut Qaanaamiipput maajimi 2020.
Handicaptalsmanden og Tilioqs sekretariat var i Qaanaaq i maj 2020*

sisoq, Qaanaami peqqissaavik, Qaanaap atuarfiani ilinniar-titsisoq siunnersorti, Qaanaami ilaqutariinnik sullissivimi aqutsisuugallartoq, MISI Avannaata Qaanaamut siunnersor-taa, nunap immikkoortuani Avannaani nunap immikkoortua-ni nakorsaq, Avannaata Kommuniani inunnut innarluutilin-nut siunnersorti, Avannaata Kommuniani ilaqutariinnut ingerlatsivimmi fagcheffi, Avannaata Kommuniani ilaqutariin-nut ingerlatsivimmi pisortaq, Avannaata Kommuniani lsuma-ginninnermut Ataatsimiititap siulittaasua oqaloqatigai.

Inunnut innarluutilinnut tunngatillugu innuttaasut nammin-neq misigisaat tusassallugu Tiliumut pingaartuuvoq. Taa-maamat angalanitsinni innuttaasut misigisaat pillugit aam-ma pisariaqartitaminnik sunik ikiorneqarat ikiorserneqarne-rallu pillugit innuttaasut sapinngisamik amerlasuut oqalo-qatigaagut. Tilioq Qaanaami unnunni marlunni innuttaasut

behandlere og afdelingslederen fra familieforvaltning-
en i Qaanaaq, sundhedscenteret i Qaanaaq, rådgiv-
ningslæren på skolen i Qaanaaq, familiecenterets
fungerende leder i Qaanaaq, MISI Avannaatas konsu-
lent for Qaanaaq, Regionslægen for region Avan-
naata, handicapkonsulent for Avannaata Kommunia,
fagchef for forvaltning for familie i Avannaata Kom-
munia, Direktør for forvaltning for familie i Avannaata
Kommunia og Udvalgsformanden for socialudvalget
for Avannaata Kommunia.

Det er vigtigt for Tilioq at høre borgernes egne ople-
velser i forhold til handicap. Derfor har vi under vores
rejse forsøgt at tale med så mange borgere som mu-
ligt om deres oplevelser og om, hvilken form for
hjælp og ydelser, de har behov for. I Qaanaaq afhold-

Tiliqut pingaaruteqarpoq inuit innarluutillit atukkatik pillugit oqariartuuttaannik tusagaqartarnissaq. Det er vigtigt for Tilioq at lytte til borgere med handicap om deres oplevelser

saaffiginnitsippai, tassani innuttaasut innarluuteqarnermut tunngatillugu pisinnaatitaaffii pillugit siunnersorneqarsinnaallutik ilitsersorneqarsinnaallutillu. Tiliup angalanermut atatillugu innuttaasut katillugit 47-t siunnersorpai. Taakkunannga saaffiginnissutini 36-ni Qaanaami innuttaasut pineqarput, saaffiginnissutinilu arfineq pingasuni Siorapilunni inuit saaffiginnissutinilu pingasuni Savissivimmi inuit pineqarlutik. Tiliup aamma Qaanaami utoqqaat illuat pulaarppaa, tassani sulisut ineqartullu oqaloqatigaagut. Innuttaasunik ataatsimeeqateqarnerit taakku Qaanaami innarluuteqarluni inuuneq qanoq misigineqarnerisooq nalunaarusiami inuup innarluutillip isaaniit oqaluttuanut tunngavileeqataapput.

Inuit Innarluutillit Illersuisuat sulianik ataasiakkaanik suliaqarsinnaanngilaq, kisianni Inuit Innarluutillit Illersuisuat pillugu Inatsisartut inatsisaanni nr. 1, 29. maj 2017-imeersumi § 4, imm. 2 malillugu inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii nammagittaalliuuteqarsinnaaneralu pillugit siunnersortassavai ilitsersortarlugillu. Tiliup annertuumik ernumassuteqarnermini oqartussamut-(nut) suliamut attuumassuteqartumut nassiunneqartumik ernumassuteqarnek pillugu allagaqartarpoq.

te Tilioq to aftener med borgerhenvendelser, hvor borgerne kunne få råd og vejledning om deres rettigheder i forhold til at have et handicap. Tilioq har rådgivet i alt 47 borgere i forbindelse med rejsen. Heraf handlede 36 henvendelser om personer i Qaanaaq, mens otte henvendelser handlede om personer i Si-orapaluk og tre henvendelser var fra Savissivik. Tilioq var desuden på besøg på plejehjemmet i Qaanaaq, hvor vi snakkede med både personale og beboere. Disse møder med borgere er med til at danne grundlag for rapportens gengivelser af, hvordan det opleves at leve med et handicap i Qaanaaq.

Handicaptalsmanden kan ikke sagsbehandle enkeltsager, men ifølge Inatsisartutlov nr. 1 af 29. maj 2017 om Handicaptalsmand §4 stk. 2 skal Handicaptalsmanden yde råd og vejledning til personer med handicap om deres rettigheder og klageadgang. I tilfælde, som Tilioq finder stærkt bekymrende, laver Tilioq en bekymringskrivelse, som sendes til den/de relevante myndighed(er).

Angalanermi tassani sikuerukkiartornera pissutigalugu nunaqarfiit Siorapaluk aamma Savissivik ajoraluartumik tikissinnaasimangilagut. Taamaammat nunaqarfinni sullissinermi sulisut oqarasuaatikku apersorpagut nunaqarfinnilu innuttaasunut innarluutilinnut sianerluta. Aamma innuttaasunik arlalinnik nunaqarfinneersunik Tiliup angalanerani Qaanaamiittoqarpoq, innuttaasunillu taakkuninnga oqaloqateqarnikut nunaqarfiit aamma paasisaqarfigaagut.

Tiliup assigiingitsunik suliaqarnerani Qaanaami inuit innarluutillit atugaat pillugit immersugassamik naatumik agguavugut. Tassani Qaanaami nunaqarfinnilu inuit innarluutillit, ilaqaatasut innuttaasullu pissutsit pillugit apeqqutit akivaat aamma Qaanaaq nunarfiillu pillugit Tiliup sunik paasisaqar-nissaanik qanoq isumaqarnerlutik takinerusumik akissuteqar-nissamik periarfissaqarnikuupput. Akissutit katillugit 34-t pissaarsiaaagut, taakkulu nalunaarusiami aamma ilanngunneqarput.

Angalanermi siunertap aappaa paasisitsiniaalluni oqallillunilu aqqissuussinerni assigiingitsuni eqqortinneqarpoq. Tilioq 100-t misaanni peqataaffigineqartumik innuttaasunut sammisaqartitsivoq, tassani Tilioq ingerlatsinini sulianilu pillugit oqaluttuarpoq. Tamassuma kingorna Inuit Innarluutillit taakkulu pisinnaatitaaffii pillugit saqqummiivugut kiisalu peqataasut Qaanaami nunarfinnilu innarluuteqarluni inuuneq aamma/imaluunniit ilaqaatasut inuuneq sulianilluunniit suliaqartuuneq qanoq misiginaat oqaloqatigiittoqarluni. Tiliup aamma Qaanaami atuarfik pulaarpaa, tassani nukarliit, akulliit angajulliillu klassiini sammisaqartitsivugut. Tassani innarluuteqarnerq Kalaallit Nunaanni qanoq innersoq inuillu innarluutillit sunik pisinnaatitaaffeqarnerisut meeqqat annertunerusunik ilikkagaqarput.

Nalunaarusiaq pillugu nassuiaat

Tiliup angalanermini naapitaanik, soorlu inunnik innarluutinnik sullissisut, inuit innarluutillit taakkulu ilaqaatat allalu Tiliup Qaanaamut paasisassarsiorluni angalanerani ilisimasaminnik tunniussisunik Tiliup oqaloqatigisaanik ataatsimeeqatigisaasalu oqariatuutaanik tunngavilinnik nalunaarusiaq allanneqarpoq. Angalanermit nalunaarusiami sammisanut pingaarnernut Tiliup angalanermi paasisai malillugit immikkoortortalersorneqarpoq. Nalunaarusiami inuit kikkueneri isertuunneqarput taamaammallu inuit innarluutillit, taakku ilaqaataa innarluutilinnilluunniit sullissisut taaneqanngillat. Nalunaarusiaq inuup innarluutillip isaaniit aallaaveqarluni allaaserisanik imaqarpoq, Tilioq inuit pineqartut atugaannik allaaserinninnissamik akuerineqarpoq inuillu ajornartorsiutigisartagaat oqaluttuariniarlugit aqqi ilanngullugit nalunaarusiami allaaseraat, ilaqutariit ataatsit kinaassusaat ataqqinas-

Det var desværre ikke muligt at komme til bygderne Siorapaluk og Savissivik på denne rejse på grund af isens opbryden. Vi har derfor interviewet bygdernes servicemedarbejder over telefon, og ringet op til borgere i bygderne, som lever med et handicap. Desuden var der flere borgere fra bygderne, der opholdte sig i Qaanaaq, da Tilioq var på rejse, og vi har fået viden om bygderne igennem samtaler med disse borgere.

Under Tilioqs forskellige aktiviteter blev der uddelt et kort spørgeskema omhandlende forholdene for personer med handicap i Qaanaaq. Her har både personer med handicap, pårørende og borgere fra Qaanaaq og bygder svaret på spørgsmål om forholdene og haft mulighed for at skrive længere svar om, hvad de synes er vigtigt for Tilioq at vide om Qaanaaq og bygder. Vi har fået i alt 34 besvarelser, som også indgår i rapporten.

Rejsens andet formål blev opfyldt igennem forskellige arrangementer med oplysning og debat. Tilioq afholdte en borgeraktivitet med ca. 100 deltagere, hvor Tilioq fortalte om vores virksomhed og arbejde. Derefter fulgte et indlæg om Handicapkonventionen og de rettigheder, den giver samt en snak om, hvordan deltagerne oplever livet med et handicap og/eller livet som pårørende eller fagperson i Qaanaaq og bygder. Tilioq besøgte desuden skolen i Qaanaaq, hvor der blev afholdt aktiviteter for yngste, mellemste og ældste klassetrin. Her lærte børnene mere om, hvad det vil sige at have et handicap, og hvilke rettigheder en person med handicap har i Grønland.

Om rapporten

Rejserapporten er skrevet på baggrund af de oplevelser, samtaler og møder, Tilioq havde med handicapfaglige medarbejdere, personer med handicap og deres pårørende samt alle andre, som delte deres viden med Tilioq under orienteringsrejsen i Qaanaaq. Rejserapporten er inddelt efter de væsentligste temaer, som Tilioq blev gjort bekendt med under rejsen. Rapporten er blevet anonymiseret, og der er derfor ikke nævnt navne på personer med handicap, deres pårørende eller handicapfaglige medarbejdere. Rapporten indeholder desuden portrætter af enkelte personer. Tilioq har fået lov til at portrætterer deres forhold og nævne deres navne som en del af rapporten, for at illustrere menneskerne bag udfordringerne. Tilioq har efter aftale med familien valgt

Inunnut innarluutilinnut pisinnaatitaaffiit sammillugit aqqis-suussisoqarpoq, aamma siunnersortinnissamik pisariaqartisisunut saaffiginninnissaannut periarfissiisoqarluni.

Tilioq afholdte en borgeraktivitet om rettigheder for personer med handicap, og borgere fik mulighed for at henvende sig til Handicaptalsmanden om råd og vejledning.

susiisalu innarlinginnissaat anguniarlugu isertuunneqarput, mee-raq innarluutilik ilaqutariillu atugaat ilungersunartut sammineqar-mata.

Nalunaarusiami Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikilit inatsisillu sammisanut ataasiakkaanut tunngassuteqartut aamma ilanngunneqarput. Sammisata ataasiakkaat naaneranni sammisamut inassuteqaatit pingaarnerit allaqqapput. Inassuteqaatit Avannaata Kommunianut, Namminersorlutik Oqartussanut, inuiaqatigiinni innuttaasunut ingerlatsisunullu allanut tunngatinneqarput. Nalunaarusiami kingulliullugu suliniutissatut inassuteqaatit Qaanaap, Savissiviup Siorapaluullu innunut inarluutilinnut toqqissimanartuulernissaattut Tiliup isumaqarfisai ataatsimut allattorneqarput. Aaqqiissutaasinnaasut kommunimuinnaanngitsoq allanullu tunngasut aamma inassuteqaatigineqarput. Tiliup neriutigaa nalunaarusiaq Namminersorlutik Oqartussanit, kommuninit tamanit, innuttaasunit peqatigiiffinnillu inuit innartuutillit atugaasa pitsanngorsarnissaannut tunngatillugu atorneqarsinnaasasut.

Nalunaarusiami assit tamarmik inuit akuersinerisigut ilanngunneqarput.

at anonymisere det ene af portrætterne af hensyn til familiens integritet.

Rapporten inddrager yderligere de artikler i Handicapkonventionen og den lovgivning, som har relevans for de enkelte temaer. I slutningen af hvert tema står tre centrale anbefalinger for temaet. Anbefalingerne er målrettet henholdsvis Avannaata Kommunia, Selvstyret, borgere i vores samfund og andre aktører. Til sidst i rapporten er en samlet liste over anbefalinger på tiltag, Tilioq mener, kan gøre Qaanaaq, Savissivik og Siorapaluk til et tryggere sted for personer med handicap. Tilioq ønsker nemlig ikke kun at påpege udfordringer. Der anbefales også mulige løsninger, og de findes ikke kun i kommunalt regi. Tilioq har en forhåbning om, at rapporten kan bruges som et værktøj af Selvstyret, alle kommunerne, borgere og foreninger i forhold til at forbedre forholdene for personer med handicap.

Alle billeder brugt i rapporten er taget med personernes samtykke.

Qaanaami inuit innarluutillit

Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit qanoq amerlatigeqqissaarneri nalunaarsorneqanngillat. Qaanaami nunaqarfiinilu inuit Innarluutillit amerlassusivii oqaatigiuminaapput. Qaanaamili nunaqarfiinilu ukua paa-sissutissat 2019-imi pigineqarput:

- Inuit 25t annertuumik innarluutilittut nalunaarsugaapput¹
- Inuit 48t siusinaartumik pensionisiaqarput²
- Inuit 50t utoqqalinersiutisiaqarput³

Inuit innarluutillit tamavimmik siusinaartumik pensionisiaqartuunngillat imaluunniit utoqqalinersiaqartuunatik, kisianni taakkua akornanni inunnik innarluutillinnik ilaqarnissaat ilimanaateqarpoq. Inuit Innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsit januaarip 1-ni 2020—mi atulersoq naapertorlugu inuit annertuumik innarluutilittut nalilersorneqartariaarupput, taamaatorli naatsorsuutigisinaavarput inatsit atorunnaartoq naapertorlugu inuttut annertuumik innarluutilittut nalilersorneqarsimasut inatsit nutaaq atuuttoq naapertorlugu tapersorneqarnissartik pisariaqartissa-gaat. Inatsimmi nutaami atuuttumi inuit innarluutilittut isigineqarsinnaasut siamasinnerupput, inatsillu atuuttoq naapertorlugu ikiorneqarlutillu tapersorneqarsinnaasut aamma siamasinnerullutik. Tamannalu tunngavigalugu Qaanaami inuit Innarluutillit 25-init amerlanerunisaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Paasisassiorluni angalanermi inuit 47t Tiliumut siunnersorneqarnissartik siunertaralugu saaffiginnissuteqarput, taakkulu Qaanaami nunaqarfiinilu innuttaasut 6%-eraat. Inuilla taakku pineqartut tamarmik Inuit Innarluutillit Illersuisuannut saaffiginninnerminni inuttut innarluutilittut imminnut nalilerput.

¹ Isumaginninnermut inatsisinillu atuutitsinnermut naalakkersuisoqarfimmit ilisimatitsissutigineqarpoq

² Naatsorsueqqissaartarfik najoqqutaralugu

³ Naatsorsueqqissaartarfik najoqqutaralugu

Personer med handicap i Qaanaaq

Der findes ikke opgørelser i Grønland om, hvor mange personer der lever med et handicap i landet. Det er således heller ikke til at sige præcist, hvor mange personer der lever med et handicap i Qaanaaq og bygder. I 2019 var der dog i Qaanaaq og bygder:

- 25 personer registreret med vidtgående handicap¹
- 48 personer der modtager førtidspension²
- 50 personer der modtager alderspension³

Det er ikke alle personer som modtager førtidspension eller alderspension, der lever med et handicap, men der er en sandsynlighed for at personer med handicap findes inden for disse grupper. Efter den nye lov om Støtte til personer med handicap, som trådte i kraft den 1. januar 2020 skal personer med handicap ikke registreres som personer med handicap. Vi kan dog antage, at de personer som efter den forhenværende lovgivning var registreret som personer med et vidtgående handicap, stadig har behov for støtte ifølge den nye lov. Den nye lov åbner op for en bredere definition af, hvem der er en person med handicap, og hvem der derfor kan få støtte i henhold til den nye lov. Således må det antages, at der er flere end 25 personer med et handicap i Qaanaaq. Under rejsen henvendte 47 personer sig til Tilioq for at få rådgivning, hvilket svarer til 6% af befolkningen i Qaanaaq og bygder. Det antages at alle disse personer selv vurderede, at de havde et handicap, da de kom til handicap-talsmanden for rådgivning.

¹ Dette er oplyst af departementet for Sociale anliggender og Justitsområdet.

² Kilde: Grønlands Statistik

³ Kilde: Grønlands Statistik

2. Tikikkuminassuseq pissarsiariuminassuserlu

Inuiaqatigiit tikikkuminartuunerannik pissarsiaqarfigiuminartuunerannillu nalilersuiniarnermi pissutsit assigiinngitsut sunniuteqartarput, soorlu inuup sumiiffimmut takkunnermini tikikkuminassutsimik misiginera imaluunniit digitalikkut periarfissai, oqartussat aaqqissuussaananerat imaluunniit aningaasaqarniarnikkut aporfigisinnaasartagai, tamakkuupput tikikkuminassuseq pissarsiariuminassuserlu eqqarsaatigalugit nalilersuiniarnermi inuup pingaaruteqartut. Tiliup Qaanaami paasivaa tikikkuminassuseq eqqarsaatigalugit sumiiffinnut takkunnermi, digitalikkut periarfissaritinneqartutigut, oqartussat aaqqissuussaananeratigut aningaasaqarniarnikkullu aporfissat inunnit innarluuteqartunit ilungersunartorsiorfiusartut. Kapitalimi uani ajornartorsiutit annertunerit tikikkuminassuseq pissarsiariuminassuserlu eqqarsaatigalugit Tililup misigisai qulaajarneqarput.

Qaanaap sumiiffia

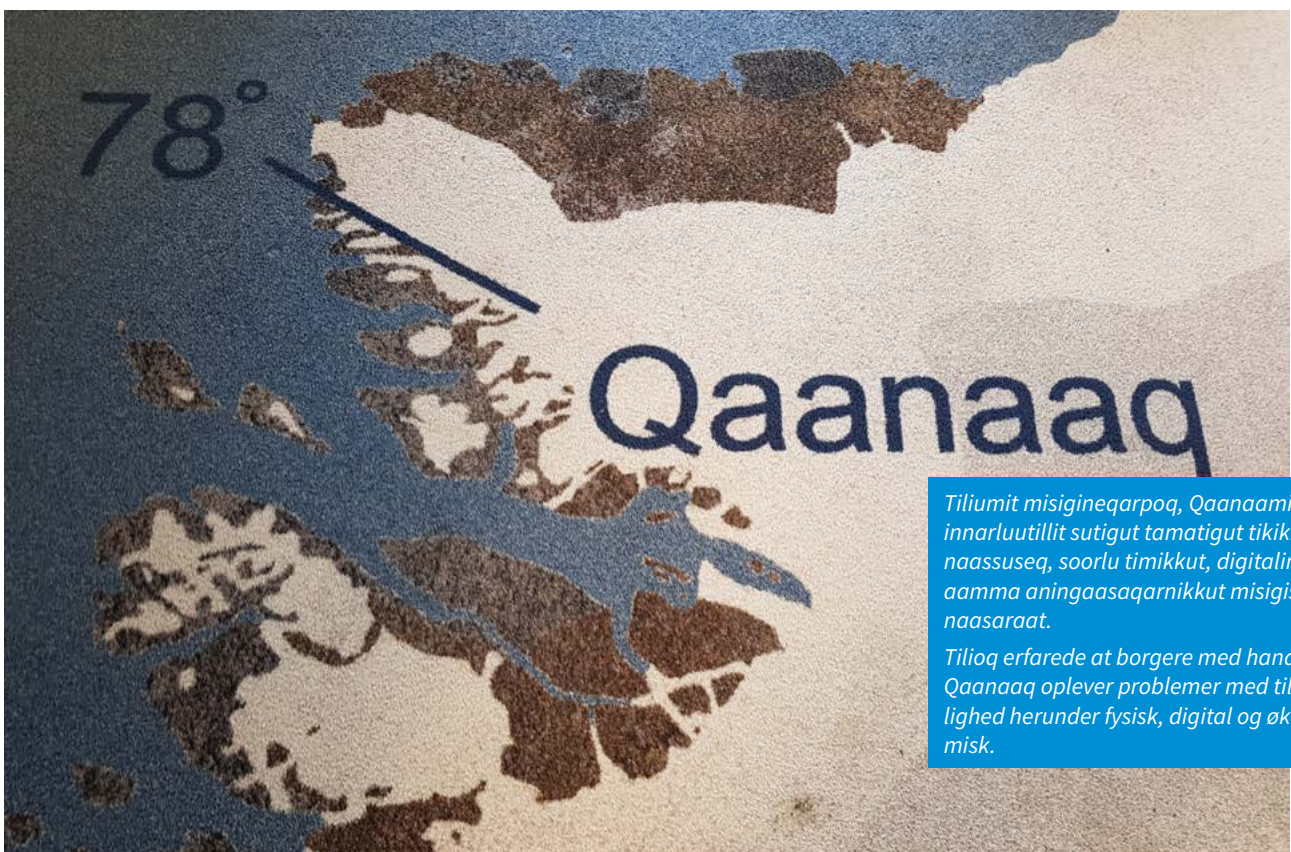
Illoqarfiup Qaanaap nunami sumiiffia eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaanni illoqarfiit sinnerinit sanilliullugu avinngarusimanerpaajuvoq – nunami sumiiffia ungasissumiinneralu aammali illoqarfiup tikinissaanut tassangaaniillu aallamissamut billetsit akisoorujussuuneri pissutigalugit. Air Greenlandimik billetsinik ujaasitsiarnerup takutippaa, Qaanaap amma Avannaata Kommuniani illoqarfiup pingaarnerup Ilulissat akornanni siumut utimullu bilitsi

2. Tilgængelighed

Der er mange faktorer, der spiller ind på, om et samfund opleves tilgængeligt. Det kan både være de fysiske og digitale muligheder, den organisering der er hos myndighederne, og de økonomiske barrierer, der har betydning for, om noget opleves som tilgængeligt for en person eller ej. I Qaanaaq erfarede Tilioq, at både fysiske, digitale, organisatoriske og økonomiske barrierer i høj grad gør Qaanaaq til et utilgængeligt sted for personer med handicap. Dette kapitel afdækker de største udfordringer, som Tilioq oplevede angående tilgængelighed.

Geografi

Qaanaaqs beliggenhed betyder, at byen er meget isoleret fra det resterende Grønland – både fordi det er geografisk langt væk, men også fordi det er meget dyrt at komme til og fra byen. En tilfældig søgning på Air Greenland viser, at en returbillet mellem Qaanaaq og Avannaata Kommunitas hovedby Ilulissat koster mellem 10.000 kr. og 14.000 kr. En stor andel af de personer med handicap og pårørende, som Tilioq mødte i Qa-

Tiliup misigineqarpoq, Qaanaami inuit innarluutillit sutigut tamatigut tikikkuminassuseq, soorlu timikkut, digitalimik amma aningaasaqarnikkut misigisinaasaraat.

Tilioq erfarede at borgere med handicap i Qaanaaq oplever problemer med tilgængelighed herunder fysisk, digital og økonomisk.

10.000 kr-t 14.000 kr.-llu akornanni akeqartut. Inuppassuit innarluutillit ilaqutaallu Tiliup Qaanaami naapitai qaammatikkaartumik akiligassat akilernissaat ajornakusoortittarpaat, innarluutiminnillu immikkut ilisimasalimmit misissortinniartutik Ilulissanut, Nuummut Danmarkimulluunniit aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu qaqutigunnaq angalasinnaasarput. Qaanaami innuttaasut taamaammat immikkut ilisimasalinnik ikiorsiissutinillu tikittoqarnissaanik angalanissamulluunniit oqartussanit aningaasaliiffiqeqarnissamik pisariaqartitsisorujussuupput. Qaanaami innuttaasut innarluutillit taamaammat ikiorsiisarneq piluglu neqeroorutit Qaanaami pissarsiarineqarnissaanik qulakkeerinnittunik sumiiffimmi neqeroorutigineqartoqarnissaanik kommunip aamma Namminersorlutik Oqartussat pitsaasumik aaqqissuussinissaanik pisariaqartitsipput.

Nunaqarfinni Savissivimmi Siorapalummilu innuttaasut nunami sumiiffiimminni ungasissumiinnermikkut aningaasaqarnikkullu sulii annertunerusumik sunnigaasarput, oqartussanilu aaqqissuussaannermi ajornartorsiortoqaleraangat nunaqarfiit qaangiinnarneqarajuttarput. Qaanaami Peqqissaavimmit taamaallilluni oqaluttuarineqarpoq aaqqissuussaasoqannginera nakorsallu (qaammatikkaartumik) peqqissaasullu (qaammatit pingasukkaarlugit missaanni) taarsaannerujussuisa kingunerigaa nakorsat peqqissaasullu nunaqarfinnut qaammatit pingasukkaarlugit tamatigut tikittannginnerat.

Digitalinngorlugit aaqqiissutit pissarsiarineqarsinnaassutsimik qulakkeerinnittut

Qaanaami nunaqarfinnilu innuttaasunut digitalikkut aaqqiissutit nunap ungasissumiinnerujussuanik aningaasaqarnikkullu aporfiusinnaasartunik annikillisitseqataasinnaapput. Innuttaasut internetimut aqut akikitsoq, sukkasooq allanngoranngitsorlu oqarasuaatikkullu aqut allanngoranngitsoq iluaqutiginnaavaat. Pingaartumik innunat innarluutilinnut digitalikkut atortorissaarutinik Skypekkullu immikkut ilisimasalinnit Qaanaamiinngitsunit ilitersorneqarnissamik pisariaqartitsisunat aamma pingaaruteqarpoq. Tassunga atatillugu ajornartorsiuat immikkut ittoq tassaavoq ussersorluni nutserisoqarniarneq. Qaanaami ussersorluni nutserisinnaasumik ilinniarsimasoqanngilaq, taamaammallu videokkut attaveqarnikkut internetikkut ussersorluni nutserisoqarsinnaaneq aaqqiissutisatuaavoq. Internetikkut attatviup arriitsup ussersorluni nutserisoq atorlugu ajornaquteqanngitsumik oqaloqatigiinnissaq pisinnaajunnaartivissinnaavaa, taamaallilluni inuup tusaaniarnermigut innarluutillip nakorsamik misissortinnissaa kommunimilluunniit suliaasanik suliarinnittartumit ikiorneqarnissaa ajornarsisippaa. Qaanaami pisortat sulisoqarfii arlaanaalluunniit ussersorlutik nutserisussamik neqerooruteqanngillat, naak Tilioq Qaanaami ussersorluni nutserisinnaasumik aamma attaveqarsinnaasunik inoqartoq paasitinnearaluartoq.

anaaq, har svært ved at betale de månedlige regninger, og en rejse til Ilulissat, Nuuk eller Danmark for at se en specialist om deres handicap er sjældent økonomisk muligt. Borgere i Qaanaaq er derfor i høj grad afhængige af, at specialister og hjælpeforanstaltninger kommer til dem, eller at de får en rejse bevilliget af myndighederne. Borgere med handicap i Qaanaaq er derfor ligeledes afhængige af, at der findes lokale tilbud og en god organisering fra både kommunen og Selvstyrets side, der sikrer, at tilbud om hjælp også er til stede i Qaanaaq.

Borgere i byderne Savissivik og Siorapaluk er i endnu højere grad påvirket af den geografiske og økonomiske afstand, og når der opstår organisatoriske udfordringer for myndighederne, er det ofte byderne, der springes over. På Sundhedscenteret i Qaanaaq fortæller de således, at mangel på organisering og den store udskiftning i læger (månedligt) og sygeplejersker (ca. hver 3. måned) gør, at læger og sygeplejersker ikke altid når ud på deres kvartalsvise besøg til byderne.

Digitale løsninger der sikrer tilgængeligheden

Digitale løsninger kan i høj grad være med til at mindske den store geografiske og økonomiske afstand for borgere i Qaanaaq og bygder. Af denne grund kan borgerne have ekstra gavn af billig, hurtig og stabil internetforbindelse og en stabil telefonlinje. Der er ikke anlagt højhastighedsforbindelse til Qaanaaq eller dens bygder, hvilket betyder, at internettet både er langsomt, ustabilt og dyrt. Dette har i særdeleshed også betydning for personer med handicap, der har behov for digitale hjælpemidler eller Skypevejledning med eksperter, der ikke findes i Qaanaaq. Et særligt stort problem i denne henseende er tegnsprogstolkning. Der findes ikke uddannede tegnsprogstolke i Qaanaaq, og derfor er den eneste løsning at have en online tegnsprogstolk via videokommunikation. Den langsomme internetforbindelse kan gøre det umuligt at have en flydende samtale med en tolk, og dermed også umuligt for en person med et hørehandicap at få en konsultation hos lægen eller at få hjælp fra de kommunale sagsbehandlere. Ingen af de offentlige instanser i Qaanaaq har et tilbud om en tegnsprogstolk, selvom Tilioq blev gjort bekendt med, at der er personer, der kommunikerer med tegnsprog i Qaanaaq.

”Ussersornemi pikkorissaasoqarneq ajorpoq. Tusilartooq nutserisoqarneq ajorpoq. Ilaqutaasa oqaloqatigisinnaanngilaat paasisinnaaneq ajoramikku.”, Qaanaami innuttaasoq.

Internetikkut aqut sukkaatsoq aamma iluqutariinnik innarluutilinnillu sullissinermi sulianik suliarinnittartunut sunniuteqarpoq. Sulianik suliarinnittartut arlallit oqaatigaat innarluuteqarneq pillugu innarluutilinnillu sullissineq pillugu piginnaanngorsarnissaminnik kissaateqarlutik, oqaatigaalli internetikkut aquteqaat ajortoq pissutigalugu internetikkut pikkorissarnissaq periarfissaanngitsoq. Kommunip suliaassanik suliarinnittartui oqaluttuarput aqut ajortoq Ilulissani qitiusumik allaffeqarfimmut internetikkut attaveqarnissap ajornakusoorneranik kinguneqartoq. Aamma peqqissaavimmi assersuutigalugu timimik sungiusaasartumit internetikkut misissortinnissaq sulisut piffissamik annertuumik atuisariaqartarnerat oqaluttuarineqarpoq, tassa internetikkut attavik allanngorartoq teknikkimut piffissarujussuarmik atuisarnermik kinguneqartarmat.

Namminneq takkuttunut tikikkuminassuseq

Qaanaami nunaqarfinnilu kikkut tamarmik ilaaffigisinnaasaaninik assartuuteqanngitsoq taxamilluunniit inniminniisoqarsinnaanngilaq. Tamaammat inuit namminneq biileqangitsut pi-sullutik angalasinnaanermik isumalluuteqartorujussuupput.

Tiliup innuttaasunik sammisaqartitsinerani innuttaasut arlallit oqaatigaat aqquserngit qanoq-innerat inuit innarluutillit illoqarfimmi inuunermi peqataasinnaanerannut ajornartorsiutaa-soq. Qaanaami asfaltilersukkanik aqqusineqanngilaq. Aqqu-serngit ujaraaqqanik sanaat assersuutigalugu pisuut issiavil-luunniit assakaasulik motoreqanngitsoq atorlugu ingerlanis-

”Der er ikke nogen, der underviser i tegnsprog. Der er ikke nogen tegnsprogstolke. Familien kan ikke tale med deres døve familiemedlem, fordi de ikke kan forstå hinanden”, borger i Qaanaaq.

Den langsommelige internetforbindelse har også indflydelse på fagpersoner fra familie- og handicapområdet. Flere fagpersoner udtrykte et ønske om opkvalificering af deres viden om handicap og handicapområdet, men nævnte at online kurser ikke er en mulighed på grund af den dårlige internetforbindelse. Kommunens sagsbehandlere fortalte, at den dårlige forbindelse gør det svært at holde online kontakt med hovedkontoret i Ilulissat. Og på sundhedscenteret blev det beskrevet, hvordan telekonsultation med fx en fysioterapeut kan tage en stor andel af personalets tid, da den ustabile internetforbindelse ofte gør, at de bruger meget tid på teknik.

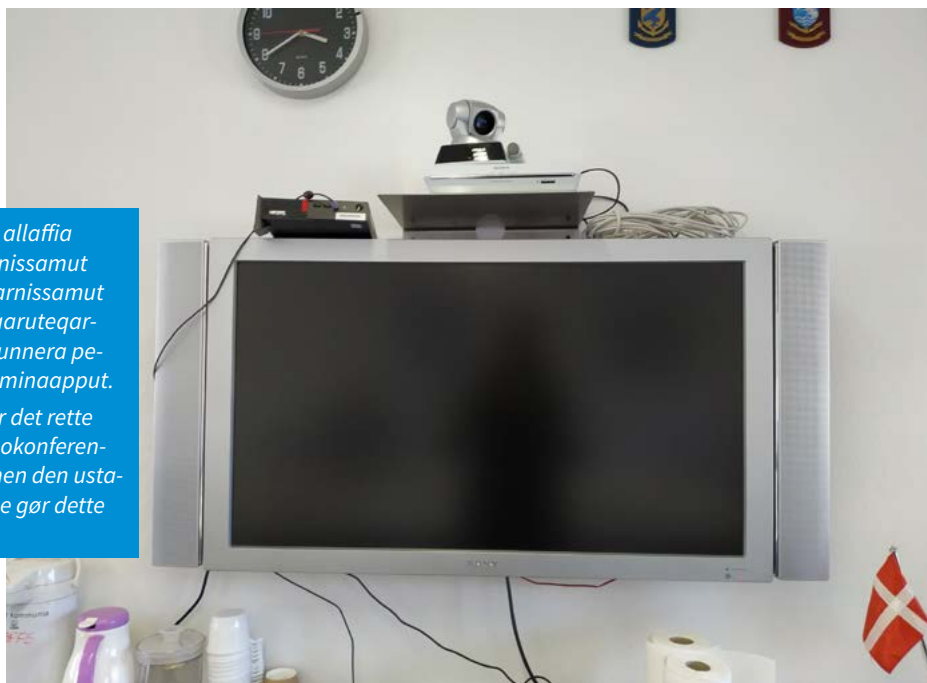
Fysisk tilgængelighed

I Qaanaaq og bygder er der hverken offentlige transportmuligheder eller mulighed for at bestille en taxa. Derfor er personer, der ikke har deres egen bil, meget afhængige af at kunne bevæge sig rundt på gåben.

Til Tilioqs borgeraktivitet nævnte flere borgere vejenes tilstand som et problem for, at personer med handicap kan deltage aktivt i livet i byen. Der er ingen asfalterede veje i Qaanaaq. Vejene af grus gør det svært at komme rundt med eksempelvis en rolator eller kørestol uden motor. Vejene har desuden

Qaanaami kommunip allaffia videokkut ataatsimiinnissamat online-millu pikkorissarnissamat eqqortunik atortorissaaruteqarput, internetilli attavilunnera peqqutaalluni iluatsikkuminaapput.

Kommunekontoret har det rette udstyr til at holde videokonferencer og online kurser, men den ustabile internetforbindelse gør dette svært at gennemføre.

saq ajornakusoortippaat. Aqquuserngit aamma angisuunik pu-toqarput, tamakkulu inuit isigiarsuttut sumut ingerlanerminnik takunnissinnarat ajornakusoortissaanaavaat. Illoqarfik napillugu aamma ruujoreqarpoq. Ruujorit taakku illuata tungaanu-karniarluni majuartarfikkoortariaqarpoq, taamaalluni inuit majuartarfikkoorsinnaanngitsut ruujorit taakku avaqquteru-jussuartaqartarpaat.

Innuttaasoq oqaluttuarpoq aqquuserngit asfalteqanngin-nerat peqqutaalluni inuit marlunggikkaanni inuk rulle-stolertoq aneerunneqarsinnaanngitsoq, kisianni aamma ikorfartortinik sulisussaqaarniarneq apeqqutaavoq.

Najukkami ilaatigut aaqqiisoqartarpoq. Peqqissaavimmi suli-sut inuit imminnut takkussinnaanersut eqqumaffigisarpaat, napparsimasullu namminneq takkussinnaanngikkaangata peqqissaavimmit aaneqartarput – taamaanngippat nakorsaa-tit napparsimasunut aggujuneqartarput. Utoqqaat illuannit oqaatigineqarpoq najugaqartunut bussiaqqamik inniminnii-

store huller, som kan gøre det svært at navigere for en person, der er svagtseende. Der går yderlige rør-ledninger på tværs af byen. Man skal op over trap-per for at krydse denne ledning, dermed skal perso-ner, som ikke kan gå på trapper, tage store omveje for at komme forbi disse rørledninger.

En borger fortalte, hvordan der på grund af vejenes tilstand skal to personer til at skubbe en person i en kørestol op ad den skråning, som byen er placeret på.

Der bliver i nogle tilfælde lavet lokale løsninger. I Sundhedscenteret er personalet opmærksomme på, om folk kan komme til dem, og hvis patienterne ikke selv kan komme, bliver de hentet af sundheds-centeret – eller medicinen bliver bragt til patienter-ne. På plejehjemmet blev det oplyst, at der er bestilt en minibus til beboerne, så de kan komme på tur

Innuttaasut kuuffiit qulaasigut tummeqqakkoorsinnaanngitsut aqquutigut ungasissukkut avaqquissariaqartarput. Borgere, der ikke kan gå over trapperne på byens rørledning, må gå lange omveje.

soqarnikuusooq, najugaqartut taamaalillutik angalaarsinnaaniassammata il.il. Bussi taanna aamma inunnut innarluutilinnut atorpeqartassaaq. Taamaalilluni utoqqarnut innarluutilinnullu bussiusaaq.

Pisortat illuutaat

Qaanaami pisortat majorallaffilinnik arlalinnik illuuteqarput. Majorallaffiit inuit innarluutillit allatuulli illoqarfimmi angalaarsinnaanerannut pilersineqarnikut pingaaruteqarput. Ilaatigut napparsimavimmut, utoqqaat illuannut, Pilersuisumut majorallaffeqarpoq, timersortarfimmilu palitsit atorlugit nammineq sanaamik aaqqiisoqarnikuuvoq. Majorallaffilli sivingapput, taamaammallu qamutinit tamanit atorpeqarsinnaanatik. Pilersuisumi aamma matu nammineq ammartaateqanngilaq, tamassumalu kinguneraa inuit issiavimmi assakaasulimmiittut innaallagiartortumilluunniit scooterimiittut pisiniassagaagamik arlaannit ammaanneqartariaqartarnerat. Taamaammatt allat isersinnaanerattut pisiniarfimmut isersinnaanngillat.

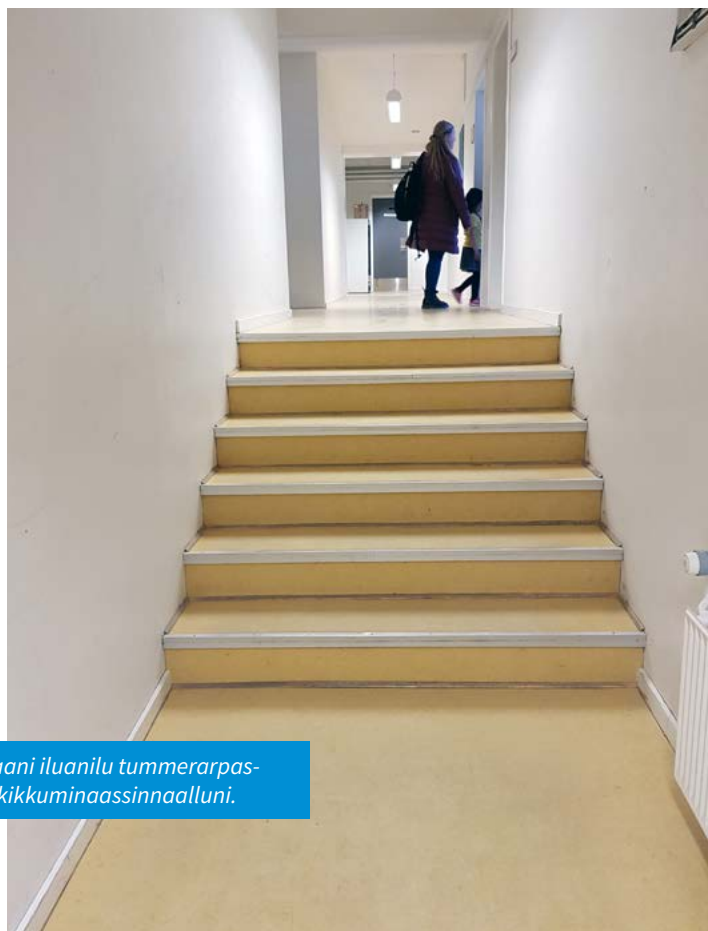
Pingaartumik kommunip allaffia atuarfillu tikinneqarsinnaanermi ajornartorsuiteqarput. Kommunip allaffiata isaariaanut majuartarfeqarpoq, majorialerneqarnikuunngilarli. Tamassuma kinguneraa issiavinnik assakaasulinnik atuisut pillugit suliasat igalaakkut aqqusinermiluunniit suliarineqartarnerat. Kommunimi sulisut Tiliumut nalunaaruteqartarput majoralliornissamut atortussaateqarlutik illoqarfimmili sanasut ami-

mv. Denne bus skal yderligere bruges til personer med handicap. Det er således en kombineret ældre- og handicapbus.

Offentlige bygninger

Der er flere offentlige bygninger med ramper i Qaanaaq. Ramper er en vigtig fysisk foranstaltning for, at personer med handicap kan komme rundt i byen på lige fod med alle andre. Der er blandt andet en rampe til sygehuset, plejehjemmet, Pilersuisooq og i hallen er der lavet en hjemmelavet ordning med paller. Ramperne er dog stejle, og det er derfor ikke alle køretøjer, der kan bruge dem. Desuden er der ikke en automatisk døråbner til Pilersuisooq, hvilket betyder, at en person i kørestol eller el-scooter er afhængig af, at der er nogen til at åbne døren for dem, når de skal handle. De har derfor ikke adgang til butikken på lige vilkår som alle andre.

Særligt kommunekontoret og skolen har store udfordringer med tilgængeligheden. Der er trapper op til kommunekontorets indgang, og der er ikke bygget en rampe. Dette resulterer i, at kørerstolsbrugere sagsbehandles ud af vinduet eller ude på vejen. Kommunale medarbejdere har meddelt Tilioq, at de har materialerne til at bygge en rampe, men

Avanersuup atuarfiata silataani iluanilu tummerarpassuaqarpoq, pitsorluttunut tikikkuminaassinnaalluni.

Avanersuup Atuarfia har mange trapper både ude og inde, som gør det utilgængeligt for borgere med gangbesvær

gaataammata ikkunneqarnikuunngitsoq. Meeqqat atuarfiat aamma pitsorluttunit issiavinnillu assakaasulinnik atuisunit tikinneqarsinnaanngilaq. Atuarfik majuartarfippassuaqarpoq, iluani silataanilu, majorallaffilerneqarnikuunanili⁴ elevatorilerneqarnikuunaniluunniit. Ilaqutariinnik Sullissivik issiavinnik assakaasulinnik atuisunit tikinneqarsinnaanngilaq. Ilaqutariinnut Sullissiviup isaariaa amitsuvoq isaarissaamullu majorallafeqarani. Ilaqutariinnut Sullissivik majorallaffiliinissamik isaariallu silinnerusunngortinnissaanik qinnuteqarnikuvoq, kommunili illup INI A/S-imit pigineqarnera kommunillu taamaamat taamaatut pitsanngorsaasinnaannginnera tunngavilersuutigalugit tamassuminnga itigartitsinikuvoq.

Issiavinnik assakaasulinnik atuisunut perusersartarfiit pisortat illuutaasa inunnit innarluutilinnit tikinneqarsinnaanerannut aamma pingaaruteqarput. Tilioq taamaallaat utoqqaat illuanni perusersartarfinnik inunnit innarluutilinnit atorineqarsinnaasunik takuvoq, taamaalillunilu timersortarfimmi, atuarfimmi, ilaqutariinnut sullissivimmi kommunilluunniit allaffia takusaqarani.

manglen på håndværkere i byen gør, at den ikke bliver sat op. Folkeskolen er ligeledes utilgængelig for gangbesværede eller kørestolsbrugere. Skolen har mange trapper både indvendig og udvendig, og der er hverken installeret ramper⁴ eller elevator. Også Familiecenteret var utilgængeligt for kørestolsbrugere. Familiecenteret har et smalt indgangsparti og trappeopgang uden rampe til indgangen. Familiecenteret har søgt om at få en rampe samt gjort indgangspartiet større, men kommunen har givet afslag herpå med den begrundelse, at bygningen er lejet af INI A/S, og at kommunen derfor ikke kan lave disse forbedringer.

Toiletter til kørestolsbrugere er yderligere centrale for, at offentlige bygninger opleves tilgængelige for personer med handicap. Tilioq så kun handicapvenlige toiletter på alderdomshjemmet og dermed hverken i hallen, skolen, familiecenteret eller på kommunekontoret.

⁴ Atuarfiup isaariaata tungaanut majuartarfiit ilaanni majorallaffeeraqarpoq, taassumali atuarfik tikinneqarsinnaalersinngilaa, tassa atuarfiup isaariaanut majuartarfikkut tullikkut ingerlaqqittoqarsinnaanngimmat.

⁴ Der er en lille rampe på dele af trappen op til indgangen af skolen, men denne gør ikke skolen tilgængelig, da man ikke kan komme videre op ad de næste trapper til skolens indgang.

Aperineqartunit 34-nit 29-t akipput Qaanaami innunnt innarluutillinnut atugassaritinneqartut ajortutut ajortorujussuurtulluunniit nalilerlugit.

29 af 34 adspurgte svarer, at de vurderer forholdene for personer med handicap i Qaanaaq som dårlige eller meget dårlige.

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi tikikkuminassuseq

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikeli 9: **Tikikkuminassutsimi inuit innarluutillit allatuulli peqataasinnaangortillugit inuiaqatigiit aaqqissuunneqarnissaat qulakkeerneqassaaq.** Qaanaami nunaqarfinnilu inuit innarluutillit pisortat illuutaannut tamanut tamakkiisumik isersinnaassapput, aamma issiavimmi assakaasulimmi issiagunik. Tamanna assersuutigalugu eqqortunik majorallaffeqarnikkut, matut toortaateqarnerisigut perusuersartarfiillu issiavinnik atuisunut aaqqissuussinerisigut pisortalluunniit aaqqissuussineranni ussersorluni nutserisorgarneratigut pisinnaavoq. Innunnt innarluutillinnut tamakkiisumik peqataatitsisunik neqerooruteqarnermi tamanut atorsinnaasunik aaqqissuteqarsinnaangikkaanni tulluurtunik naleqqussaa-soqassaaq, soorlu biiliniq angallassinissamik aaqqissuussineq. Tikikkuminassuseq pillugu tunngaveqarneq tulluurtunillu naleqqussaaq inunnt ataasiakkaanut atortut pinngitsoortissanngilaat, soorlu atortut ikiuutit, inuit ikorfartuisartut immikkullu aaqqissuussinerit – assersuutigalugu qamutit motorillit inuup innarluutillip aqqusinemi ingerlavigiuminaatsuni angalaneramik, ussersorlututilluunniit nutserisinnaasunik atuinikkut ulluinnarni ajornanninnerulersitsisut.

Artikli 9 artikeli 20-mut atassuteqarluinnarpoq: **Inuup nammineerluni angalasinnaanera**, tassani inuit innarluutillit allanit annikinnerpaamik ikiorneqarlutik nammineerlutik angalasinnaanannut iliuitsit sunniuteqartut qulakkeerneqassallutik. Tassa innuttaasut innarluutillit Qaanaami nunaqarfinnilu atugassaritinneqartuni sapinngisamik ajornartorsioratik angalasinnaanerrannut atortut ikiuutit inuillu ikorfartuisartut pisariaqartut.

Inatsisit

Inuit innarluutillit pisortat neqeroorutaannik sapinngisamik atuisinnaanissaat pisortat akisussaaffigaat. Tamanna timip atorsinnaanerata annikillinnerani ilaatigut **Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaanni § 5-imi** ersippoq, tassani aalajangersarneqarpoq *Pisortat illuutaat atortorissaarutaataallu sapinngisamik ima aaqqissuunneqassapput inuit innarluutillit isersinnaanissaat atuisinnaanissaallu qulakkeerneqassalluni.* Aamma **Kalaallit Nunaanni illuliornermi malittari-**

Om Handicapkonventionen

Handicapkonventionens artikel 9: **Tilgængelighed skal sikre, at samfundet indrettes på en måde, så personer med handicap kan deltage på lige fod med alle andre.** Personer med handicap i Qaanaaq og bygder skal have fuld fysisk adgang til alle offentlige bygninger, også hvis personen sidder i en kørestol. Dette kan fx være i form af korrekte ramper, dørtryk og toiletter indrettet til kørestolsbrugere eller tegnsprogstolke til offentlige arrangementer. Hvis det ikke er muligt at lave universelle løsninger, som gør tilbud fuldt tilgængelige for personer med handicap, skal der laves en rimelig tilpasning, såsom kørselsordninger. Hverken princippet om tilgængelighed eller rimelig tilpasning udelukker individuel kompensation såsom hjælpemidler, støttepersoner eller særlig tilrettelæggelse – fx i form af motordrevne køretøjer, der letter personer med handicaps færdene på de utilgængelige veje eller tegnsprogstolke i hverdagen.

Artikel 9 hænger tæt sammen med artikel 20: **Personlig mobilitet**, der skal sikre effektive foranstaltninger for, at personer med handicap kan komme rundt på egen hånd med så lidt hjælp fra andre som muligt. Det vil sige, at borgere med handicap skal tilbydes de hjælpemidler og de støttepersoner, der skal til for, at de så ubesværet som muligt kan komme rundt under de vilkår, der er i Qaanaaq og bygder.

Lovgivning

Det er det offentliges ansvar, at offentlige tilbud så vidt muligt er tilgængelige for personer med handicap. Dette fremgår for fysiske funktionsnedsættelser blandt andet i **§ 5 i Loven om Støtte til personer med handicap**, der fastsætter, at *Alle offentlige bygninger og faciliteter så vidt muligt skal indrettes således, at personer med handicap sikres adgang og brug heraf.* Yderligere har Grønlands **Byg-**

sassat 2006-imeersumi aalajangersagaq, sanaartornermi tikikuminassuseq pillugu piumasaqaatit arlallit eqqortinnissaannik qulakkeerinnittussaq. Assersuutigalugu 4.4.1, imm. 4-mi illuni quleriinni innuttaasunit atorneqarsinnaasunik minnerpaamik ataatsimik issiavinnik assakaasulinnik atuisunut aaqqissuussamik perusersartarfeqarnissaa innuttaasullu atorsinnaasaannik perorusersartarfeqarnissaa peqqussutaavoq.

Aamma 2.6.3., imm. 2 majorallaffiit taakkulu sivingassusissaat pillugit malittarisassat pineqarput. Aamma allaqqavoq, *“Pisui-narnut biilinullu aqqudit ilusilerinerini sanaartorfik innunnit pisin-naanikillisimasunit atorneqarsinnaasunngortinneqassapput.”*

Illuliornermi malittarisassat taamaallaat illunut nutaanut illunullu annertuumik allanngorlugit sanaanut atuupput. Malittarisassat 1. Januari 2007-imi atuutilersinneqarput.

Aamma misissortinnissamat ilinniartitsinissamullu neqeroorutit pisortani oqartussat ataasiakkaat akisussaaffigaat (tassunga illangullugit peqqinnisaqarfimmi, kommunit neqeroorutaat, naalagiarnermi kulturimilu neqeroorutit illinnarfiillu), taamaalilluni inuit innarluutillit ikiortissaqarniassammata, tassunga ilanngullugit ussersuutitigut nutserisinnaasunik pissarsisarneq akissarsiaqartitsinerlu, **tak. Inunnut innuutilunnut tapersisarneq pillugu ilitersuut**

ningsreglement 2006 bestemmelser, der skal sikre, at byggeriet opfylder en række krav om tilgængelighed. For eksempel pålægger 4.4.1, Stk. 4., at der skal være mindst ét toilet, der er indrettet til kørestolsbrugere på etager i bygninger, der er offentlige tilgængelige og har toiletter, som offentligheden kan bruge.

Og 2.6.3.stk 2 omhandler reglerne for ramper og deres hældningsgrad. Der står yderligere, at *”adgangs- og tilkørselsarealer skal være udformet, så bebyggelsen kan benyttes af personer, hvis funktionsevne er nedsat.”*

Bygningsreglementet gælder dog kun nye bygninger eller bygninger, som bliver væsentligt ombygget. Reglementet trådte i kraft 1. januar 2007.

Det er desuden den enkelte offentlige myndigheds ansvar (herunder sundhedsvæsenet, kommunale tilbud, kirke- og kulturtilbud og uddannelsesvæsenet) at tilrettelægge tilbud, konsultationer og undervisning, så der stilles hjælp til rådighed til personer med handicap, herunder anskaffelse og aflønning af en døvetolk, **jf. vejledning om støtte til personer med handicap.**

INASSUTEQAATIT

- Avannaata Kommuniata sanasut majorallaffinnik piaarnerpaamik ikkussinissaat qulakkkissagaa innuttaasullu kommunimut isersinnaanngitsut pillugit suliasat malorallaffiit ikkunneqarnissaasa tungaanut illersorneqarnissaamik avatangiiseqarluni suliarineqartarnissaannik allatut aaqqiissutinik nassaassasoq.
- Avannaata Kommuniata Pitsaaliuinerimut Isumaginninnermullu Aqutisoqarfik suleqatigalugu aaqqiissutissanik naassaassasoq, taamaalilluni kommunimi neqeroorutini tamani Ussersorluni nutserisinnaasumik neqerooruteqartarnissamik periarfissaqavinniassammata. Tasunnga ilanngullugit Ilaqutariinnut sullissivimi, kommunip allaffiani, utoqqaat illuanni Majoriamilu
- Tele Greenlandip internetikkut attaveqaat sukkasooq annertusineqartussanngorpat pitsanngortinneqqartussanngorpallu avinngarusimanerpaat saalliutissagai.

ANBEFALINGER

- At Avannaata Kommunua sikrer håndværkere til at sætte ramper op hurtigst muligt, og finder alternative løsninger til at sagsbehandle borgere, der ikke kan komme ind i kommunekontoret, i acceptable omgivelser, indtil ramperne er sat op.
- At Avannaata Kommunua i samarbejde med Styrelsen for Forebyggelse og Sociale forhold finder en løsning, så alle kommunale tilbud har en reel mulighed for at tilbyde døvetolkning. Herunder Familiecenteret, kommunekontoret, plejehjemmet, Majoriaq.
- At Tele Greenland prioriterer de mest isolerede områder, når højhastighedsnettet skal udvides og forbedres

– Soorunami erloqinartarpoq, inuit takusinnaasaannik taamatut pisariaqartarama, Oodaaq Henningsen igalaakkut sullinneqartariaqarnini pillugu oqarpoq.

– ”Det er så pinligt, at jeg er nødt til at gøre det mens andre mennesker kan se det”, siger Oodaaq Henningsen om det at han er nødt til at råbe til en sagsbehandlers vindue fra gaden.

Inuup innarluutillip isaaniit: Aqqusinermit igalaamut torlulaartarluni saaffiginnittariaqartarpoq

Avannaata Kommuniata Qaanaami allaffianut tummeqqakkoorluni matuatigut allatuulli assakaasulimmik issiaveqarluni isiinnarsinnaangilaq.

Oodaaq Henningsen 57 –inik ukioqarpoq innaallagiatortumillu issiavini atorlugu kommunip allaffiata silataanut unitariaqartarpoq igalaamullu torlulaartarluni saaffiginnissuteqartariaqartarluni. – Soorunami erloqinartarpoq, inuit takusinnaasaannik taamatut pisariaqartarama, Oodaaq Henningsen oqarpoq tassami kommunip allaffiata silataaniit igalaamut sullissisumik oqaloqateqarniaruni torlulaartariaartarpoq, soorlu ataasinngornikkut aningaasat pisartagassai kontoanut ikineqarsimangikkaangata. Aamma misigisarpaa Kommunip oqarasuaataanut sianeraluartarluni akineqanngitsumik. Ataasinngornerit tamaasa aalajangersi-

Et handicapperspektiv: Sagsbehandling gennem vinduet

Oodaaq Henningsen kan ikke komme ind på Avannaata Kommunias kontor i Qaanaaq, da han sidder i en kørestol og ikke kan komme op ad trapperne til døren.

Oodaaq Henningsen på 57 år er nogle gange nødsaget til at stille sin el-kørestol under en sagsbehandlers vindue og råbe op for at lave en henvendelse. –Det hender, at jeg skal råbe til en sagsbehandler gennem vinduet, når kommunen har glemt at overføre rater af min førtidspension om mandagen, siger Oodaaq Henningsen. –Det er utroligt pinligt at skulle råbe op udefra, hvor alle folk på gaden kan se og høre det hele, siger Oodaaq Henningsen. Han har også oplevet at ringe forgæves til kommunen, som ikke svarer på opkald. Han får et fast beløb overført til sin konto hver mandag, da Avannaata Kommunia administrere hans øko-

masumik kontoanut nakkartoqartarpoq, tassami Avannaata Kommunanit aningaasaqarnera aqunneqarpoq, ilaatigullu aningaasat kontoanut nuunneqarnissaat puigorneqarsimattillugu, tassa Qaanaami aqquinersuup qeqqaniit kommunimi sullissisup igalaavanut torlulaartartariaqalersarpoq (tikik-kuminassuseq pillugu kapitalimi qupp. 12 atuarit).

Avannaata Kommunianiit Tiliumut nassuiaasoqarpoq, kommunip isaariaanut majorallaiinissamat atortussat Qaanaamut tikereersimangaluartut, sanasulli ulapputeqarpallaarnertat tunngavigalugu suliassaq suli naammassineqanngitsaq.

Oodaap assakaasulimmik issiaviata assakaasua siorna qaar-mat, ukioq ataasersuaq utaqquvoq nutaamik assakaasulimmik issiavittaarnissaminut. Illoqarfimmi angallatigisartakka-minik assakaasulimmik issiaveqarpoq innaallagiatortumik. Oodaq Pilersuisumut iserniaraangami majorallakut iseriar-tortarpoq, isersinnaassappalli matut savimerngiusut ikiortimit ammarneqartariaqarput, aamma aniartortunut matu amma-ngaluarpat tassuuna isersinnaanngilaq, tassami alloriusaq portuallaarpoq iserniassappat.

Oodaap namminerisamik inuuneqarniarnemini ilungersunartorsiortoq

Oodaq innaallagiatortunik assakaasulinnik issiaveqarpoq, taannalu atorlugu inigisaminiit Pilersuisumukartarpoq, inaa illoqarfimmi illut allit ilagaat, aqquinerlu sissamat qaninneq aqqtigikkajuppaa. Innaallagiatortunik assakaasulinnik issiaveqaraluarluni aqquserngit asfalteqannginnerat ilungersunartittarpaa.

-Ukiukkut aputeqartillugu marrittarput, quaallutillu, Qaanaaq sivigasarpoq aputeqarluartillugu, ilaatigut nangiarnarsisarput, tassa ukiukkuinnaq. Aasaanerani aqquisineq qasunarsisarpoq ujaraaqqat pissikalaartarput qamutinnut timinnullu qasunarsisarpoq, Oodaq oqarpoq nassuiaallunilu nunap qerinerata nalaani ingerlaarfigalugu iluarnerpaasartaq.

Inunnut innarluutilinnut isumaqatigiissut naapertorlugu Oodaap namminerisaminik inuuneqarnissaminut ilungersunartorsiortoq, tassami Qaanaami inuttut innarluutilittut suut tamaasa tikikkuminaatsutut pissarsiariuminaatutullu misigisarpai, soorlu kommunip allaffianut iseriaannaanngilaq aamma interneteqarnissaminut akissaqanngilaq allaat namminerisaminik inuussutissaminut siusinaartumik pensionisiani atorlugit niuerniarsinnaanani, tamatumalu kingunerisaanik utoqqaat illuata iggavianiit ataasinngornermiit tallimangor-neq ilanngullugu ullup qeqqanut kissartunik ullormut ataasiarluni pajutsittarpoq.

Aamma inuttut ikorfartortit taarseraannerujussuat misigisarpaa piffissallu ilaanni ikorfartorteqartarani. 2020-mi maajimi

nomi, og i situationer hvor kommunen har glemt at overføre hans penge, så skal han råbe nede fra Qaanaaqs hovedgade og ind gennem vinduet til en sagsbehandler (Læs mere om tilgængelighed på s. 12).

Avannaata Kommunian forklarer til Tilioq, at selve materialerne til en rampe, som skal bygges til kommunens hovedindgang er i Qaanaaq, men at den lokale håndværker har for travlt til at bygge den.

Sidste år punkterede hjulene på Oodaaqs kørestol, som han bruger i hjemmet og der gik et år, før der kom en ny kørestol. Han har en el-kørestol til at komme rundt i byen. Oodaq kan komme op ad rampen til Pilersuisoq butikken. Men, han har brug for at nogle åbner metaldøren ind til Pilersuisoq for, at han kan køre ind over dørtrinnet til butikken. Selv hvis udgangsdøren til venstre er åben, kan han ikke køre ind i butikken, fordi dørtinet er for højt.

Oodaap pisiniarfimmut isissaguni matumik ammaassisussamik pisariaqartitsisarsarpoq. / Oodaq har brug for, at nogle holder døren ind til butikken, for at han kan komme ind.

Oodaaqs selvstændige liv under pres

Oodaq bor på et af de nederstbeliggende huse i Qaanaaq, han benytter sig af vejen tættest på stranden til at køre over til Pilersuisoq butikken for at handle, vejene i Qaanaaq der ikke er asfalterede er hårde og anstrengende at køre i for Oodaq.

– Jeg kører fast på sneen om vinteren, eller også glider min el-kørestol og når der er meget sne i Qaanaaq, så er byen ret stejl at køre i, det er så kun om

nutaamik inuttut ikorfartorteqalerpoq, ulluinnarni 9-17 sulisartumik. Inuttut ikorfartortaa ilinniarsimasuunngilaq Oodaallu nammineq iltisarsuuttariaqarparaa qanoq ikiorneqarlunilu taper-sorsorneqassanerluni. Arfininngornermi sapaammilu ikorfartorteqarani kisimiittarpoq (namminerisamik inuuneqarnermut kapitali qupp. 51 atuarit).

Siusinaartumik pensionisiai aningaasakilliornartut

Oodaaq Henningsen oqaluttuarpoq pisussinnaangallarami illoqarfinni allani najugaqartarsimalluni, soorlu Ilulissani taxartartut aamma mittarfimmi timmisartunik usigiaasartutut sulisarsimalluni. – Kujataani meeraqarpunga aamma ernutaqarpunga suli takunngisannik, Oodaaq oqarpoq. Taanna kingullermik Ilulissaniippoq 2013-imi taamani suli nammineq pisussinnaavoq.

– Tassami neqerooruteqanngippat periarfissaqanngilanga, siusinaartumillu pensionisiannit akissaqanngilanga, Oodaaq angalanissaminut takorlooruminaatsitsilluni oqarpoq, tassami akisuallaarput.

Oodaap niui 2013-imi nukillariartulerput, ukioq siulleq ajaappiaqarluni Qaanaami aqquusinnik pisuttaraluarpoq. Naggataatigulli tassa 2015-imi assakaasulimmik issiavimmiilerpoq taamanilu utoqqaat illuanni najugaqartinneqarluni. Pisussinnaajunnaarni ilutigalugu sulisinnaajunnaarpoq siusinaartumillu pensionisiaqalerluni. 2017-imi illumut assakaasulimmik issiavianut naleqqussakkamut tallimanillu initalimmut nuuppoq, taamani ineqarnermut tapisiaqartinneqarpoq aningaasanillu atuisinnaasuseqarnerulluni ullumikkumut sanilliussangaanni. Oodaaq assakaasulimmik issiavilimmik siuleqarsimavoq, taassumalu Qaanaami najugaqarfigisarsimasai Oodaap maanna inigivai. 2018-imi illumut mikinerusumut nuuppoq taannalu marlunnik sinittarfeqarluni. Nuunnerminut atatillugu nutaamik ineqarnermut tapisiaqartarnissaminut qinnuteqaraluarpoq, itigartinneqarlunili.

– Akiligassat tamaasa akilereerlugit 1500 kronet missaanik qaammammut inuussutissaqalersarpoq, ataasinngornerillu tamaasa 340 kronet sinnilaarlugit ikisiffiqartarpunga, Oodaaq oqarpoq.

– Periarfissaqartaraluarpoq mikinerusumik initaarnissara, makku illuni mikinerusuni najugaqartut paarlaasseqatigiinnermik kissaatillit. Kisianni kommunimiit itigartitaasarpugut, illu najugara inunnut isumaginnittoqarnikkut tunniussaasimammatt paarlaannissaa periarfissaanngimmat, Oodaaq Kommunip itigartitsarneranut tunngaviit pillugit oqarpoq. Oodaaq isumaqarpoq namminerisaminik oqartussaasuseqarluni inuuneqarsinnaangaluarluni ineqarnermut tapisiaqartinneqaraluaruni.

– Taava immaqaa aquataajunnaassangaluarpunga, Oodaaq aningaasaqarnermigut aqutsisoqarnini pillugu oqarpoq. Ineqar-

vinteren. Om sommeren er det trættende at køre på vejen, fordi stenene fra grusvejen rammer min el-kørestol eller min krop, siger Oodaaq.

Oodaaqs ret til et selvstændigt liv som blandt andet sikres ved handicapkonventionen er under pres, for Oodaaq oplever som person med handicap utilgængeligheden i Qaanaaq, når han ikke kan komme ind på kommunens kontor, og når han ikke har råd til internet eller til selv at handle mad ind af sin førtidspension, at han derfor får leveret varm frokost fra alderdomshjemmets køkken fra mandag til fredag.

Han oplever en stor udskiftning af støttepersoner og står i perioder uden en støtteperson. I maj 2020 fik han en ny støtteperson der er ansat til at være hos ham fra 9-17 i hverdagene. Støttepersonen er ufaglært og Oodaaq skal selv lære ham op i hvordan han bedst kan hjælpes og støttes. I weekenderne og om aftenen er han overladt til sig selv (læs mere om støttepersoner på s. 51).

Stram økonomi som førtidspensionist

Oodaaq Henningsen fortæller at han før sin lammelse i benene har boet andre steder på kysten, blandt andet i Ilulissat, hvor han har kørt som taxachauffør og har arbejdet i Mittarfeqarfiit, hvor han lastede fly for bagage. – Jeg har børn som bor sydpå (Alle byer i Grønland omtales som sydpå af Qaanaaq borgere) og børnebørn som jeg ikke har mødt/set personligt endnu, siger Oodaaq. Der sidst har være i Ilulissat i 2013, da han stadig kunne gå.

– Der er ikke tilbud/rabatter på billetter, med min førtidspension kan jeg ikke rejse nogen steder hen, jeg har slet ikke mulighed for at rejse, siger Oodaaq. Det er uoverkommelige priser for ham.

Oodaaq blev lammet i benene i 2013 og det første år kunne han gå med krykker og komme rundt omkring i Qaanaaq by. Men, til sidst endte han i en kørestol i 2015 og boede i første omgang i alderdomshjemmet. Lammelsen i benene betød at han ikke længere kunne passe sit arbejde og derfor fik han tilkendt førtidspension. I 2017 flyttede han ind i en 5 rums bolig, som var tilpasset hans handicap og kørestol, her fik han boligsikring og havde lidt flere penge til rådighed end han har i dag. Oodaaq havde en forgænger, som sad i en kørestol og som har boet i boligerne, som Oodaaq nu bor i og har boet i. I 2018 flyttede han ind i en mindre tilpasset lejlighed.

nermut tapisiaqalernissaminut kingumut qinnuteqaqqikkuma-voq itigartitaassagunilu ineqarnermut maalaaruteqartarfimmut naammangittaalliuuteqassalluni (namminerisamik aalajangiisinnaatitaaneq pillugu qupp. 57-imi atuarit).

Najugaa naleqqussagaq

Oodaaq illumi assakaasulinnik issiavilimmuut naleqqussakkami najugaqarpoq, illup silataa majorallaqarlunilu illumut atasunik innaallagiartortumik assakaasulimmik issiavianut queqarpoq. Illumi iluani ajornaquteqanngitsumik issiavimminik assakaasulimmik ingerlasinnaasarpog, ini iggavillu ammasuupput, torsuusamut perusuersartarfimmullu matut alloriusaqanngilat. Isaariaanullu aamma torsuusamut nammineq ikkussamik qisummik majorallaliisoqarsimavoq aqutigisartagassanik, tassa anilernermini isilernerminilu aqutigisarpaa.

Qaanaami pillorissaasoqanngilaq, taamaasilluni Oodaap inigisamini ikiuutinik aamma tapersorsorneqarnissaanut tunngasunik eqqortunik nalilersuisoqarsinnaanani.

Uffarfimmi kuutsiffeqarpoq, tarrarsuut inuanut naleqqutinngitsumik qutsissumi nivingavoq, anartarfialu puussiaq annittagaqarpoq. Anartarfiata nalaani tigummiveqanngilaq aquinnialernerani.

Oodaap aningaasaqarnera kommunimit aqunneqarpoq. Oodaqs økonomi er sat under administration af kommunen

hed med to soveværelser. Og skulle i den forbindelse lave en ny ansøgning til tilskud i form af boligsikring. Denne ansøgning fik han afslag på (Læs mere om selvbestemmelse på s. 57).

– Når jeg har betalt for husleje, el og varme og andre udgifter, har jeg omkring 1500 kroner tilbage af min førtidspension, som kommunen udbetaler i rater på omkring 340 kroner hver mandag, siger Oodaaq.

– Jeg får ingen boligsikring, jeg fik afslag med begrundelsen om, at jeg bor i en tre rums lejlighed. Det er selvom at jeg ikke har andre muligheder for at få en mindre bolig som passer til mig i byen, siger Oodaaq. og forklarer at han havde forsøgt at bytte bolig med en familie der bor på en mindre bolig, så han kan søge om boligsikring.

– Kommunen afslog vores ønske om boligbytning, fordi de havde givet mig min bolig som socialbolig, siger Oodaaq. Han tror at han kunne have levet et mere selvstændigt liv, hvis han fik boligsikring.

– Og så kunne jeg måske komme ud af kommunens administration over min økonomi, siger Oodaaq. Han vil forsøge at søge om boligsikring igen og klage over et evt. afslag.

Tilpasset hjem

Oodaaq bor på et hus, der er tilpasset en kørestolsbruger. Der er en rampe foran huset, samt et skur til el-kørestolen som han kan låse. Han bruger el-kørestolen til at komme rund i byen. Han kan komme uhindret rundt i sin bolig, da der ikke er dørtrin mellem det åbne stue og køkken eller mellemgangen og ud til badeværelset. Der er dog en interimistisk rampe fra mellemgangen og ud til terrassen, en træplade er placeret på entreen, som han skal køre ned eller op ad, når han skal ud eller ind af huset.

Der er ingen ergoterapeut i Qaanaaq til at vurdere om Oodaaq får de rette støtte og hjælpemidler i huset.

I badeværelset er der et brusehoved, et spejl der hænger for højt oppe i forhold til at han sidder på en kørestol og et tørkloset. Der er ingen håndgreb ved toilettet, som han kan gribe fat i, når han skal flytte sig fra kørestolen og til toilettet, og der er ingen siddebænk under bruseren, som han kan sidde på, når han skal tage et bad.

Pisussinnaasuuguma sikumi pisussangaluarpunga

Oodaap inaanit sikumut isikkiveqarpoq, inuillu sikukkut pisullutik qimussinilluunniit ingerlasut isigisinnaasarpai.

– Inuit pisuttut igalaakkut isigileraangamigit, sikukkut pisuttuurtut, usorunneq misigilersarpaa. Akuersiunnaaraangamilu nikallunganeq misigilersarlugu. Qiimassuseerullunilu. Takorloortarpara taamaakkaluarumamita (inuttut al-latut pisussinnaangaluarumamita) immaqa, immaqa imatut imatullu, Oodaq igalaakkut itsuortorluni oqarpoq.

2018-imi kingullermik sikumiippoq- nuannaangaarama qullilivunga, ukiorpassuit sikumiissimananga qullilisarlungalu pisarpunga, Oodaq oqarpoq taamani qaanngoq ajorpallaangimmat ikkarluillu Qaanaap saavaniittut tikinagjit sikumiissimalluni.

Oodaq nassuiaavoq inuussiortunut kaffisoriarsinnaasarani, taamaattorli illoqarfimmi silami aaqqissuussanut peqataasinnaasarluni.

– Periarfissaqarpallaanngilaq aaqqissuussaqaarpallaartannginnami, aamma illunut kørestolera atorlugu isiinnarsinnaannginnama. Inunnullu innarluutilinnut ornittagaqaraluarumallunniit isersinnaanikuunngilanga, Oodaq oqarpoq sammisassatuaalu anneruvoq tassa silagittillugu anerneq.

Hvis jeg kunne gå, så ville jeg gå på isen

Oodaq har fra sin lejlighed udsigt til isen og kan se folk der går en tur eller kører på hundeslæde.

– Der er nogle gange, hvor jeg tager mig selv i at tænke, hvis nu jeg kunne gå, så ville jeg også gå en tur på isen, og så bliver jeg misundelig. Så begynder tankerne om alle de ting jeg ville kunne gøre, hvis nu jeg kunne gå. Så vælder følelserne op i mig, som handler om, at jeg skal acceptere at jeg sidder i en kørestol, for ellers vil jeg bare blive nedtrykt, siger Oodaq Henningsen mens han kigger ud af sit vindue.

Han var sidst ude på isen i 2018. –Jeg havde glædestårer, da jeg var ude på isen, for jeg havde inden da ikke været ude på isen i rigtigt mange år.

Oodaq fortæller at han ikke kan gå til kaffemik hos fødselarer, men at han kan deltage i arrangementer der foregår udenfor.

– Der er ikke så mange tilbud eller aktiviteter at gå til, fordi det er umuligt at komme ind til bygninger med min el-kørestol. Selv da der var et værested for personer med handicap, kunne jeg ikke komme ind. siger Oodaq han fortæller at det er rigtigt svært for ham at komme ud om vinteren, når der er kommet sne og is på vejen.

Oodaq 2018-imi kingullermik sikumiippoq – Nuannaangaarama qullilivunga.

Oodaq var sidst på isen i 2018. –Jeg var så lykkelig, at jeg græd glædestårer, siger han.

Kommunimi qullersat Ilulissaniipput, uani Ilaqutariinnermut ingerlatsivimmi pisortaq, ilaqutareeqarnermullu ingerlatsivimmi fagcheftassaniipput. Kommunens øverste administration er placeret i Ilulissat og her sidder direktøren for Forvaltningen for Familie og fagchefen for familieområdet.

3. Kommunimi suliaassanik suliarinnittarneq inatsisitigullu innarlitsaaliugaaneq

Kapitalimi uani inunnik innarluutilinnik sullissinermi illersorneqarsinnaasumik aqutsinerup qulakkeernissaanik kommunip ajornartorsiutaanik takussutissiisoqarpoq. Sulisut inunnik innarluutilinnik suliaqartut taarsaannerujussuat aamma ingerlatsiviit oqartussallu allat akimorlugit ataqatigiissaarinnginneq suleqatigiinnginnerlu suliat uninngatitsinneqartarnerannik innuttaasullu akissutisisannginnerannik kinguneqarput. Kapitalimi tamassuma saniatigut innuttaasut ilaqutariinnik innarluutilinillu kommunip aqutsinerata qanoq ajornartorsiutaatigineranik misjigsarnerannik takussutissiisoqarpoq.

3. Kommunal sagsbehandling og retssikkerhed

Dette kapitel giver et indblik i kommunens udfordringer med at sikre en forsvarlig forvaltning af handicapområdet. Den store udskiftning af handicapfaglige medarbejdere og manglende koordinations og samarbejde på tværs af forvaltninger og andre myndigheder bevirker at sagerne ligger stille og borgerne ikke får svar. Derudover giver kapitlet et indtryk af, hvordan borgerne oplever kommunens forvaltning af familie- og handicapområdet som stærkt problematisk.

Tilioq Qaanaami sulianik ingerlatsisunik ataatsimeeqateqarpoq.

Tilioq mødtes med sagsbehandlerne i Qaanaq.

Nunaqarfimmi sullissivimmi sulisut suliani aalajangiisinnaatitaangillat, illoqarfimmullu kommunip allaffianut ingerlatitseqqiinnarsinnaallutik.

Bygde servicemedarbejdere har ikke beføjelser til at træffe afgørelser i sager, de skal videresende henvendelser til byens kommunekontor.

Kommunimi aaqjissuussaaneq

Avannaata Kommunia kommunerujussuvoq. Kommunimi qitiusumik allaffia Ilulissaniippoq ilaqutariinnullu sullissinermi llaqutareeqarnermut Ingerlatsivimmi pisortaq fagchefilu tassani issiapput. Kommunimi tamarmi ilaqutariinnik sullissinermi qulliullutik sulianik ingerlatsinermi aqutsisuupput (Inunnik innarluutilinnik sullissineq ilaqutareeqarnermut ingerlatsivimiippoq) aamma Qaanaami nunaqarfinnilu innuttaasunik innarluutilinnik sullissinermi qulliullutik akisussaasuullutik. Ilulissani inunnut innarluutilinnut siunnersortimik atorfeqartoqarpoq, taannalu Qaanaami inunnut innarluutilinnut immikkoortortarfimmut toqqaannartumik atassuteqartuuvoq. Inunnut Innarluutilinnut siunnersortip pitsaassutsit qilakkeernissaannik akisussaasuvoq aamma Avannaata Kommuniani inunnik innarluutilinnik sullissinermik tamarmiusumik nakkutiginnittuulluni. Inunnut Innarluutilinnut siunnersorti aallaaviusumik ukiumut marloriarluni Qaanaamukartassaaq.

Tilioq Qaanaamut tikeraarmat kommunip allaffiani immikkoortortarfimmi aqutsisumik ataatsimik illaqutareeqarnermut ingerlatsivimmik akisussaasumik inunnut innarluutilinnullu sullissinermi suliassanik suliarinnittartunik marlunnik atorfeqartoqarpoq. Sivikitsumik praktikkertoq ilinniarsimangitsoq Majoriamiippoq taartaasartorlu ilinniarsimangitsoq suliassanik suliarinnittartut aggustimi taamaattussaq inunnut innarluutilinnut sullissisuutinneqarput. Qaanaami kommunip allaffiani nunaqarfinniit Savissivimmit Siorapalumniillu inuit innarluutillit pillugit suliassanngortitat suliarineqartarput.

Nunaqarfinni Savissivimmi Siorapalummilu kommunip allaffiisa immikkoortortarfiini tamani sullissinermi sulisumik atorfeqartoqarpoq. Suliassaat tassaavoq sulianik Politiinut, pala-seqarfimmut, INI A/S-imut Qaanaamilu kommunip allaffianut nassitsisarneq. Sullissinermi sulisut taakku marluk inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannik inatsisigarlernikuuneranik

Kommunal organisering

Avannaata Kommunia er geografisk set en stor kommune. Kommunens øverste administration er placeret i Ilulissat og her sidder direktøren for Forvaltningen for Familie og fagchefen for familieområdet. De er den øverste faglige ledelse af familieområdet i hele kommunen (Handicapområdet ligger i forvaltningen for familie) og de har det øverste ansvar for serviceringen af borgere med handicap i Qaanaaq og bygder. I Ilulissat er der ansat en handicapkonsulent, som har en direkte kontakt til handicapafdelingen i Qaanaaq. Handicapkonsulenten har ansvaret for at kvalitetssikre og føre tilsyn med hele handicapområdet i Avannaata Kommunia. Som udgangspunkt skal handicapkonsulenten til Qaanaaq to gange om året.

Da Tilioq besøgte Qaanaaq, var der på kommunekontoret ansat en afdelingsleder med ansvar for familieforvaltningen og to sagsbehandlere på handicapområdet – en ufaglært vikar og en ufaglært praktikant. Den ufaglærte praktikant var i et kort Majoriaq forløb og den ufaglærte vikar stopper som sagsbehandler til august. Det er kommunekontoret i Qaanaaq, som behandler handicapsager fra bygderne Savissivik og Siorapaluk.

I bygderne Savissivik og Siorapaluk er der ansat en servicemedarbejder på hver af kommunefilialkontorene. Deres arbejde er at sende sager til Politiet, præstegældet, INI A/S og kommunekontoret i Qaanaaq. De kan altså ikke afgøre sager selv. Ingen af de to Servicemedarbejdere er blevet oplyst om, at der er kommet en ny handicaplovgivning eller hvordan denne skal efterleves. De kommunale medarbejdere på filialkontoret er altså borgernes bindeled til de

qanorlu atuutsinneqassanersoq ilisimatinneqarnikuunngillat pikkorissarneqaratillu. Tassa kommunip immikkoortorta qarfiini sulisut pisortani oqartussat assigiinngitsut akornanni ataqtigii sissippu. Siorapalummi Savissimmilu sullissinermi sulisut marluullutik ingerlaqqillutik naatsunik ilinnigaqarnikuupput.

Tilioq inunnit arlalinnit ilisimatinneqarpoq Qaanaami suliassanik suliarinnittartut sulisoriinnarnissaat ajornartorsiutaasoq, tamannalu innarluutilinnik sullissinermi aamma atuuppoq. Suliassanik suliarinnittartut piffissami sivikitsumi atorfeqarajuttarput. Tiliup tamassuma saniatigut malugaa inunnut innarluutilinnut ilulissani siunnersortit, Ilaqutareeqarnermut Ingerlatsivimmi fagchefti pisortarlu ungasinngitsukkut atorfinnikkuusut. Tassa kommunimi piffissap ilaani ilaqutariinnik innarluutilinnillu sullissinermi sulisut aqutsisullu taarsaannikorujussuupput. Avaqqunneqarsinnaanngilaq tamanna Qaanaami nunaqarfinnilu inunnik innarluutilinnik ilaqutariinnillu sullissinermut pitsaassutsimullu sunniuteqarnikuusoq.

Qaanaami najukkami inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi sulisut arlallit oqaluttuarput apequtissaqaraangamik Ilulissani qitiusumik allaffimmut attaveqarniarneq ajornakusoornartartoq misigisarlu – aamma nukinginnartumik suliassaqaraangat. Ilulissani illuutunga atigut misigippu Qaanaami inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi sulisut naammattumik aperi neq ajortut ajornartorsiutillu namminneq aqqikkusuttaraat. Tamassuma ilimanarsisippaa Ilulissat Qaanaallu akornanni suleqatigiinneq attaveqartarnerlu ajornartorsiutitaqartoq. Tamanna ajornartorsiutaavoq immikkoortumi tulliani takutinneqartut naggataatigut inunnut innarluutilinnut tuttarpoq.

Suliassanik suliarinnittarneq aamma ataqtigii saarinnginneq suleqatigiinnginnerlu

Tiliup paasisassarsiorluni angalanerani saaffiginnissutigineqartut affaasa missaanni kommuni kommunimilu suliassanik suliarinnittarneq pineqarput. Innuttaasut oqaluttuaraat suliassanik suliarinnittartut taarsaannerujussuat suliassanillu suliarinnittartut taarsaattut ilinniagaqarsimagajunnginnerat nikallornaralugu. Innuttaasut misigisimappu suliassanik suliarinnittartut eqqortunik ilisimasaqarneq ajortut suliassamillu suliarinissaannik ilinniartinneqartut ajortut.

Tiliup innuttaasunik ataatsimiittisinerani innuttaasoq oqarpoq: "Sociale iluamik ningioqannginnera ittoqannginnera. Taakunga iseraanni tamatigut ilinniartuinnarimik peqatarneq, ilinniartumut tunniussaasarnepu, taavunga pigussi (Tiliumiit) oqaatiginiassagissi".

Tilioq innuttaasunit inuillu innarluutillit pillugit suliassanik suliarinnittartunit ilisimatinneqarpoq kommunip sulinerani saaffi-

forskellige offentlige myndigheder. Servicemedarbejderne i Siorapaluk og Savissivik har begge en kort videregående uddannelse.

Tilioq fik fra flere personer at vide, at der er udfordringer med at fastholde sagsbehandlere i Qaanaaq, hvilket også er gældende på handicapområdet. Sagsbehandlere er ofte ansat i korte perioder. Derudover bemærker Tilioq, at både handicapkonsulenten, fagchefen og direktøren for Forvaltning for Familie i Ilulissat er relativt nyansatte. Kommunen har altså været inde i en periode med stor udskiftning af personale og ledelse på familie og handicapområdet. Man kan ikke komme udenom, at dette har en indflydelse på området og kvaliteten af den service, der ydes på handicapområdet i Qaanaaq og bygder.

I Qaanaaq fortalte flere lokale handicapfaglige medarbejdere, at de oplever, at det er svært at komme i kontakt med hovedkontoret i Ilulissat, hvis de har spørgsmål – også hvis det er en hastesag. I Ilulissat har man på den anden side en oplevelse af, at de handicapfaglige medarbejdere i Qaanaaq ikke spørger nok om hjælp, og at de gerne selv vil løse deres udfordringer. Dette tyder på, at der er udfordringer med samarbejdet og kommunikationen imellem Ilulissat og Qaanaaq. Dette er en udfordring, der i sidste ende går ud over personer med handicap, som det næste afsnit viser.

Sagsbehandling og manglende koordination og samarbejde

Ca. halvdelen af de henvendelser, Tilioq modtog under orienteringsrejsen, omhandlede kommunen og kommunens sagsbehandling. Borgere fortalte, at de var frustrerede over den store udskiftning af sagsbehandlere, og at de skiftende sagsbehandlere ofte er ufaglærte. Borgerne føler ikke, at sagsbehandlere har den rette viden og oplæring til at udføre deres arbejde.

Under Tilioqs borgermøde i Qaanaaq udtaler en borger: "Der er ingen fast leder i socialforvaltningen, når man kommer ind på kontoret, så får vi en elev, som vi bliver overladt til, og det skal I (Tilioq) klart melde ud, ikke er ok!"

Tilioq blev af borgere og handicapfaglige medarbejdere oplyst om, at kommunens arbejde bærer præg

ginnissutit qinnuteqaatillu suliarineqarnek ajortut immikkoortullu arlallit, soorlu ilinniarfiit, siusinaartumik pensionisialeriviup, peqqinnissaqarfiup, Majoriap allallu akornanni ataqatigiissaarisarisoqarnek ajortoq. Inuit ikorfartuisut atortullu ikiuutit aamma amigaataapput (Kapitali 6 Namminerisamik inuuneq takuuk), tamassumalu suliasanik suliarinnittarneqarup pitsaassusia aamma sunnertarpa taamaammallu inuit innarlutillit inuunerannut toqqaannartumik sunnuteqarnerluttarluni.

Aperineqartunit 34-usunit 27-t isumaqarput kommunimit pisariaqartitaminnik ikiorneqarnek ajorlutik. Sanilliussilluni 34-usunit 15-it isumaqarput peqqinnissaqarfimmit eqqortumik ikiorneqarnek ajorlutik, 34-usunillu 16-it isumaqarput ilinniarfinit eqqortumik ikiorneqarnek ajorlutik.

Tamanna aamma nunaqarfinni innuttaasunut ajornartorsiu-taasorujussuuvog. Nunaqarfinni immikkoortortaqaarfinni suli-sut suliatic Qaanaami ilaqutareeqarnermut ingerlatsivimmut nassiuttarpaat, akuttunngitsumillu suliap tiguneqara upper-narsarneqarpoq ajorpoq qinnuteqaatilluunniit akineqarnek ajorlutik.

”suliassap tiguneqarneranik ilaatigut uppersaasoqar-neq ajorpoq, Qaanaami suliassanik tiguisut tamatigut akineq ajorput. Innuttaasut suliassamik nassitsinikut akisinnaanngisannik arlalinnik apeqquteqaraangata ilu-ngersunartarpoq, , taamatut pisoqarnerani Qaanaami kommunip allaffiani normumut toqqaannartumut sianer-tittarpakka, suliampi ataasiakkaat akisinnaanngisakka pillugit arlalinnik aperineqartarnek ilungersunartorujus-suuvog”, nunaqarfimmi sullissivimmi sulisoq oqarpoq.

”Avannaata Kommuninngormat Qaanaami allaffimmiut telefoni massakut tigusalernikuuat. Qaasuitsup Kom-muniugallarmat Qaanaami allaffimmut sianeraanni aki-neqanngisaannaralarpoq”, nunaqarfimmi sullissivimmi sulisoq oqarpoq.

Ataqatigiissaarinnginneq iliuuseqannginnerlu inuit innarlutillit ilaqutaasalu namminerisamik inuuneqar-nissamut pisariaqartunik ikiorneqarniarlutik taperserneqarniarlutillu kom-munimut attaveqaraangata utaqqisneqartarput. Tiliup mi-sigivaa kommunimi sulisut suliannik naammattumik suli-aqarniarnek ajortut. Ajornartorsiu-tassaavoq pisariaqartumik

af manglende handling på henvendelser og ansøgninger, samt manglende koordination imellem forskellige områder såsom uddannelsesområdet, førtidspensionsområdet, sundhedsvæsenet, Majoriaq med mere. Der er også mangel på støttepersoner og hjælpemidler (Se kapitel 6 Selvstændigt Liv), hvilket yderligere påvirker kvaliteten af sagsbehandlingen og derfor har en direkte påvirkning på personer med handicaps liv.

27 af 34 adspurgte mener ikke, at de får den hjælp, de har behov for af kommunen. Til sammenligning mener 15 af 34 ikke, at de får den rette hjælp af sundhedsvæsenet, og 16 af 34 mener ikke, at de får den rette hjælp af uddannelsessystemet.

Dette var også et stort problem for borgerne i bygdene. Servicemedarbejdere i bygdefilialkontoret sender deres sager til forvaltningen for familie i Qaanaaq, og ofte kommer der hverken en kvittering for, at de har modtaget sagen eller et svar på ansøgningen.

”Nogle gange sker det, at de ikke kvitterer for at have modtaget en sag, dem som har taget imod en sag svarer ikke altid tilbage. Det er anstrengende når borgere, som har sendt en sag begynder at stille en række spørgsmål til mig, som jeg ikke kan svare på, i sådanne situationer får jeg dem til at ringe til et direkte nummer i Qaanaaqs kommunekontor, for det er utroligt hårdt at få en række spørgsmål om enkeltsager, som jeg ikke kan svare på”, servicemedarbejder fra en bygd.

”Det er trods alt blevet bedre med kontakten til Qaanaaqs kontor, nu hvor vi er blevet til Avannaata Kommunian. Da det var Qaasuitsup Kommunian, svarede Qaanaaq kontoret aldrig på telefonopkald.”, servicemedarbejder fra en bygd.

Manglende koordinering og handling gør, at personer med handicap og deres pårørende bliver sat i venteposition, når de kontakter kommunen for at få den hjælp og støtte, som er nødvendig for, at de kan leve et selvstændigt liv. Tilioq oplevede ikke, at de kommunale medarbejdere har en intention om at udføre

Kommunemi sulianut toqqorsivimmi innnut innarluutilinnut suliat nassaarineqarsinnaapput. Qaanaami digitalimik toqqorterisarneq sulii atulernerqanngilaq.

Kommunens arkivskab, hvor alle sager om personer med handicap findes i papirform. Kommunekontoret i Qaanaaq bruger endnu ikke et digitalt journaliseringssystem

suliasamik ilisimasaqartoqannginnera, tassungalu ilanngullugu sulisut taarsaannerujussuat pissutigalugu isumasiueqatigiittarnissamik ilinniartitsinissamillu periarfissaqarani. Tiliup innuttaasut sulianillu ingerlatsisut oqaluttuarnerat tunngivigalugu misigaa, suliasat puigorneqartartut skaaviullu toqqorsiuviup naqqani uniinnartartut. Suliasat ataatsimiinnermit ataatsimiinnermut nangeqqinneqarneq ajorput, innuttaasullu puigorneqartarput skaavimmilu toqqorsivimmi pappiliarpassuit akornannut toqqorneqartarlutik.

”kommunimit ikunga sullinneqarluni unioralertarput. ingerlateqqittaratik. Tassa ukiut marluk sulii unittooqqavoq, suliat uninngaannartarnerat, socialermiut ilisimasaqanngippallaartut paasinartarput”, Qaanaami innuttaasoq.

Sulisut inuit innarluutillit pillugit suliaqartut Ilulissaneersut oqaluttuarput inuk Qaanaamiikkuni kommunimi sulisoq naapikkusullugu. Taamaammat attaveqaqatigiit ataatsimiinnikuupput suliniuterpassuillu innuttaasoq peqatigalugu aallartinneqartussat isumaqatigiissutigineqarput. Suliniutissalli isumaqatigiissutigineqartut ataatsimiinnerup kingorna aallartinneqarnikuunngillat. Suliniutillu taakku aallartinneqarpata isumaqatigiissutigineqarnerisa kingunerujussua aallartinneqartarput.

deres arbejde utilstrækkeligt. Udfordringen er, at de ikke har den faglighed, det kræver, og at der oveni det ikke er mulighed for sparring og oplæring, på grund af den store udskiftning af personale. Det er Tilioqs oplevelse, på baggrund af hvad borgere og fagpersoner fortalte, at sager bliver glemt eller de bliver væk i bunden af det arkivskab, som fungerer som arkiveringssystem. Der bliver ikke fulgt op på sager fra møde til møde og borgere bliver glemt og gemt imellem arkivskabets stakke af papirsager.

”Sagerne ender derovre i kommunen. Uden at komme videre. Min sag har stået på i 2 år, for vi kan forstå at de ansatte i socialforvaltningen ikke har viden nok.”, borger i Qaanaaq.

Handicapfaglig medarbejder fra Ilulissat fortæller, at kommunen gerne vil mødes, når personen er i Qaanaaq. Så bliver der holdt netværksmøder og aftalt en masse initiativer, der skal iværksættes med borgeren. Mange af de aftalte tiltag, bliver ikke iværksat efter mødet. Og hvis der bliver iværksat tiltag, er det ofte lang tid efter, det blev aftalt.

Tiliup malugaa pissutsit tamakku innuttaasut arlallit kommunimut tatiginnginnerannik kinguneqartartut. Saaffiginnissutitik eqqortumik suliarineqarnissaat tatiginngilaat, isumaqarpullu kommunimi sulisunut namminneq atassuteqarnertik qinnuteqaatit suliarineqarnerat aalajangiiffigineqartarnerallu sunnertaraat, innuttaasullu suliaassanik suliarinnittartoq ilisarimaneraa ilisimasarinnginneraluunniit malillugu assigiinngisinneqartartut.

”Qaanaami sullissisut kinaassusersiortitsineq malunnartumik killilerujussuarmillu atorneqarpoq. Allaat saaffiginninnissaq nakernarunnaartarpoq”, Qaanaami innuttaasoq.

Nalunaarutit ilungersunartut iliuuseqarfigineqarneq ajorput

Tilioq paasisassarsiorluni angalanermi paasitinneqarpoq innuttaasut sulianillu suliaqartut nalunaarutaat iliuuseqarfigineqarneq ajortut. Tiliup kinguaassiuutitigut atornerluinerit, meeqqat inuusuttullu innarluutillit imigassamik aanngajaarniutininik pingitsuuisinnaannginnerujussuat naamaartarnerillu pillugit nalunaarutit nalunaaruteqartunut tigunerinik uppersarneqartartut tusarpari. Tiliup Ilulissani qitiusumik allaffimmi ataatsimiinnermi apeqqutigaa Qaanaamit nunaqarfanniillu nalunaarutit qanoq iliuuseqarfigineqartarnerisut. Tilioq tassani ilisimatinneqarpoq Qaanaami inunnik innarluutilinnik sullissiviup allattuisussaataaneq eqqortinneq ajoraa. Inunnut innarluutilinnut siunnersortip sapaatit akunneri arlallit qaangiuttut Qaanaamut tikeraarnermi paasivaa nalunaarutit allagaataasivimmu inissinneqartartut tamassumali kingorna iliuuseqartoqarsimanersoq siunnersortip takusinnaanngilaa, tassa suliaq iliuuseqarfigineqarsimanersoq allassimanngimmat. Tilioq taamaalilluni inerniilivoq innuttaasut atugarissaarnerat, inuttut isumannaatsuunerat aamma Qaanaami nunaqarfanniilu inatsisitigut innarlitsaaliisaaneq eqqarsaatigalugit ajornartorsiuteqartorujussuusoq.

Tiliup Qaanaami nunaqarfanniilu innuttaasut pillugit nalunaarutit arfinillit Avannaata Kommunianut ulloq 5. juni nassiuppai. Kommunimut eqqaasitsinerup kingorna nalunaarutit sisamat tigunerat ulloq 8. juni uppersarneqarpoq – nassiunnerisa kingorna ullut 13-it qaangiuttut. Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsimmi § 33, imm. 2 malillugu kommunip nalunaarutit ullut arfineq marluk qaangiutinnginneranni uppersarsavai.

Tilioq oplevede, at disse forhold betød, at flere borgere har mistillid til kommunen. De stoler ikke på, at deres henvendelser bliver behandlet korrekt og de mener, at personlige forhold til medarbejderne i kommunen påvirker behandlingen af og afgørelser på ansøgninger, samt at borgere bliver forskelsbehandlet alt efter, om man kender sagsbehandleren eller ej.

”Sagsbehandlere i Qaanaaq gør synligt forskel på mennesker. Og det er med til, at jeg har ikke lyst til at komme der”, borger i Qaanaaq.

Ingen handling på alvorlige underretninger

Under orienteringsrejsen fik Tilioq oplyst, at der ikke blev handlet på underretninger indgivet af borgere og fagpersoner. Tilioq hørte om underretninger vedrørende seksuel misbrug, svær afhængighed af alkohol og andre stoffer hos børn og unge med handicap samt snifning, som underretterne ikke har fået kvittering på. Tilioq spurgte under et møde med hovedkontoret i Ilulissat ind til, hvordan der bliver handlet på underretninger fra Qaanaaq og bygder. Her fik Tilioq at vide, at handicapområdet i Qaanaaq ikke overholder deres notatpligt. Handicapkonsulenten havde nogle uger forinden under et besøg i Qaanaaq konstateret, at der var blevet arkiveret underretninger, men konsulenten kunne ikke se, om der var handlet på dem efterfølgende, fordi der ikke var skrevet notat på en eventuel handling i sagen. Tilioq konkluderer dermed, at der er store udfordringer med hensyn til borgernes trivsel, personlig sikkerhed samt retssikkerhed i Qaanaaq og dens bygder.

Tilioq sendte 5. juni seks underretninger til Avannaata Kommunia vedrørende borgere i Qaanaaq og bygder. Der blev efter påmindelse til kommunen kvitteret for modtagelsen af fire underretninger d. 18. juni – 13 dage efter de blev sendt. Ifølge § 33 stk. 2 i lov om støtte til personer med handicap, skal kommunen kvittere for underretninger indenfor syv dage.

Tiliup paasisassarsiorluni angalannginnermi Qaanaami inuit innarluutillit marluk atugaasa ernumanartorujussuunerat pillugu kommunimut nalunarteqarpoq. Nalunaarutit taakku marluk tignerat Avannaata Kommuniata uppersannngilaa, innunullu taakkununga ilaqutaasut oqaloqatigeernerisa kingorna nalunaarutit iliuuseqarfigineqarsimanersut Tiliup ilisimangilaa.

”Qanoq iliorsinnaajunnaarpunga, akersuuteqqikkusunngilanga, tassami iluaqutaanngilaaq iliuuseqarniarunnaarpungalu. Sumiginnarneqartorujussuuvugut aamma inatsisit inuillu innarluutillit pisinnaatitaaffii unioqqutinneqartarujussuuppuput”, Qaanaami innuttaasoq.

Qaanaami nunarfinnilu taperserneqarnissamik pisariaqartitsisoqartorujussuuvog

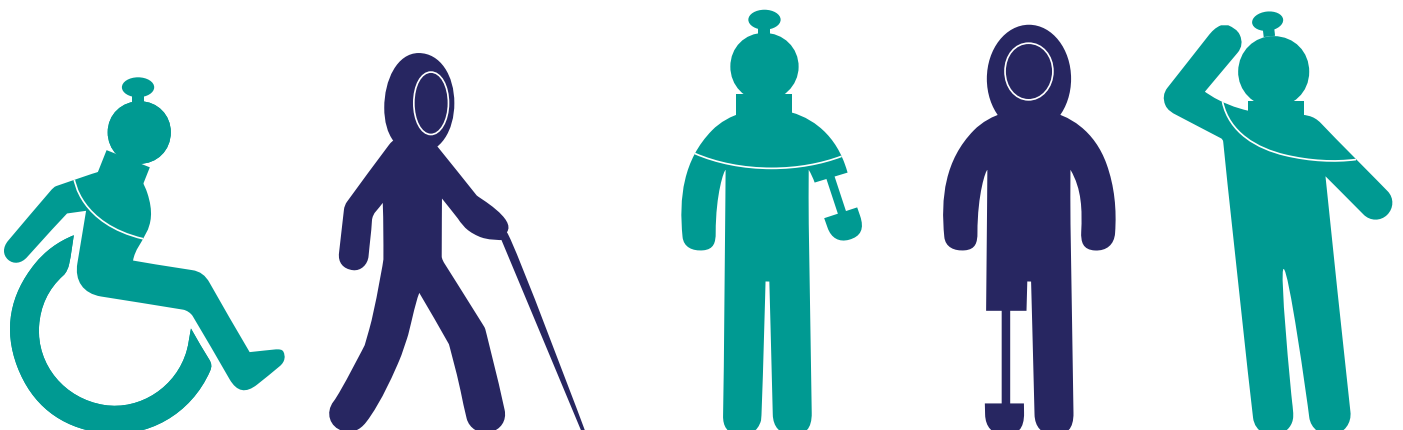
Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 13, 12. juni 2019-imeersoq januaarip aallaqqaataani 2020 atuutilersinneqarpoq. Inatsit taanna inuit innarluutillit pisariaqartumik taperserneqarnissaasa ikiyeqarnissaasalu qulakkeerneqarnissaannut tunngatillugu aqutissiivoq. Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsiveqarfik kommunimi sulisut inuit innarluutillit pillugit inatsimmik ilinniartinniarlugit 2020-mi upernaap ingerlanerani Qaanaamiittussaani kuuvog. Pikkorissarneq taanna COVID-19 angalasinnaanermillu nunatsinni killiliinerit pissutigalugit ajoraluartumik kinguartinneqarpoq. Qaanaami inunnik innarluutilinnik sullissivik oqaluttuarpoq inatsimmik nutaamik iluamik paasitinneqarnikuunatik. Inatsimmut danskisut ilitsersuut 134-nik quppernilik kommunip allaffianut nassiunneqarnikuuvog, Qaanaamili maannakkut suliasanik suliarinnittartut danskisut ilitsersuutip allanneqarsimaneranik atuarsinnaanngillat. Ilitsersuummullu ilanngussat, soorlu misissuineri allattuffiit misissuineri milu immersugasat, kitaamiusut allanneqarsimasut tiginikuuaat. Ilulissani qitiusumik allaffeqarfimmi ataatsimiinnermi ersarippoq inuit

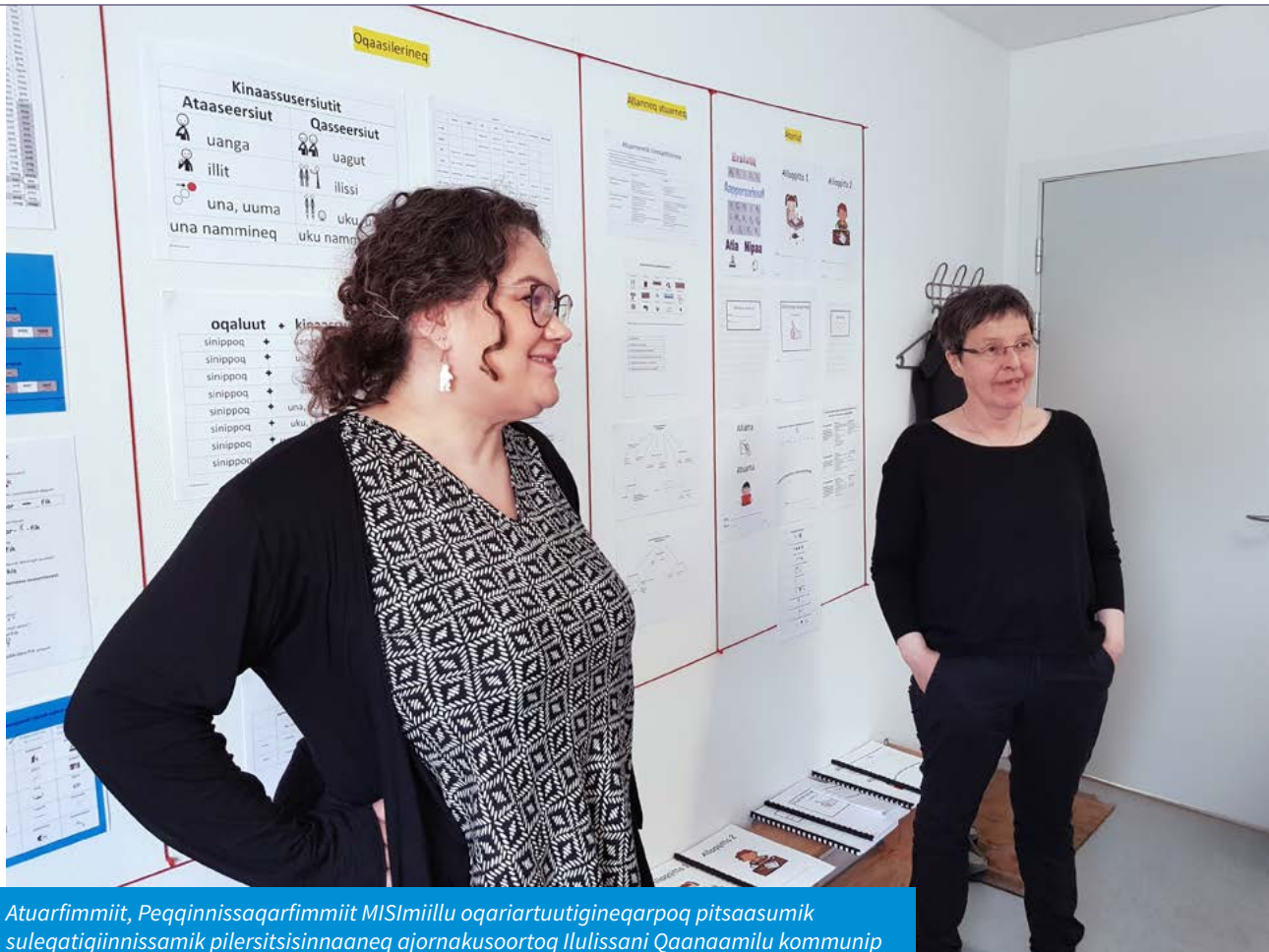
Tiliuq havde før orienteringsrejsen underrettet kommunen om stærkt bekymrende forhold for to personer med handicap i Qaanaaq. Avannaata Kommunia har ikke kvitteret for modtagelsen af de to underretninger og efter at have snakket med pårørende til de to personer, er Tiliuq ikke bekendt med, om der er handlet på underretningerne.

”Jeg er i afmagt og har ikke længere lyst til at kæmpe, for jeg kommer ingen vegne, og er stoppet med at forsøge at gøre noget. Vi bliver gevaldigt svigtet og der foregår store forømmelser af lovgivningen og handicapretigheder”, borger i Qaanaaq.

Stort behov for støtte til Qaanaaq og bygder

1. januar 2020 trådte Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019 om støtte til personer med handicap i kraft. Denne lov er banebrydende i forhold til at sikre personer med handicap den fornødne støtte og hjælp. Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold skulle have været i Qaanaaq i løbet af foråret 2020 for at oplære kommunale medarbejdere på handicapområdet i loven. Dette kursus blev desværre udskudt på grund af COVID-19 og de rejserestriktioner, landet blev underlagt i foråret. Handicapområdet i Qaanaaq fortalte, at de ikke har fået en ordentlig indførelse i den nye lovgivning. Kommunekontoret har fået tilsendt en 134 siders vejledning til lovgivningen på dansk, men ingen af de nuværende sagsbehandlere i Qaanaaq kan læse dansk på det niveau, som vejledningen er skrevet i. Vejledningens bilag, såsom tjeklister og udredningsskemaer, har de dog fået på vestgrøn-

Aturfimmiit, Peqqinnissaqarfimmiit MISImiillu oqariartuutigineqarpoq pitsaasumik suleqatigiinnissamik pilersitsinnaaneq ajornakusoortoq Ilulissani Qaanaamilu kommuniq allaffiani aqutsisut sulisullu taarsaannerujussui ppequtaallutik.

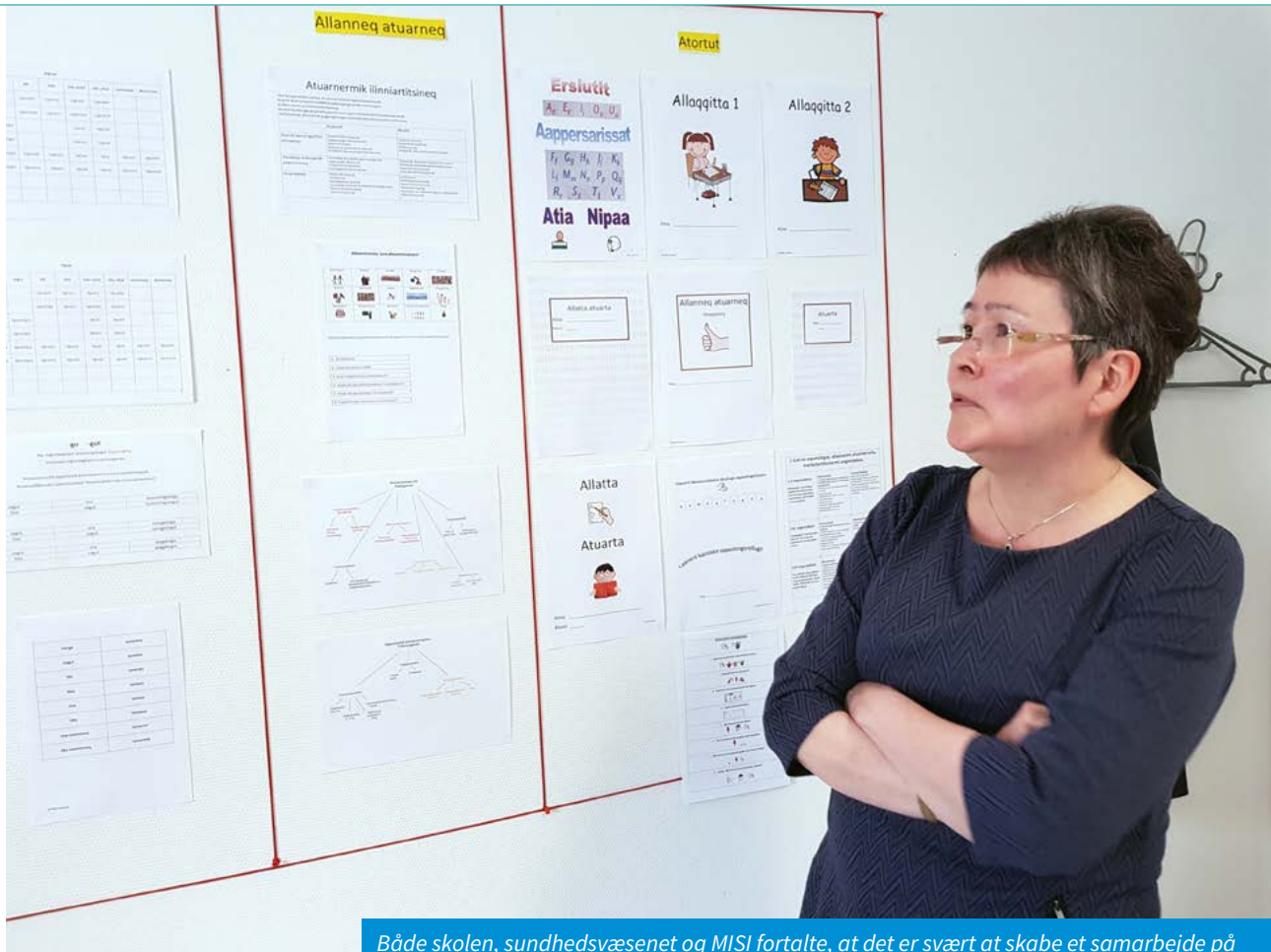
innarluutillit taparserneqarnissaannut inatsimmi immikkoortut arlallit qitiusumik allaffeqarfiup ilisimangikkai. Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik inatsit pillugu Ilulissani pikkorissartisinikuvoq. Inatsit nutaaq aqqutissiuigaluortoq inuillu innarluutillit pillugit isumaqatigiissut malillugu piumasarisinnaasaannik ikiorneqarnissaasa taparserneqarnissaasalu qulakkeerneqarnissaannut alloriarnerujussuugaluortoq piviusunngortinneqanngippat ikiuutaarpiarnavianngilaq. Inatsimmi ilitsersuut taamaallaat danskisut allanneqarsimanera inatsillu pillugu pikkorissarnerit taamatut kingusitsigisumut inissinneqarsimanerat isornartorujussuvoq. COVID-19 pissutigalugu angalasinnaanermik killilersuisoqarsimangikkaluarpuuinnit Qaanaami pikkorissarneq inatsisip atuutilersinneqarneraniit qaamatit arlallit qaangiuttut ingerlanneqarsimassagaluarpoq.⁵

⁵ Ilitsersuutip nutserneqarnera Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik malillugu julimi 2020 nassiunneqassaaq. Nutsikkap kommuninut kiisami nassiunneqarnissaa Tiliup nuannaarutigaa, ilitsersuutillit tamakkiisup danskisut kalaallisullu inatsip januarip aallaqqaa-taani atuutilersinneqannginnerani nassiunneqarsimanissaa takorusus-simassagaluarlugu, Tak. Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfip Tiliullu mailikkut allaqatiginnerat.

landsk. Under et møde på hovedkontoret i Ilulissat var det tydeligt, at der var flere områder i loven om støtte til personer med handicap, som selv hovedkontoret var uvidende omkring. Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold har afholdt et kursus i loven i Ilulissat. Selvom den nye lov er banebrydende og er et stort skridt hen mod at sikre personer med handicap den hjælp og støtte, de har krav på ifølge handicapkonventionen, er den ikke til megen hjælp, hvis den ikke bliver praktiseret. Det er stærkt kritisabelt, at vejledningen i loven kun findes på dansk, og at kurserne i loven ligger så sent. Selv hvis rejserestriktionerne på grund af COVID 19 ikke var trådt i kraft, ville kurset i Qaanaaq havde ligget flere måneder efter lovens ikrafttrædelse.⁵

⁵ Ifølge Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold bliver en oversat version af vejledningen sendt ud i juli 2020. Tiliq er glade for, at den oversatte version endelig kommer ud til kommunerne, men havde dog gerne set, at en fuld vejledning på både dansk og grønlandsk havde været udsendt, før loven trådte i kraft 1. januar 2020. Jf. mailkorrespondance ml. Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold og Tiliq.

Både skolen, sundhedsvæsenet og MISI fortalte, at det er svært at skabe et samarbejde på grund af stor udskiftning af ledelse og medarbejdere i kommunen både i Qaanaaq og Ilulissat

Inatsit tamanik isiginninneruvoq, tassani qulakkeerneqassalluni inuit innarluutillit ataqatigiissakkamik suliniuteqarfigineqarnissaat, oqartussallu assigiinngitsut akornanni uteqattaartinneqannginnissaat. Tilioq Peqqinnissaqarfimmik ataatsimeeqateqarnermi ilisimatinneqarpoq Peqqinnissaqarfik isumaqartoq inunnik innarluutilinnik sullissinermik inatsisip nutaap malitsigisaanik allagartaleeriaatsimi nutaami tamakkiisumik ilitsersorneqarnikuunatik. Peqqinnissaqarfik, MISI atuarfillu oqaluttuarput pingaartumik kommunimi Qaanaami Iluliissanilu aqutsisut sulisullu taarsaannerujussuat suleqatigiillualernissamik ajornakusoortitsisoq. Tamanna ataqatigiissaarinnginnermik suliallu tammartarnerannik innuttaasut misigisaannik uppersaanneruvoq. Tiliup malugaa ingerlatsiviit ataasiakkaat kommunimi ingerlatsiviit allat akimorlugit suleqateqarnissaat ajornakusoortoq, aamma Qaanaami illoqarfimmi taamatut mikitigisumi, kommunillu aningaasanik eqqarsaateqartarnerata qaangernissaanut taperserneqarnissaanik pisariaqartitsisoqarpoq.

Ersarippoq inuit innarluutillit pillugit inatsisip ingerlatsinerlu pillugu inatsisini malittarisassat eqqortinneqarnissaat ajornartorsiutaasorujussuusoq. Pissutsit immikkut ittut Qaanaami nunaqarfinnilu atuupput. Illoqarfiup nunaqarfiillu nunami inissisimanerat angissusaallu kommunip Ilulissani illoqarfinnilu allani anginerusuni ilaqutariinnik inunnillu innarluutilin-

Loven har et helhedsorienteret fokus, der skal sikre, at personer med handicap får en koordineret indsats og ikke kastes rundt mellem de forskellige myndigheder. Under et møde med Sundhedsvæsenet, blev Tilioq oplyst om, at Sundhedsvæsenet ikke mente, at de er blevet vejledt fyldestgørende i den nye attestform, som følger med den nye lovgivning på handicapområdet. Både sundhedsvæsenet, MISI og skolen fortalte, at særligt den store udskiftning af ledelse og medarbejdere i kommunen i både Qaanaaq og Ilulissat gør det svært at skabe et godt samarbejde. Dette bekræfter borgerens oplevelse af manglende koordinering og sager, der bliver væk. Det er Tilioqs oplevelse, at det er svært for de enkelte forvaltninger at samarbejde på tværs af andre forvaltninger i kommunen, selv i en lille by som Qaanaaq, og der er behov for at støtte kommunen i at overkomme kasse-tænkningen.

Det er tydeligt, at der er store udfordringer med at leve op til både lov om støtte til personer med handicap og de forvaltningsretlige regler. Der er nogle særlige forhold, som gør sig gældende i Qaanaaq og bygder. Byen og bygdernes geografiske placering og størrelse gør det vanskeligt at drive kommunens fa-

nik sullissinermut sanilliulugu ajornakusoortitsineranik kinguneqarput. Tamannali isumaqanngilaq pissutsit allannngortinneqassanngitsut. Tiliup Qaanaami inuit eqeersimaartut nukittuullu illoqarfimminnik tassanilu innuttaasunik asannittut naapippai, nunaqarfinnilu innuttaasut nunaqarfimminnik asannittut pimoorussisut oqaloqatigalugit. Qaanaami nunaqarfinnilu ajornartorsiutit nakooqutillu pimoorunneqarnissaannik innuttasullu suleqatigalugit ilaqutariinnik sullissinerup inunnillu innarluutilinnik sullissinerup qanoq pitsannngortinneqarnissaannik piffissamut sivilisuumut pilersarusiornissaq pisariaqartinneqarpoq, innuttaasut innarluutillit taamaalillutik inatsit malillugu pisassarissaminnik sullinneqarniassammata – Qaanaami nunaqarfinnilu. Tiliup paasisassarsiorluni angalanerani ilisimalikkat tamarmiusut aallaavigalugit Avannaata Kommuniata kisimi tamanna suliarisinnaanngilaa. Naalakkersuisut aamma Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsiveqarfiup inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii eqqortinneqassappata Avannaata Kommunia tapersersortariaqarpaat. Qaanaami illoqarfinnilu mikinerusuni allarpassuarni sulisut ilinniarsimani ajornerummat illoqarfinnilu anginerusunut sanilliullugu taarseraattoqarnerummat nutaanik eqqarsarnissamik allatullu aaqqiissuteqarnissamik piginaanngorsarnissamillu periarfissaqarnermik kinguneqartunik pisariaqartitsisoqarpoq. Taamatut aaqqiinerit kommunip kisimi ingerlassinnaanngilai. Qaanaami nunaqarfinnilu ajornartorsiutit iliuuseqarfigineqarnissaannik nuna tamakkerlugu ingerlatsisunit paasinnittoqartariaqarpoq. Tiliup misilittagai aallaavigalugit tamakku taamaallaat Qaanaami atuutinngillat, immaqa naak tassani annertunerusumik atuukkaluartut.

Inatsisit

Ingerlatsinermi oqartussat – uani ilaqutariinnik sullissinermi ingerlatsisut – suliaq pillugu paasisutissanik oqaasiinnartigit pissarsigaangamik **pisortat Ingerlatsinerat pillugu paasitinneqartussaannermut inatsimmi allattuisussaataaneq pillugu § 6, imm. 1** malillugu paasisutissat imarisaannik allattuisapput. Paasisutissat suliami uppersaasutini allani allasimappata allattuisussaataaneq malinngitsoorneqarsinnaavoq. Allattuisussaataannermut pissutaasut arlaliupput. Siullermik kommuni nalunaarsuivimmi allattukkat atorlugit suliami tamani takussinnaalersinnaavoq, taamaalilluni paasisutissat tamarmik uppersarneqarsinnaallutik suliarlu siuariartorfioq-qissalluni. Taamaaliornikkut suliasanik suliarinnittartoq alla nutaarluunniit paasisutissanik pissarseqqinnani aallaqqaa-taaniilluunniit aallartinnani suliamik sukkasuumik tiguisinnaavoq.

milie- og handicapområde på samme måde som i Ilulissat eller andre større byer. Men det betyder ikke, at man skal lade stå til. Tilioq mødte mange driftige og stærke mennesker i Qaanaaq, som elskede deres by og dens beboere, og talte med engagerede bygdeborgere som elsker deres bygd. Der er brug for, at man tager både udfordringerne og styrkerne i Qaanaaq og dens bygder alvorligt og i samarbejde med borgerene laver en langsigtet plan for, hvordan man kan løfte familieområdet og handicapområdet, så borgere med handicap får den service, de har krav på ifølge loven – både i Qaanaaq og dens bygder. Ud fra hvad Tilioq har samlet af viden under orienteringsrejsen, er dette ikke en opgave, Avannaata Kommunia kan løfte alene. Naalakkersuisut og Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold bliver nødt til at støtte Avannaata Kommunia i denne opgave, hvis rettighederne for personer med handicap skal overholdes. Der er behov for at tænke i nye og alternative løsninger og opkvalificeringsmuligheder, som tilgodeser, at arbejdskraften i Qaanaaq og i mange andre mindre byer er dårligere uddannet og er præget af større udskiftning end i de større byer. Sådanne løsninger kan kommunen ikke selv stå med. Der er et behov for, at man på nationalt plan tager udfordringerne i Qaanaaq og dens bygder til efterretning og handler på dem. For ud fra Tilioqs erfaringer er disse ikke enestående for Qaanaaq, selvom de måske gælder i større og højere grader.

Lovgivning

Når en forvaltningsmyndighed – her en familieforvaltning – mundtligt modtager oplysninger vedrørende en sag, skal der ifølge **offentlighedsloven § 6, stk. 1, om notatpligten** laves et notat om indholdet af oplysningerne. Notatpligten kan undlades, hvis oplysningerne i øvrigt fremgår af sagens dokumenter. Der er flere grunde til notatpligt. For det første kan kommunen med journalnotaterne danne sig et overblik over en sag, og kan derved dokumentere alle oplysninger og videre fremdrift i sagen. På den måde kan en anden eller ny sagsbehandler hurtigt overtage en sag uden at indhente oplysninger på ny eller starte forfra.

Allattuisussaatitaanerup pingaaruteqassusianut pissutaasoq alla tassaavoq, innuttaasoq nammineq pilluni suliami allagaatinik takunnissinnaatitaanera tusarniarneqartussaaneralu. Suliami allattugaqanngippat kommunip suliamik qanoq naliliinernik innuttaasoq paasisaqarsinnaanngilaq.

Mianerisassat pingajuat tassaavoq, oqartussat allat, soorlu maalaarutininik aalajangiisartut ombudsmandiluunniit, suliamik nakkutiginnittussaanerat suliallu eqqortumik suliarineqarnera nakkutigissallugu. Tamanna pisinnaavoq innuuttasup aalajangiinermik nammagittaalliornerani suliareqqitassanngortitsineraniluunniit.

Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 13, 12. juni 2019-imeersoq malillugu **taperserneqarnissamik atortunilluunniit ikiuutininik akuerineqarnermut atatillugu paasiniaaneq qinnuteqartoqarnerata kingorna kingusinnerpaamik qaammatit marluk qaangiunneranni naammassineqarsimassaaq.** Innuttaasoq kingusinnerpaamik qaammatit marluk qaangiunneranni taperserneqarsinnaanerluni ikiorneqarsinnaanerluniluunniit akissutisisimassaaq.

En anden grund til vigtigheden af notatpligten er, at borgeren har ret til aktindsigt i sin sag og til at blive partshørt. Hvis der ikke er noteret noget i sagen, kan borgeren ikke få indblik i, hvordan kommunen vurderer sagen.

Et tredje hensyn er, at andre myndigheder, såsom ankenævn eller ombudsmand, skal have adgang til at føre kontrol med sagen og tilse, at sagen er behandlet korrekt. Dette kan være i tilfælde af, at en borger klager over eller anker en afgørelse.

Ifølge Selvstyrets bekendtgørelse nr. 18 af 4. november 2019 om støtte til personer med handicap **skal en udredning i forbindelse med at få tilkendt støtte eller hjælpemidler være afsluttet senest to måneder efter, at der er ansøgt.** En borger skal altså have svar på, om personen kan få tildelt støtte og hjælp efter maksimum to måneder.

INASSUTEQAATIT

- Naalakkersuisut aamma Pitsaaliuinerneq Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik allattuisussaatitaanermut, inuit innarluutillit taperseqarnissaannut inatsimmut kiisalu ingerlatsiviit akimorlugit qanoq pitsaanerpaamik suleqatigiittoqarsinnaaneranut tamanillu isiginilluni aaqqiissuteqarsinnaanerumut tunngatillugu piginnaanngorsaallutik qaammarsaassasut. Tamanna assersuutigalugu videokkut pikkorissartitsinikkut pisinnaavoq.
- Kommunip, peqqinnissaqarfiup, ilaqutariinnik sullisiviup, Majoriap aamma Avannersuup Atuarfiata akornanni ulluni aalajangersimasuni ataatsimiittarluni, takkuttussaatitaalluni ullormullu oqaluserisassaqarluni suliaqarfiit akimorlugit ingerlalluatumik suleqatigiittoqarnissaa Avannata Kommuniata qulakkiissavaa.
- Avannaata Kommuniata nalunaaruteqartoqarnerani sulianik ersarissunik suleriaaseqartoqarnissaa qulakkiissavaa. Tamanna assersuutigalugu suliaassanik suliarinnittartunut naatsunik atorneqarsinnaasunik ilitersuusiortoqarneratigut pisinnaavoq.

ANBEFALINGER

- At Naalakkersuisut og Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold skal lave en målrettet kapacitetsopbyggende oplysningsindsats i forhold til notatpligt, lov om støtte til personer med handicap, samt hvordan man bedst muligt kan samarbejde på tværs af forvaltninger og skabe helhedsorienterede løsninger m.m. Dette kan for eksempel foregå ved at lave videokurser.
- At Avannaata Kommunia skal sikre, at der er et velfungerende tværfagligt samarbejde mellem kommune, sundhedsvæsenet, familiecenteret, Majoriaq og Avannersuup Atuarfia med faste mødedage, mødepligt og dagsorden.
- At Avannaata Kommunia skal sikre klare sagsgange ved underretninger. Dette kan for eksempel gøres ved at lave korte praktiske guides til sagsbehandlere.

Inuup innarluutillip isaaniit: Qillaq autissemik innarluutilik Avannaata Kommunanit pisis- saaffigineqanngitsutut pineqar- luni iliuuseqarfigineqanngilaq

Avannaata Kommunanit sullissisut taarsaannerujussuat Qillaq-
mut ilaqaatanullu sakkortuumik sunniuteqarnerluppoq. Ilaqu-
taarit nukappiaqqap autissemik ikiorneqarnissaa aamma
tapersorsorneqarnissaa siunertaralugu Kommunimut saaffigin-
nitarnerannut sullissisut iliuuseqartanngillat.

Tiliumiit ilaqutariit meeqqallu ataqinassusaat mianera-
lugit kinaassusaannik isertuullutik allaaserinnipput. Uani
allaaserisami nukappiaqqap Qillaq-mik taagorneqarpoq
arnaa Aviaq-tut taagorneqarluni. Kikkuuneri Tiliumit
ilisimaneqarput.

Ilaqutariit tassaasut Qillaq 16-ik ukiulik autissemillu innarluu-
tilik, arnaa Aviaq aamma qatanngutaasut minnerit marluk
angutissiaalu illumi INI A/S-mit attartortakkami najugaqarput.
Illup isaariaanut tummerarpassuaqarpoq, isilernermi qui isaa-
rissamut atasoq aqqutigeqqaarneqartarpoq, tassaniipput pini-
arnermut atortut aamma qerititsivissuaq. Isaariamiillu iggavik
inimut atasoq appakaaffiuvoq, sinittarfeeqqallu mikisut marluk
qalianiipput. Ilaqutariit annerusumik anaana Aviap ilinniarsi-
manngitsutut akunnermusiaqarluni akissarsiaanik isertitaqar-
tuupput, uiani piniartuuvoq pisaminillu ilaqutariit peqqumaa-
tissaqartittarlugit. Aningaasaqarniarnerat ilungersunarpoq.

– A/S INI-miit juuni qiteqquttoq nalunaarfigitippugut inigisatsin-
niit anisitaalluta, Qillaq arnaa Aviaq maanna ilaqutariittut atuk-
katik pillugit oqarpoq. Nassuiaavorlu INI A/S isumaqatigiissute-
qarfigisimallugit akiligassanut kinguaattoorutaasunut naafferar-
tumik akilersuiffigissallugit, kisianni erseqqissumik oqarsinnaa-
nani najukkaminni inisimasuunnarsinnaanerlutik, aamma na-
lullugu qimassangaluarunikku sumunngassanerlutik.

– Qillamut ikorfartortuunera unitsittariaqalerpara akunnerit ikili-
nerata kinguneranik kallerup inneranut solarimullu akiliisinnaa-
junnaarpunga, maajimili akiligassat pillugit kommunimut saaffi-
ginnittaraluarpunga kinguneqarneq ajoramik, Aviaq oqarpoq
nassuiaallunilu ernernimut ikorfartortitit ullormut sulisarnerni-
nut akissarsiani annikippallaarmata akiligassanut amingartoor-
talerlutik. Aviaq ernernimut martsimili ikorfartortitit ullormut

Et handicapperspektiv: Qillaq med autisme svigtes af Avannaata Kommunia

Qillaqs familie lever med alvorlige konsekvenser
fra Avannaata Kommunas store udskiftning af
sagsbehandlere, som ikke handler på familiens
henvendelser om hjælp og støtte til sønnen, der
har autisme.

Tilioq har valgt at anonymisere familiens
identitet for at beskytte familien og barnets
integritet. I denne artikel omtales mor som
Aviaq og søn for Qillaq. Deres identitet er
kendt af Tilioq.

Familien der består af Qillaq på 16 år med autisme,
mor Aviaq og to mindre søskende og en stedfar. De
bor i et INI udlejningshus med trapper op til ind-
gangen, der går ind til et udehus med fangststudstyr
og kummefryser og videre ind til husets entré. Hu-
set har et køkken med åbning ind til stuen og de to
soveværelser er på loftet. Familiens faste indtægt
kommer fra mor Aviaqs løn som ufaglært støtte-
person, og stedfaderens fangster er til familiens
forråd. Der er anstrengt med økonomien.

– Vi fik i midten af juni et brev fra INI A/S om, at vi
er smidt ud af huset, siger Aviaq Qillaqs mor, om
familiens situation. Hun har indgået en aftale med
boligselskabet om at afdrage huslejegælden, men
er uafklaret om hvorvidt de skal forlade boligen el-
ler om de kan blive boende, og om hvor de skal
hen, hvis de forlader huset.

– Jeg er nødt til at stoppe mit arbejde som støtte-
person for Qillaq, fordi jeg har været ude af stand
til at betale for solar og elregningen eftersom min
støttepersonstimer for min søn Qillaq blev halveret
i maj, og jeg har ellers kontaktet kommunen for at
bede om hjælp til regninger, som jeg ikke længere
var i stand til at betale siden maj, men det lykke-
des ikke, siger Aviaq og forklarer at lønnen ikke kan

akunnerit 8-t sulilerpoq – maanna Pilersuisumi fabrikkimiluunniit suliffissarsiortariaqassaanga, Aviaq oqarpoq. Ernerminut ikorfartortitut sulinermini maluginiaraluarpa erni tuallakkiartortoq tassami ukkatarinerunissaanut periarfissaqarami. Avannaata Kommunianiit ilaqtariit nassuiaaneqanngillat sooq Aviap Qillamut ikorfartortitut ullormut akunnerit sulisarneri ikilisaavigineqarsimanersut.

Qillap tarnimigut napparsimalluni erloqinera

Qillaq ukioq 2019-imi tarnimigut napparsimalluni erloqinera kingorna arnaa ikorfartortitut sulilersinneqarpoq, tassami Qillaq naamaarluni ajutoornermi kingorna tarnimigut erloqinartorsiorujussuarpoq.

Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsisartut inatsisaat nr. 13 juunip 12-ani 2019-imeersumi §33 naapertorlugi Tilioq sukannersumik nalunaarutiginnittussatitaavoq. Soorlu aamma meeqqat tapersorneqarnissaannut inatsit naapertorlugi sakkortusisamik nalunaarutiginnittussaatitaasoq.

Tilioq "Qillamut" tunngatillugu peqqissusaanut, ineriartorneranut atugarissaarneranullu ernumassuteqarneq tunngavigalugit 2019-imiit 2020 ilanngullugu arlaleriarluni ernumassuteqarluni nalunaarutiginnittarpoq, Qillamut tunngatillugu maannamut katillugit 4-nik ernumassuteqarluni nalunaarutiginnissimalluni.

Aviap ukioq kingumut eqqaamasaqarfigaa, tassami Qillap sinittarfiani inuuneranut peqqissusaanullu navianarsinaasunik atortunik naammattuineri kingorna ernumasorujussuusimavoq aarliserarlunilu. – Muminganera taanna sunniuteqarpoq, najaanut, Aviaq Qillap unnuami sinittannginnera pillugu oqarpoq, unnuamilu eqqumanerani angajoqqaavisa nakkutigisinnaasangilaat qanoq pinera sulereqqissaarneranillu. Qillap unnuami imminut toqunnissaminut misiliinialuni sakkugisartagai arnaata arlaleriarluni naammattoortarpei, ikiortissarsiorlunilu peqqinissaqarfimmut kommunimullu saaffiginnittarpoq – assileriarlugi napparsimavimmukar-nikuuvunga, kommunimut saaffiginnissutigisaraluarlugi ikiuisanngimmata. Taava peqqinissaqarfimmi kommunip piaartumik iliuuseqartoqarnissaa anguniarlugi immersueriarlunga saaffiginnissuteqartikkaluarpaannga, taavalu asseq takutikkaluarlugi, Aviaq oqarpoq erneranullu ikiorsiisoqarneranik kinguneqanngilaq.

Aviaq ernumavoq Qillaq suli naammaartarsoralugu. Tassami kaminnut qillarissaat serpalittaat Qillap sinittarfiani toqqortarineqarpoq nassaaraa, taanna siniffiup ataanut toqqorniarsimangaluarpa tiguaalu. – Taava taassuma nalaani tipi sakkortoourujussuaq, Qilla-

dække udgifterne. Hun har siden marts været støtteperson for sin søn på fuld tid. Nu skal hun søge job i Pilersuisoq butikken eller fiskefabrikken. Hun forklarer, at sønnen Qillaq ellers er faldet lidt til ro, da hun som støtteperson har givet ham mere opmærksomhed. Kommunen har ikke givet Aviaq en skriftlig forklaring på, hvorfor de skærer ned i antallet af støttepersontimerne.

Qillaqs psykiske nedtur

Hun blev støtteperson for sin søn Qillaq på 16 år i vinteren 2019 på baggrund af sønnen Qillaqs krise og psykiske nedtur samt en gaseksplodingsulykke han var ude for.

Tilioq har skærpet underretningspligt i forhold til §33 i Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019 om støtte til personer med handicap. Og har også i skærpet underretningspligt i forhold til støtte og hjælp til børn (Børneloven).

Tilioq har i forhold til viden om Qillaqs trivsel, sundhed og velfærd løbende sendt underretninger til kommunen fra 2019-2020. Indtil videre er der sendt 4 bekymringskrivelser i hans sag.

Aviaq husker tilbage på, hvordan hun fandt redskaber i Qillaqs soveværelse i vinters, der har foruroliget og bekymret hende og frygtet for sin søns helbred og liv. –Han sover ikke om natten, og er vågen og forstyrrer sin søsters søvn, siger Aviaq om Qillaqs dårlige søvnrytme. Om natten har de som forældre ikke muligheden for at holde øje med ham eller vide præcist, hvad der foregår. Jeg gik til kommunen med billeder af de redskaber han havde brugt i forsøg på at tage sit eget liv og bad om hjælp til Qillaq og til os som familie på grund af vores krise, men der skete intet, siger Aviaq.

Aviaq har også stadig mistanke om, at Qillaq fortsat sniffer gas. Hun fandt en spray til imprægnering af sko i Qillaqs soveværelse, som han havde forsøgt at gemme under sengen. – Der var perioder, hvor han stank vildt meget at

mi tipi sakkortuvoq, kisianni apersoraluarlugu suli naamaaq-qittarnersoq, Aviaq oqarpoq nassuiaallunilu ikittaatit gassii aamma taakku ingerlattarunarai. Ikittaatikut paarlerni nassaa-risaramikkit.

– Nassuiaattaraluarparput naamaarneq ulorianartuusoq, Aviaq oqarpoq.

Qillaq ikinngunnilu 2019-mi septemberiusoq gassimik naa-maartillutik qaartoorujussuarput, illuaqqallu iluani ikuallat-toorlutik. Nukappiaqqat peqqissaavimmi kingorna uninngatin-neqarput anniannnginniassammata morfin-itortinneqarlutik aamma uutitsernerminnut kumilannaveersaatini nakorsaa-sersorneqarlutik.

TUSAANNGA: Imminut toqunnissamik eqqarsaateqaruit, taava Tusaannga aqqtugalugu ikiortissarsiorsinnaavutit uunga sianerlutit 801180-imut imaluuniit 1899-imut SMSerlutit. Tusaannga innuttaasunut ajornartorsiutinik suungaluarnersunik imaaliillaannaq eqqaminni oqalo-qatigissaaleqisunut attavissaq, Tusaannga aqqtugalugu ikiusinnaasunut innersuussisoqarsinnaavoq ajornartor-siutinut iliuseqarnissamut siunnersuisinnaallutik.

Qillaq ukiaq ukiorlu naallugit tarnikkut erloqissuteqarluni naal-liuteqarpoq nikallortorujussuullunilu. Qaanaami peqqinnis-saqarfimmit aamma Dronning Ingridip Napparsimavissuani tarnikkut napparsimasut uninngavianni sulisut nalilersuinga-luarput, Qaanaamut ambulancemik timmisartuaqqamik Qilla-mik aallertoqassanersoq, tassa SANA-mi A1-mut unitsikkiartus-anerlugu nalilersuisoqarluni. – Qillaq piumanngikkaluarpat eqqissisisaammik kapillugu qilorsorlugu aallaruttussaani-kuungaluarpaat, Aviaq oqarpoq, taamaattoqanngilarli. Qillaq ila-quttamini angerlasimatiinneqarpoq.

– Napparsimavimmiit nutserisuat ilangalugu uagutsinnut Qil-laq oqaloqatigiartortarnikuuaat, kisianni Qillaq qanoq innermi-nik oqaaseqanngisaannarpoq, Aviaq oqarpoq nassuiaavorli ukioq sikumi aalisarnerup nalaani Qillaq ikinngutinilu illuaqqa-mi unnuinerminni oqaluttuarsimasoq taartuinnarmik isigisa-qartarluni imminut toqunnissamik oqaluttartumik.

Aviaq gassimik qaartornissaq sioqqullugu ukioq ilivitsoq mee-qami autismeqartup ikiorneqarnissaa tapersersorneqarnissaa-lu anguniarlugu arlaleriarluni kommunemukartalaruapoq. Suli tassa ikiorneqarnissaa tapersersorneqarnissaa lu ilungersuuti-gaa, naak ernera maannamut tarnimigut erloqissuteqaraluaqi-soq. Aviap ernermi imminut toqunniarluni sakkugisartagai assi-leriarlugit kommunimut saaffiginnereerpoq. Peqqinnissaqar-

noget. Og så fandt jeg spraydåsen på hans værelse og tog den fra ham, siger Aviaq.

– Jeg har fortalt ham om, at det er farligt at sniffe, siger Aviaq.

Qillaq og hans bedste ven kom ud for en gaseksplod-sion i september 2019, og blev brændt inde i en hyt-te. Drengene blev indlagt, hvor Qillaq fik morfin mod smerter og anti-kløe medicin mod sine for-brændinger på kroppen. Drengene sniffede gas da ulykken skete.

HVIS du går med selvmordstanker så kan du få hjælp hos TUSAANNGA ved at ringe på 801180 eller sende SMS til 1899. Tusaannga er et tilbud til borgere, der har brug for at tale med nogen om problemstillinger, som de ikke føler, de kan få hjælp til i deres vanlige omgangskreds eller lokalsamfund. Tusaannga kan derudover henvise borgere til de steder, hvor de kan søge hjælp og rådgivning på deres problemer.

Qillaq havde hele efteråret og vinteren en psykisk nedtur. Sundhedscenteret i Qaanaaq og det psykiatriske afdeling på Dronning Ingrid's Hospital havde overvejelser om, at sende et ambulancefly til Qaanaaq for at hente Qillaq og indlægge ham på psykiatriske afdeling på SANA. – Hvis Qillaq skulle nægte at komme ombord, skulle han medicineres og bæl-tefikseres, fortæller Aviaq. Men dette skete ikke. Qil-laq blev hjemme hos sin familie.

– Lægen og en tolk fra Sundhedscenteret kom på hjemmebesøg, for at se til Qillaq, men Qillaq fortalte intet om hvordan han havde det, siger Aviaq. Hun fortæller videre, at Qillaq på en overnatning med sine venner på en fiskerhytte på isen, havde fortalt, at han ser en mørk skikkelse, der siger at han skal tage sit eget liv.

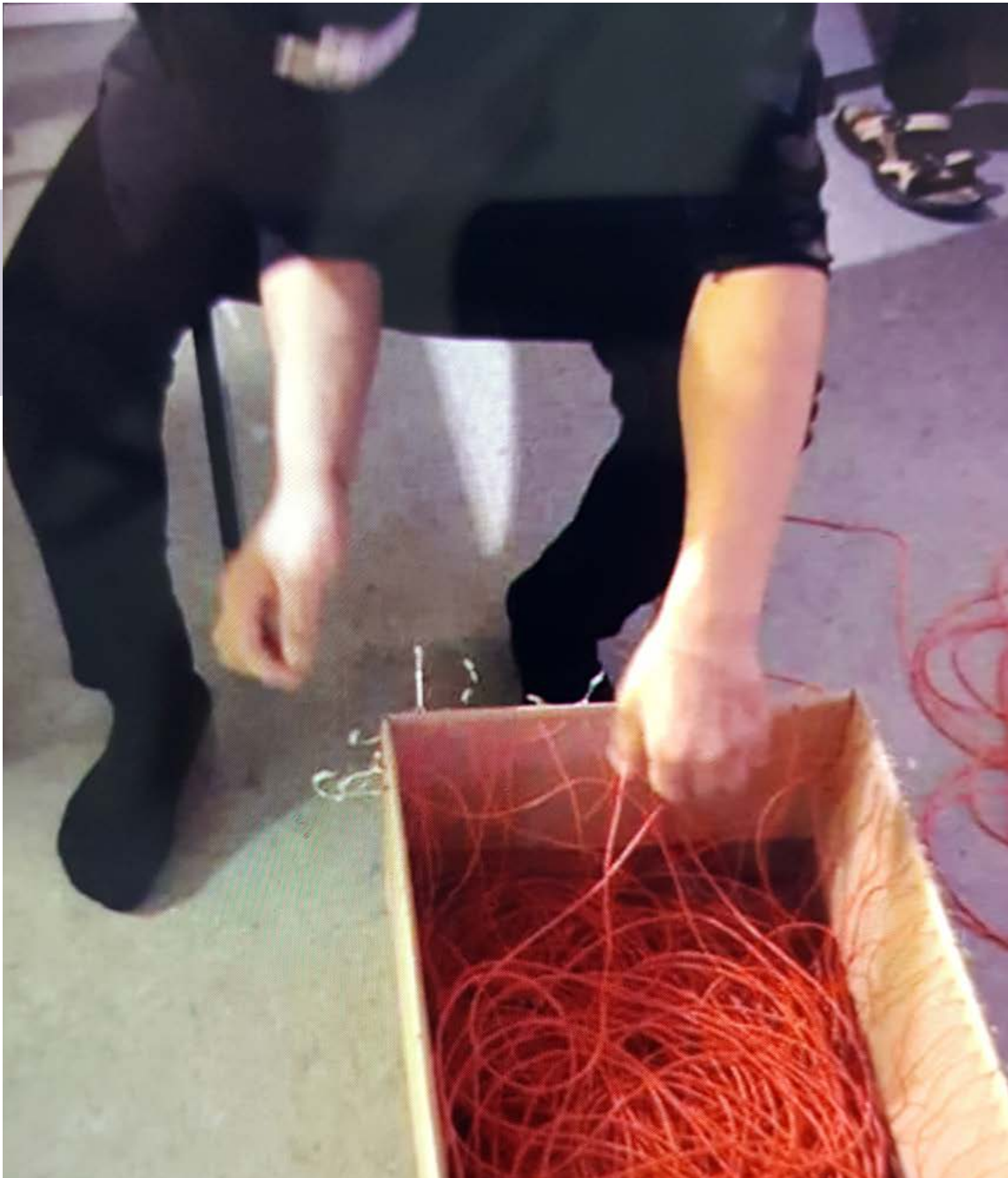
Mor Aviaq havde i over et år inden gaseksplod-sionen kæmpet med at få hjælp og støtte til sit barn med autisme og henvendte sig til kommunen gentagen-de gange. Det er stadig en kamp om at få hjælp og støtte selv efter sønnens psykiske nedtur. Aviaq gik til både sundhedsvæsenet og kommunens kontor med billeder af redskaberne, som sønnen havde

fimmiillu piaartumik ilaqutariinnut iliuuseqartoqartaria-qarneranik nalunaarutit ilanngullugit kommunimut tunniussimangaluarpai.

– Qillaq ikiorneqanngilaq, ilaqutariittut ajornartorsiutigut pillugit ikiorneqanngilagut, Aviaq oqarpoq.

brugt i sine forsøg på at gøre en ende på sit liv. Sundhedscenteret havde også givet en seddel med til Aviaq om, at kommunen bør handle straks med at hjælpe familien.

– Qillaq fik ikke hjælp, og som familie fik vi ingen hjælp i vores krise eller for vores traumer, siger Aviaq.

Qillaq atuartuunermi nalaani kiisalu meeqqat angerlarsimaf-fiiniinnermini ineriartormigut kinguarsimasuusutut isigine-qartarpoq, qanorlu innarluuteqarnera aatsaat 14-inik ukioqalereersoq qulaajarneqarpoq. Meeqqat atuariannit 2020 aallartilaartoq iliuusissatut pilersaarusioneqarluni taamaatikkami aalisartussatut pikkorissalerpoq, aajuna ningittakkerisoq.

Mens Qillaq gik i Folkeskolen og boede på døgninstitutionerne troede lærere og personalet, at han var udviklingshæmmet, først da han var 14 år blev han udredt. Han forlod folkeskolen lidt tidligere på året i 2020 med en handlingsplan om, at han skal begynde i praktik som fisker. Her er han i gang med at ordne langline til fiskeri.

Meeqqat angerlarsimaffianni sulisoq autismsorinneqqaartoq

Qillaq aamma Naja meeqqat angerlarsimaffiini assigiinngitsuni marlunni 2015-imiit 2017-imut najugaqarnikuupput.

– Qillaq oqaluukkuminaalluni, angerlaqqungaluarlugu qimaasarluni, angerlaraangami igalaakkulluunniit qimaasinnaasarluni. Atuarfimmii annikitsumik aserorterisarnikuuvoq, aserorterisunut ilaasarnikuuvoq kisianni ingasanngitsumik, Aviaq Qillap meeqqat angerlarsimaffiannut nuutsitaaneranut tunngaviit pillugit oqarpoq. Najalu innarluuteqanngikkaluartoq naalasse-riinngitsorlu animinut tapersersortaatinneqarluni meeqqat angerlarsimaffiannut inissinneqarput (meeqqat immikkut pisariaqartitsisut pillugit qupp. 41-imi atuarit).

Qillaq meeqqat angerlarsimaffianniinnermini aamma atuartuunermi nalaani ilinniartitsisunit sulisuniillu ineriartornikkut kinguarsimasuusutut nalilerneqartarpoq, kisianni qulaajaaf-figineqaranilu nalilersuiffiqineqarani. Immikkut atuartitaani-kuuvoq kisianni qanoq innarluuteqarnerisq ilisimaneqarani. Qillaq aatsaat 14-inik ukioqalereersoq autismeqarneranut qulaajaasoqalerpoq.

– Upernavimmi qulaajarneqarpoq 2018-imi oktoberi naalersoq peqatigaara. Meeqqat angerlarsimaffianniilerami taava ningiorisaata maluginiarpaa, timmisartumik maangarami, autis-meritut ilisarnaataannik pissusilertortoq, nilliarisaartarsima-ngami nipituumik, tassanngaanniit autismemut misissorneqarluni pinikuuvoq, Aviaq Qillap autismeqartutut qulaajarneqalerneranut aallarniut pillugu oqarpoq.

– Nakorsap autismeqartutut nalilerpaa. Paasitinneqaannarnikuuvugut autismeqartut, taava psykologit aalajangerpaat angerlarsimaffiup avaataanut kippareqqissaartumik inuuneqassasoq, inissinneqarluni, Aviaq Qillap pisariaqartitaa pillugu oqarpoq. Autismemut qulaajaaneq ukiami 2018-imi pivooq. Avannaata Komunianit nakorsat innersuusutaat naapertorlugu Qillamut tulluurtumik autismeqartunut inuusuttunut ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmik ujalernersut nalunarpoq.

Qillaq Qaanaamut feeriarilluni meeqqat angerlarsimaffiannut uterumajunnaarpoq. Taamaniilli anaanamini angutissiaminilu najugaqalerpoq. Arnaa Aviaq autisme pillugu ilisimasaqarपालaanngilaq, ilitserorneqarnikuunngilaq siunnersorneqaranilu, tassa naluaa meeqqani autismelik qanoq perorsassanerlugu. Inuit innarluutillit sullissivianut Pissassarfimmuut erninilu pissassariarnissamut qinnuteqarsimangaluarput itigartitaallutilli.

Børnehjems personale så tegn på autisme

Qillaq og hans lillesøster Naja har boet på 2 forskellige døgninstitutioner fra 2015 og frem til 2017.

– Qillaq blev anbragt uden for hjemmet fordi han var uregerlig og lyttede ikke til, hvad vi sagde. Han kunne finde på at løbe hjemmefra bl.a. ved at springe ud af vinduet, eller nægte at komme hjem, selv om vi hentede ham. Han har også været med til at begå hærværk, selvom det ikke var store skader, siger Aviaq og forklarer at Qillaqs lillesøster Naja tog med ham på døgninstitutioner for at støtte sin bror, selvom hun ikke havde et handicap eller var uregerlig.

Mens Qillaq gik i Folkeskolen og boede på døgninstitutionerne troede lærere og personalet, at han var udviklingshæmmet, men han blev ikke udredt. Han gik i specialklasserne uden at vide, hvad hans handicap var. Qillaqs autisme blev først udredt da han var 14 år (læs mere om børn med særlige behov på s. 41).

– Udredningen skete i Upernavik i 2018. Det var en ansat på en døgninstitutionen der på en flyvetur til Qaanaaq havde oplevet, at Qillaq hvinede og hylede højtlydt. Den ansatte på døgninstitutionen genkendte autisometræk hos Qillaq og iværksatte et udredningsforløb, forklarer Aviaq.

– Psykologen stillede autisme diagnosen og sagde at han havde brug for faste rammer og hjælp og støtte i sin hverdag, og at han burde komme på institution for unge med autisme, siger Aviaq. Udredningen skete i efteråret 2018, men Avannaata Kommunia har endnu ikke handlet på lægens vurdering eller søgt en institutionsplads til Qillaq på et hjem for unge med autisme.

På en ferie til Qaanaaq nægtede Qillaq at tage med tilbage til børnehjemmet. Han har siden da boet hjemme hos sin mor og stedfar. Hans mor Aviaq har ikke meget viden om Autismen, og har ikke fået vejledning eller rådgivning i, hvordan hun kan tackle sit barn med autisme. De har søgt om at komme på Handicapcenteret Pissassarfik for at komme på et forløb med sin søn, men fået afslag.

*Meeqqat arlaqartut innarluutip
suussusersineqarnissaanut
imaluunniit tarnikkut nappaatip
qulaajarneqarnissaannut sivi-
soorsuarmik utaqqisinnaasarput.*

*Mange børn og unge venter i
lang tid på at blive udredt for en
diagnose eller psykisk lidelse.*

4. Meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut

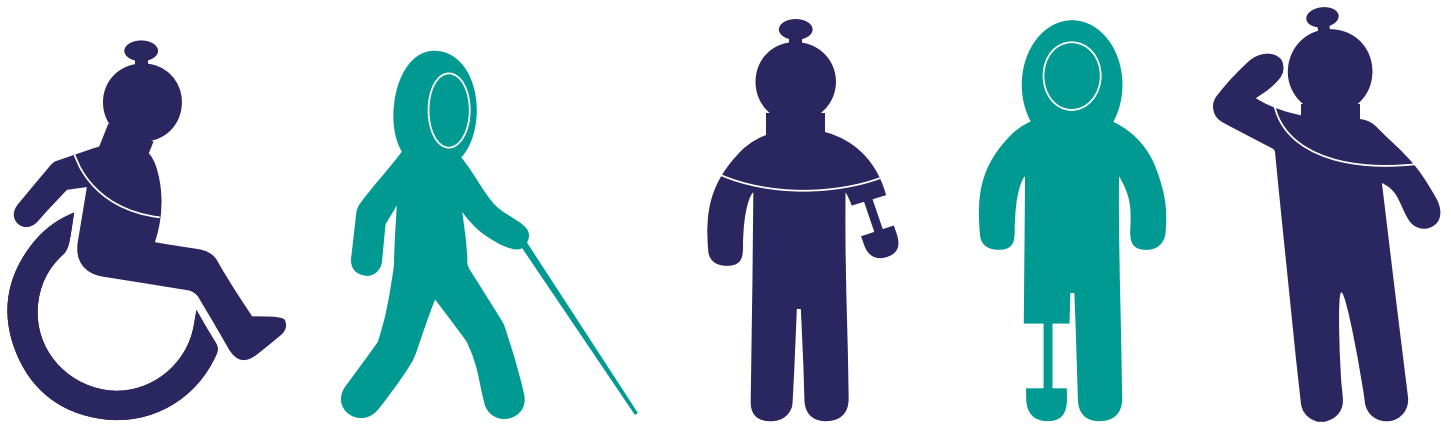
Immikkoortumi uani meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut pineqarput. Taakku ilaat, taaneqartut meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut, imaangilaq innarluuteqartut. Taakku assersuutigalugu maannakkut ajornartorsionerannik kinguneqartumik inuunerminni ajornakusoortorujussuarnik misigisaqarsinnaasimassapput. Tapersorsorneqarunik ikiorneqarlutillu misigisaat imaangilaq siunissami innarluuteqarnerannik kinguneqassasut. Meerarpassuit inuusuttorpassuillu nappaammik suussusiliinissamik tarnikkulluunniit ajuuteqarnerlutik paasiniaavigneqarnissaminnik piffissami sivusuumi utaqqisarput.

Taamaammat kikkut innarluuteqarnerisut (paasiniaavigneqartut nappaammillu suussusiliiffigineqartut) kikkullu innarluuteqanginnerisut nalunarmat immikkoortumi uani meeqqat immikkut pisariaqartitsisut tamarmik pineqarput. Qularutissaangilarmi ulluinnarni inuunerminni ikiorneqarnissamik tapersorsorneqarnissamillu pisariaqartitsisut. Meeqqat inuusuttullu taakku pisortat ingerlatsineranni allanut ingerlateq-

4. Børn og unge med særlige behov

Dette afsnit handler om børn og unge med særlige behov. En del af den gruppe, som betegner børn og unge med særlige behov, har ikke nødvendigvis et handicap. De kan for eksempel have oplevet nogle meget svære ting i deres liv, som gør, at de har det svært nu. Hvis de bliver støttet og hjulpet, medfører de oplevelser ikke nødvendigvis et handicap i fremtiden. Men mange børn og unge venter i lang tid på at blive udredt for en diagnose eller psykisk lidelse.

Da det derfor ikke er til at vide, hvem der har et handicap (som bliver udredt og får en diagnose), og hvem der ikke har, omhandler dette afsnit alle børn med særlige behov. For der er ingen tvivl om, at de alle har brug for hjælp og støtte i deres hverdag. Disse børn og unge bliver ofte en kasterbold i det offentlige system, og der er store udfordringer med at sikre deres ret til uddannelse. Dette kapitel omhandler de udfordringer, børn med særlige behov oplever i for-

qiinnarneqartartut ilinniagaqarnissamillu pisinnaatitaaffiisa qulakkeernissaanni ajornartorsiuteqartorujussuuvoq. Kapitalimi uani meeqqat immikkut pisariaqartitsisut ajornartorsiutit misigisartagaat pineqarput: ilinniagaqarneq, qanoq tapersersorneqarnissaannik ikiorneqarnissaannillu ilisimasaqannginneq oqartusanillu qanoq sumiginarneqarajuttarnersut.

Immikkut klassit – ilinniartitsisut taarseraattut atortullu ikiuutit amigaataanerat

Qaanaami Avanersuup Atuarfiani immikkut atuartitsinermit ilinniartitsisut siunnersortit ukiut tamangajaasa taarsertarput immikkullu klassimi aalajangersimasumik ilinniartitsisoqarani. Meeqqat immikkut klassimiittut atuarnertik ukiumiit ukiumut allanngorartorujussuartut misigisarpaat. Meeqqanut immikkut pisariaqartitsisunut aalajangersimasumik sinaakkuteqarnissamik piffissamullu sivisuumut pilersaarutiniq pisariaqartitsigajuttartunut atuartitsinermit pissutsit pitsaanerpaajungillat. Tilioq Qaanaamiimmat taartaasartoq immikkut klassimi aalajangersimasumik atuartitsisartoq ilinniartitsisorlu siunnersorti atuartitsisarput, klassili klasselærereqanngilaq. Tiliup immikkut klassi pulaarmagu Tiliup malugaa klassimi pitsaasumik atassuteqartoqartoq. Tamanna ilinniartitsisumit siunnersortimit uppenarsarneqarpoq, taanna oqaluttuarpoq nammineq taartaasartorlu atuartut atuarnissamik kajumilersinniartorujussuusarlugit klassimilu pitsaasumik savitusoqarnissaa qulakkeerniartarlugu – tamanna ukiup atuarfusup qterpaarnerani iluatsippoq. Ilinniartitsisoq siunnersorti ukiup atuarfusup naanerani taamaatisaaq, nalorniarporlu taartaasartoq atorfeqaannassanersoq. Taamaammatt aammaarluni taarsiinerup atuartut ilikkagaqartarneriisalu ajortumik sunnerneqarnissaa Tiliup ernumassutigaa.

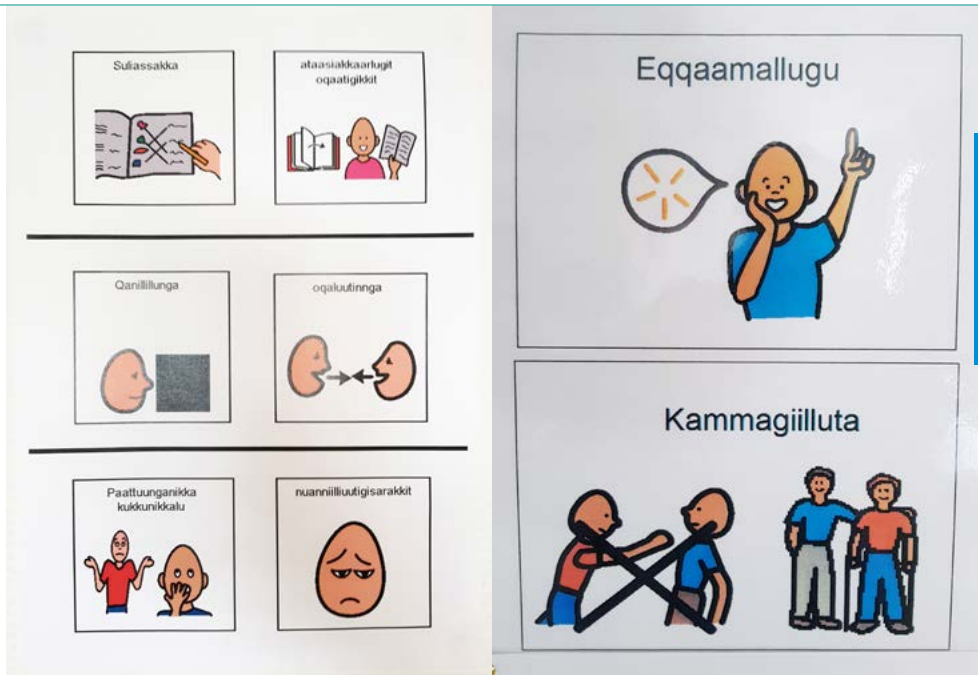
MISI-p Qaanaami atuarfimi sulineri ataatsimut isigalugu iluarisimaarneqartorujussuuvoq. Ilinniartitsisoq siunnersorti oqaluttuarpoq MISI imminut ikuinissamat tapersersuinissamullu pia-reersimajuannartoq. Assersuutigalugu piktogramminik assigiinngitsunik ineriartortitsisartorujussuupput. Tamanna ikiuutaasorujussuuvoq, tassa ilinniartitsisoq siunnersorti suliassat kiser-

hold til: uddannelse, manglende viden om hvordan de skal støttes og hjælpes, samt om hvordan de ofte bliver svigtet af myndighederne.

Specialklassen – skiftende lærer og mangel på hjælpemidler

På folkeskolen i Qaanaaq 'Avanersuup Atuarfia' foregår en næsten årlig udskiftning af rådgivningslæren for specialundervisning, og der er ingen fastansat lærer i specialklassen. De børn, der går i specialklassen, oplever derfor en høj grad af ustabilitet i deres skolegang år for år. Dette er ikke optimale undervisningsforhold for børn med særlige behov, der ofte har brug for faste rammer og langsigtede planer. Da Tilioq var i Qaanaaq blev specialklassens undervisning varetaget af en vikar – som havde klassen fast og af rådgivningslæren, men klassen havde ingen klasselærer. Da Tilioq besøgte specialklassen, fornemmede Tilioq, at der var en god stemning i klassen. Dette blev bekræftet af rådgivningslæren, som fortalte, at hun og vikaren havde arbejdet meget med at motivere eleverne til at gå i skole samt at sikre en god klassedynamik – dette var lykkedes halvvejs inde i skoleåret. Rådgivningslæren stopper dog i slutningen af skoleåret, og det er uvist, om vikaren bliver ved med at være ansat. Tilioq er derfor bekymret for, om endnu en udskiftning kan påvirke eleverne og deres læring i en negativ retning.

Der var generelt stor tilfredshed med MISI's arbejde på skolen i Qaanaaq. Rådgivningslæren fortalte, at MISI altid står klar til at hjælpe og støtte hende. De gør for eksempel meget ud af at udvikle forskellige piktogrammer, som bliver brugt i undervisningen i specialklassen. Dette er en stor hjælp, da rådgivningslæren sidder meget alene med opgaverne og ikke har andre at spare fagligt med. Rådgiv-

MISI piktogramminik assigiinngitsunik ineriartortitsisartorujussuupput, immikkullu atuartitsivinni ikiuutitut atornerqarluartarput. MISI udvikler forskellige piktogrammer, som bliver brugt i undervisningen i specialklassen

maattorujussuummagit allanillu ilinniartitsissutit pillugit isumasieqateqarsinnaannginnami. Ilinniartitsisulli siunnersortip oqaluttuaraa atortut ikiuutit pillugit ilisimasaqarnerunissaq maqaasillugu. Atortut ikiuutit suut pissarsiarineqarsinnaanersut ataasimut takunnissinnaanngilaq, taamaammat misissuinissamut piffissarujussuaq atortariaqartarparaa. Ilinniartitsisoq siunnersortip oqaluttuarpoq atortut ikiuutit ilaannik atuarfimmu inniminnisoqarnikuusoq, atortunullu ikiuutit atuartut pisariaqartitaattut isumaqarfigisaanut tamanut akissaqartoqanngilaq. Atortut ikiuutit tamarmik immikkut klassimut anngunneq ajorput.

Atuartoq tutsarluttoq klassimi torsuusamilu nipilortoqarpallaannginnissaanik pisariaqartitsivoq, tassa nipi atuartut tusartaataatigut takkuttarmat. Atuarfiup issiaviit immikkut klassimi nipilortitsineq ajortunik inniminnernikuuai pissarsiarinikuullugillu. Issiaviilli immikkut klassimut anngunniunngillat. Issiavinnit nalinginaasunit issiavigiuminannerummata atuarfimmi assigiinngitsunut inissineqarnikuupput. Taamaammat nukappiaqqap tutsarluttup ajornartorsiutaa aaqqinneqarnikuunngilaq.

Peqataatitsinissamik qulakkernissaanik ajornartorsiutit

Immikkut klassimi atuartut tiimit atuartitsiviusut ilaanni peqatiminni klassiiniittartussaapput. Taamaaliortoqartarpoq atuarfip sinnerani peqataatitsinissaq qulakkeerniarlugu. Tilioq ilisimatineqarpoq peqataatitsinissaq qulakkeernissaanut ajornartorsiuteqartoq. Ilinniartitsusut ilaat isumaqarput atuartut immikkut klassimiittut atuartitsinerminni peqataasarnerat erloqinartuusooq, isumaqarlutillu atuartut inuttut ikorfartorteqartariaqar-

ningslæren fortalte dog, at hun savner mere viden om hjælpemidler. Der er intet sted, hvor hun kan få et samlet overblik over hvilke hjælpemidler, der kan anskaffes, så hun må bruge meget tid på selv at undersøge det. Rådgivningslæren fortalte, at der er bestilt nogle hjælpemidler til skolen, men at der ikke er råd til alle de hjælpemidler, som hun mener, eleverne har brug for – og ikke alle hjælpemidler nåede frem til specialklassen.

En elev med nedsat hørelse har behov for, at der ikke er for meget støj i klassen og ude på gangen, da larmen går i elevens høreapparat. Skolen har bestilt og fået stole, der ikke larmer til specialklassen. Men stolene er ikke kommet ind i specialklassen. De er kommet rundt forskellige steder på skolen, da de er mere behagelige at sidde på end de normale stole. Derfor er problemet ikke løst for drengen med nedsat hørelse.

Udfordringer med at sikre inklusion

De elever, som går i specialklassen, skal i nogle af deres undervisningstimer ud i deres årgangsklasser. Dette gøres for at sikre inklusion i resten af skolen. Tilioq fik oplyst, at der er udfordringer med at sikre inklusionen. Nogle lærere finder det besværligt, at de skal have specialklasseelever med i deres undervisning og mener, at der bør være en støtteperson med eleven – også selvom det ifølge

Immikkut atuartut peqataatinneqartarnissannut ajornakusoortitsisoqartarpoq. Der er udfordringer med at sikre inklusion af elever, som går i specialklasser.

tut – tamannali ilinniartitsisoq siunnersorti malillugu pisariaqan-gikkaluarpoq. Meeqqat immikkut klassimiittut aamma immikkut klassimiinnertik pillugu qinngasaarneqartarput. Ajornartorsiutip taassuma annikillisinneqarnissaa atuarfiup suliniutigaa. Atuartut immikkut klassimiittut atugarissaarnissaat qinngasaarneqartan-ginnissaallu qulakkiissagaanni peqataatitsinerup atuartut pisari-aqartitaat malillugit pinissaa pingaaruteqartorujussuuvoq. Atuar-fimmili tamanut aamma pingaaruteqarpoq. Peqataatitsinikkut innarluuteqarneq qanoq ittuunersoq, taamaalillunilu inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit assigiinngiiaarnermik atuartut qanoq isum-missanersut atuarfimmi tamarmi paasisaqarfigineqartarpoq tas-sungalu peqatigitillugu inuit assigiinngissusiisa naleqassusia taku-sinnaalerlugu.

Siorapalummi immikkut atuartitsineq

Tilioq nunaqarfimmi Siorapalummi inuusuttunut innarluutilinnut angajoqqaanit arlalinnit saaffiqineqarpoq, taakkunani ilaatigut pineqarluni meeqqatik atuarsinnaanngitsut allassinnaanngitsullu. Inuusuttut ukiuni kingullerni tallimani-qulini atuarnertik naam-massinikuuat. Inuusuttut taakku tassa nunaqarfimmi atuarner-minni eqqortumik ikiorneqarnikuunngillat. Tamassuma ilimanas-issippaa nunaqarfimmi atuarfimmi meeqqanik immikkut pisaria-qartitsisunik pitsaasumik immikkut atuartitsinerup qulakkeernis-saanut pisariaqartunik atuartitsineru piginnaasaqartoqanngit-soq. Atuarsinnaannginnerit allassinnaannginnerillu inuusuttut ingerlaqqillutik ilinniagaqarnermik aallartitsinissaat angajoqqa-a-minnillu tapersorsorneqartuaannaratik imminnut isumaginissaat namminerisamillu inuunissaat ajornakusoortippaat.

rådgivningslæren ikke er nødvendigt. Børnene i specialklassen bliver drillet med, at de går i specialklasse. Dette er et problem, skolen arbejder på at formindske. Inklusion, som sker på elever med særlige behovs præmisser, er meget vigtigt, hvis man vil sikre trivsel og undgå mobning af elever i specialklasser. Men det er også vigtigt for alle i skolen. Med inklusion lærer hele skolen således om det at have et handicap og derved om, hvordan eleverne skal forholde sig til diversiteten i samfundet generelt, samtidig med at de ser værdien i, at mennesker er forskellige.

Specialundervisning i Siorapaluk

Tilioq fik flere henvendelser fra forældre til unge med handicap fra bygden Siorapaluk, som blandt andet handlede om, at deres børn ikke kan læse og skrive. De unge har alle afsluttet deres skolegang indenfor de sidste 5-10 år. Disse unge har altså ikke fået den rigtige hjælp under deres skolegang i bygden. Dette tyder på, at bygdeskolen ikke har de undervisningskompetencer, der skal til for at sikre en ordentlig specialundervisning for børn med særlige behov. Deres manglende læse- og skrivefærdigheder, gør det svært for de unge at starte på et videre uddannelsesforløb, samt at klare sig selv og leve et selvstændigt liv uden konstant støtte fra deres forældre.

Meeqqat atuarfiata kingorna ilinniagaqarnisamat periarfissat amigaataanerat

Qaanaami nunaqarfiinilu inuusuttut amerlasuut immikkut pisariaqartitsisut ilinniagaqaqqinnissaminnik pitsaasumik pilersaaruteqaratik meeqqat atuarfianni naammassisarput. Neqeroortituaq immikkut ukkataqarfiusoq Qaanaami nunaqarfiinilu innersuunneqartartoq tassaavoq Ado Lyngep Atuarfia – inuusuttunut tarnikkut ineriartornikkut akornutilinnut atuarfik. Qinnuteqaatip akuerineqarnissaa suliamik suliarinninnerup unittoornera pissutigalugu akuttunngitsumik sivisusarpoq. Ado Lyngep Atuarfia inuusuttut ilaannut Tiliup ilisimasaqarfigiligaasa atuarfimmil sungjussinissaannut atugarissaarnissaannullu sinaakutaannit aalajangersimasunit ungasippallaarpoq.

Inuusuttut immikkut pisariaqartitsisut ikinnerpaamik pingasut Tiliup ilisimasaqarfigisai taakkununga naleqquttumik (ilinniagaqarnissamat) neqeroorteqartoqannginera pissutigalugu ulluinnarni sammisassaqaqngillat. Tassa meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut ilinniagaqarnissaasa taamaalillutillu siunissami imminnut isumaginissamik periarfissaat qulakkeeriarlugu Qaanaami nunarfiinilu ajornartorsiuteqartorujussuavoq. Inuusuttunut ataasiakkaanut naleqquttunik sunik neqeroorteqartoqarsinnaanerata misissornissaanut ingerlatsiviit assigiinngitsut suleqatigiinnissaannik pisariaqartitsisoqarpoq – naleqquttunik ilinniagaqarnissamik neqeroorteqartoqanngipat peqataatsitsilersumik isumaqarluartumik suliffeqarnissaq qulakkeerneqartariaqarpoq (kapitali 7-imi, Suliffeqarneq siusi-naartumillu pensionisiaqarneq, annertunerusumik atuarit).

Pisortat ingerlatsiviannit sumiginnagaaneq

Kapitali 4-mi, Kommunip suliasanik suliarinnittarnera inatsisitigullu innarlitsaalisaneq, ingerlatsiviit assigiinngitsut ataqatigiissaarinnginnerisa inuit innarluutillit inuunerannut qanoq toqqaannartumik ajortumillu sunniuteqartarnera nassuiarneqarpoq. Tamanna pingaartumik meeqqanut immikkut pisariaqartitsisunut atuuppoq. Taakku aaqjissuussaannermi sumiginnaasoqarneratigut immikkut navianartummiipput, tassa ingerlatsiviit assigiinngitsut arlallit taakku pillugit sulianik suliaqartarmata. Meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut Peqqinnissaqarfimmit, Ilaqutariinnut Ingerlatsivimmit aamma Ilinniartitaanermut Ingerlatsivimmit ikiorneqarajuttartussaapput.

Mangel på uddannelsesmuligheder efter folkeskolen

Mange unge med særlige behov i Qaanaaq og dens bygder går ud af folkeskolen uden en ordentlig plan for deres videre uddannelsesforløb. Det eneste specialiserede tilbud, som de henviser til i Qaanaaq og bygder, er Ado Lyngep Atuarfia – en skole for unge med psykisk udviklingshæmning, som ligger i Aasiaat. Der er flere problemer med at blive henvist til Ado Lyngep Atuarfia. Ofte tager det lang tid at få en ansøgning godkendt, fordi sagsbehandlingen går i stå. Og for nogle af de unge, Tilioq fik kendskab til, er Ado Lyngep Atuarfia for langt væk fra deres faste rammer til, at de kan falde til og trives på skolen.

Tilioq har kendskab til mindst tre unge med særlige behov, som ikke har noget at tage sig til i dagligdagen, fordi der ikke er nogen (uddannelses)tilbud, som passer til dem. Der er altså store udfordringer i Qaanaaq og bygder i forhold til at sikre, at børn og unge med særlige behov får en uddannelse og derved muligheden for at klare sig selv i fremtiden. Der er behov for, at de forskellige forvaltninger samarbejder omkring at undersøge, hvilke tilbud der passer til den enkelte unge – og hvis der ikke er et relevant uddannelsesstilbud, så bør det sikres, at de har en meningsfuld inkluderende beskæftigelse (læs mere i kapitel 7, Beskæftigelse og førtidspension).

Svigtet af det offentlige system

I kapitel 4, Kommunal sagsbehandling og retssikkerhed, redegøres der for, hvordan den manglende koordinering indenfor de forskellige forvaltninger har en direkte og negativ påvirkning på livet for personer med handicap. Dette gør sig i den grad gældende for børn med særlige behov. Disse er i en ekstra udsat position for sådanne strukturelle svigt, da flere forskellige forvaltninger er inde over deres sager. Børn og unge med særlige behov skal ofte både have hjælp fra Sundhedsvæsenet, Forvaltningen for Familie og Forvaltningen for Uddannelse.

Inuit innarluutillit misigisaat: Inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi sulisup meeraq tusartaatik oqaluttuaraa. Meeraq tusartaallu kommunip Peqqinnissaqarfiullu akornanni uterteqattaartarnikuupput. Suliaqarfik sorleq sunik akisussaaffeqarnerisq ilaqutariit ilisimangilaat aamma lumi oqaluttuunneqarnikuunatik. Assersuutigalugu tusartaammut batteerit kimit tunniunneqarnissaannut akileneqarnissaannullu tunngatillugu. Ajornartorsiut attaveqatigiit ataatsimiinnerisa kingorna kiisami aqqinneqarpoq, meeqqallu tusartaat atortalerikuuaa.

Inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi sulisut arlallit aamma oqaluttuaraat suliami qanoq pisoqarani isumaginnittoqarfimmut nalunaaruteqartarnikuullutik.

Inuit Innarluutillit pillugit suliaqarnermi sulisoq inuusuttut marluk atuarneq ajortut pillugit isumaginnittoqarfimmut nalunaaruteqarnikuuvoq. Sulisup suliami iliuuseqartoqannginnera misigaa. Inuusuttut sulii atuarneq ajorput aamma ilaqutariinnut Ingerlatsiviup atuarfiullunniit sulisoq attaveqarfiginikuunngilaat. Suliap puigorneqarsimanera anni-laangassutigaa.

Meeqqat atuarfianni ilinniartitsisoq siunnersorti ilaqutariinnillu sullissivik oqaluttuarput meeqqat immikkut pisariaqartitsisut pillugit attaveqatigiit ataatsimiittarnissaat tapitup aqqis-suussamik aqqissuussaangitsumillu suleqatigiittarnissaat amigaataasooq. Suliaqarfiit taakku marluk oqaluttuarput meeqqat inuusuttullu immikkut taperserneqarnissamik pisariaqartitsisut pitsaanerpaamik ikiorneqarnissaannut kikkut suna pillugu attaveqarfigineqassanersut tamakkiisumik takuneqarsinnaangitsoq. Aamma taakku marluk oqaatigaat Qaanaami Ilaqutariinnut Ingerlatsivimmi sulisut taarserneranni ilisimatinneqarneq ajorlutik, aamma meeqqap atugarissaartinnissaa pillugu sulisoq suleqatigisartik pineqaraangat. Tassa siamasinnerusumik suleqatigiinnissaq ujarorneqarpoq, taamaalilluni imminni kommunimilu isumalluutit pitsaanerpaamik atorneqarnissamata.

Ilisimasat amigaataanerat

Tiliup immikkoortuni arlalinni misigaa meeqqanut inuusuttunullu immikkut pisariaqartitsisunut tunngatillugu ilisimasat amigaataasut. Tilioq paasissarsiorluni angalanermi meeqqanut inuusuttunullu ilaqutaasunit arlalinnit attaveqartarnermi ajornartorsiutit assigiinngitsut pillugit saaffigineqarpoq. Ilaqutaasut arlaannaataluunniit naluaa meeqqatik inuusuttortatillu qanoq ikiussanerlugit tapersersussanerlugillu, aammami kommunimit ikiorneqarnikuunngillat. Tassa Qaanaami nunaqarfinnilu meeq-

Handicapfaglig medarbejder fortæller om et barn med høreapparat. Barnet og høreapparatet har været katebold imellem kommunen og Sundhedsvæsenet. Familien har ikke vidst og ej heller fået fortalt hvilken instans, der havde ansvaret for hvad. Fx i forhold til hvem der skulle levere og betale for batterierne til høreapparatet. Problemet er endeligt løst efter et netværksmøde, og barnet er begyndt at bruge sit høreapparat.

Flere handicapfaglige medarbejdere fortæller også, at de har lavet underretninger til socialforvaltningen uden, at der sker noget i sagerne.

Handicapfaglig medarbejder har underrettet socialforvaltningen om, at der er to unge, som ikke går i skole. Medarbejderen oplever ikke, at der er gjort noget i sagen. De unge går stadig ikke i skole, og hverken Forvaltningen for Familie eller skolen har kontaktet hende. Hun er bange for, at sagen er glemt.

Både folkeskolens rådgivningslære og familiecenteret fortæller, at der mangler både formelle og uformelle samarbejder omkring børn med særlige behov, som et supplement til netværksmøderne. Begge instanser fortæller, at de mangler et overblik over, hvem der skal kontaktes om hvad, så man på bedst mulig måde kan hjælpe de børn og unge, som har behov for ekstra støtte. De udtrykker også begge, at de ikke bliver orienteret om udskiftning af medarbejdere i Forvaltningen for Familie i Qaanaaq, heller ikke når det er en medarbejder, de samarbejder med om varetagelsen af et barns trivsel. Der er altså stor efterspørgsel på et bredere samarbejde, så man kan bruge sine egne og kommunens ressourcer bedst muligt.

Mangel på viden

Tilioq oplevede flere områder, hvor der mangler viden i forhold til børn og unge med særlige behov. Under orienteringsrejsen fik Tilioq flere henvendelser fra pårørende til børn og unge med forskellige kommunikationsproblematikker, som kunne tyde på, at de har et kommunikationshandicap. Ingen af de pårørende ved, hvordan de skal hjælpe og støtte disse børn og unge, og de har heller ikke fået

qat inuusuttullu pillugit attaveqartarnermi ajornartorsiutit ilaqtariit isumaginninnermillu suliaqarnermi sulisut qanoq iliortar-nissaahnik ilisimasat amigaataapput. Meeqqat inuusuttullu atu-garissaarnerisa ersarissumik ajortumik sunnerneqartarnerat ila-qutaasut paasinartumik pakatsissutigisorujussuaat.

Angajoqqaat ernertik meeraalluni meningitiseqarnikoq maannakkullu tusilarlunilu oqajuitsoq sakkortoorujussuar-millu pissusilersortartoq pillugu saaffiginnipput. Meeqqa-mik qanoq attaveqarfiginissaanut angajoqqaanut ikiuutaas-innaasunik "ussesornermiit oqalunnermut" atortulluunniit allat pillugit ilaqtariit ilitsersorneqarnikuunngillat. Ernerat CI-mik pilatsinnissamut innersuunneqarnikuuvoq, taanali corona pissutigalugu taamaatinneqarnikuuvoq.

Anaanaasooq meeqqani marluk meeqqerivimmiikkarluar-lutik oqaatsinik atuisinnaangitsut pillugit Tiliumut saaffi-ginnippoq. Meeqqat marluullutik sakkortoorujussuarmik pissusilersortarput. Anaanaasup nukappiaaraq angajulleq meeqqerivimmi meeqqanut allanut ullut tamaasa akerle-riissuteqartartoq ernumassutigisorujussuullugu oqaatigaa. Anaanaasooq aamma ilisimatitsivoq MISI oqaloqatiginikuul-lugu, taassumalu aamma meeqqat ilaqtariillu taperser-neqarnissaannut iliuitsit aalartinneqarnissaannik kommu-nimut pinngitsaaliinarsimavoq. Anaanaasorli kommunimit tusagarnikuunngilaq.

Tilioq ilisimatinneqarpoq Avananersuup Atuarfiani ilinniartitsi-sut arlallit atuartutik MISI-mi misissorneqarnissaannik inner-suunniikuunngikkaat. Soq taamaaliorsimanginnerat erseqis-sumik ilisimaneqanngilaq. MISI-mi siunnersorti Qaanaamut attaveqartoq isumaqarpoq atuartut misissorneqarnissaasa pi-ngaaruteqarneranik paasininnginnermik tamanna pissuteqar-toq. Ilinniartitsisut aamma atuartut angajoqqaavinut ilinniartit-sisut akuttunngitsumik ilisarilluartaannut meeraannik inner-suussissagunik nuanniitsuunissaa annilaangassutigisarpaat.

Kapitalimi uani ersarissumik tikkuussisoqarpoq meeqqat im-mikkut pisariaqartitsisut pillugit suleqatigiinnissamik najukka-milu qaammarsaanissamik kiisalu ilisimasaqannginnermik isummanillu pigiliutiinnakkanik akiuinissamik qulakkeernittun-nik ataqatigiissakkanik suliniuteqarnissamik pisariaqartitsiso-qartoq. Tiliup misilittagaraa ajornartorsiutit taakku taamaallaat Qaanaamut nunaqarfiinullu atuutinngitsut. Taamaammat Qaa-naami nunarfinnilu, Kalaallillu Nunaata sinnerani, meeqqanik immikkut pisariaqartitsisunik suliaqartut siamasissumik pigin-naangorsarnissaannik pisariaqartitsisoqarpoq.

nogen hjælp fra kommunen. Der mangler altså vi-den om, hvordan familie og socialfaglige medarbej-dere skal håndtere kommunikationsproblematik-ker hos børn og unge i Qaanaaq og bygder. De på-rørende er, med rette, enormt frustrerede over ikke at kunne hjælpe, fordi det tydeligt påvirker børnene og de unges trivsel negativt.

Forældre henvender sig angående deres søn, der som barn havde meningitis og nu er døv-stum og meget udadreagerende. Familien har ikke fået vejledning i "tegn til tale" eller andre redskaber, der kan hjælpe forældrene med at kommunikere med deres barn. Sønnen var indstillet til CI operation, som blev aflyst pga. corona.

Mor henvender sig til Tilioq vedrørende hendes to børn, som ikke har et sprog, selvom de er i børnehavealderen. De er begge meget udad-reagerende. Moderen udtrykker særligt bekym-ring om den ældste af drengene, der dagligt er i konflikt med andre børn i børnehaven. Mode-ren oplyser yderligere, at de har været i dialog med MISI, som også har presset på overfor kommunen for, at der kan iværksættes tiltag til støtte for børnene og familien. Moderen har dog intet hørt fra kommunen.

Tilioq fik også oplyst, at flere lærere på Avannersuup Atuarfia ikke indstiller deres elever til at blive ud-redt hos MISI. Det er uvist præcist hvorfor, de ikke gør det. Den MISI konsulent, som er tilknyttet til Qa-anaaq, mener, at det kan hænge sammen med en manglende forståelse for, hvorfor det er vigtigt at få udredt eleverne. Samt at lærerne er nervøse for, at det er pinligt for elevernes forældre, som lærerne ofte kender godt, hvis læren indstiller deres barn.

Dette kapitel peger entydigt på, at der er brug for en koordineret indsats, som sikrer samarbejde og oplysning lokalt samt bekæmper uvidenhed og for-domme mod børn med særlige behov. Det er Tili-oqs erfaring, at disse problemer ikke er enestående for Qaanaaq og dens bygder. Der er derfor behov for en bred kapacitetsopbygning af den gruppe, som arbejder med børn med særlige behov både i Qaanaaq og bygder, samt i resten af Grønland.

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissut

Meeqqat innarluutillit meeqqatut allatuulli pisinnaatitaaffeqarput, tamanna innarluutillit pillugit isumaqatigiissummi artikili 7-mi qularnaarneqarpoq. Qaanaami oqartussat meeqqat innarluutillit meeqqat allat assigalugit pisinnaatitaaffeqarnissaannik sapinngisaminnik suliniuteqassapput. Tassa innarluuteqarneq pissutigalugu ajornerusumik inissimasoqassanngilaq. Tamanna **ilinniagaqarsinnaatitaaneq** pillugu inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissummi artikili 24-mut atavoq. Tamassuma kinguneraa Qaanaami Qaqortumiuppalluunniit inuit innarluutillit ilinniagaqarnissamut periarfissaqassasut. Ilinniartitaaneq peqataatsiviussaaq inunnillu innarluutilinnik assigiimmik periarfissiissalluni. Tassa Qaanaami nunaqarfinnilu atuartut innarluutillit atuarfimmi ulluni malunnartinneqartartuni peqataasinnaatitaapput, soorlu atuartut allatuulli juullimut ulloq kingulleq atuarnermi, atuarnermi ulloq siullermi sisorarfissionermilu. Tamassuma aamma kinguneraa inuit innarluutillit ataasiakkaat allat naligalugit ilinniagaqalersitsinnaasunik taparserneqarnissamik ikiuutinillu atortoqarnissamik pisinnaatitaaffeqartut. Ataasiakkaanut tapersiisutit assersuutigalugu tassaasinnaapput tusilartuugaanni ilinniagaqarnermi tusilartumut nassuiaasoqarnissamik periarfissaqarneq. Qaanaami nunaqarfiinilu atuarfimmi atuartut aamma ilinniartitsisunit meeqqanik innarluutilinnik atuartitsinissamut eqqortunik piginnaasallinnit ilisimasalinnillu atuartinneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarput.

Inatsisit

Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaanni nr. 13, 12. juni 2019-imeersumi ilaatigut **siunertaavoq inuit innarluutillit ilinnigaqarnissamik periarfissaasa siuarsarneqarnissaat** (§1.5). Tamanna tapersiinnissaq pillugu aalajangiinissaq suliarineqarpat pingaartinneqassaaq. Inuk innarluutilik inatsimmi tassani aamma **ataqatigiissakkamik, imminnut atasunik tamanillu isiginnilluni taparserneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarpoq**. Tassa ingerlatsiviit assigiinngitsut inuup innarluutillip inuunerani immikkoortuni tamani eqqortumik taparserneqarnissaa qulakkearniarlugu suleqatigiinnissaannik peqquneqarput, taaku tassaassapput inuk ilinniagaqarpat, sunngiffimmi sammissaqarnermut, angerlarsimaffimmut il.il. atatillugu.

Meeqqanut pingaartoq tassaavoq meeqqap inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat malillugu aamma meeqqat tapersersorneqarnissaannut inatsit malillugu (§7) malillugu taparserneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarnera. **Tassa meeqqat innarluutillit inatsisit taakku marluk malillugit taparserneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarput**, ingerlatsiviillu akimorlugit imminut atasumik ataqatigiis-

Handicapkonventionen

Børn med handicap har de samme rettigheder som alle andre børn, det sikrer artikel 7 i handicapkonventionen. Myndighederne i Qaanaaq skal gøre alt, hvad de kan for, at børn med handicap har adgang til deres rettigheder på lige fod med andre børn. Man skal altså ikke være dårligere stillet, fordi man har et handicap. Dette hænger sammen med handicapkonventionens artikel 24 om retten til uddannelse. Det betyder, at personer med handicap i Qaanaaq såvel som i Qaqortoq skal have mulighed for at tage en uddannelse. Uddannelsessystemet skal være inkluderende og give lige muligheder for personer med handicap. Elever med handicap i Qaanaaq og bygder har altså ret til at være en del af skolens mærkedage som juleafslutning, første skoledag og fastelavn ligesom alle de andre elever. Det betyder også, at personer med handicap har ret til at få individuel støtte og til at få hjælpemidler, som gør, at de kan tage en uddannelse på lige fod med alle andre. Individuel støtte kan for eksempel være mulighed for døvetolkning under uddannelse, hvis man ikke kan høre. Elever på skolen i Qaanaaq og Qaanaaqs bygder har også ret til at blive undervist af lærere, som har de rigtige kompetencer og viden til at undervise børn med handicap.

Lovgivningen

Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019 om støtte til personer med handicap har blandt andet til **formål at fremme, at personer med handicap har mulighed for at tage en uddannelse** (§1.5). Dette skal tillægges vægt, når der behandles afgørelser om støtte. Ifølge § 3 i samme lov har en person med handicap også **ret til koordineret, sammenhængende og helhedsorienteret støtte**. Loven pålægger altså de forskellige forvaltninger at samarbejde om at sikre, at en person med handicap får den rigtige støtte i alle områder i personens liv, så det skal både være, når en person er under uddannelse, i forbindelse med fritidsaktiviteter, i hjemmet m.m.

Specielt for børn er det, at et barn har ret til at modtage støtte både efter Inatsisartutlov om støtte til personer med handicap og efter Inatsisartutlov om støtte til børn (§7). **Børn med handicap har altså ret til at få støtte fra begge lovgivninger** og de har ret til, at støtten er sammenhængende og koordineret på

Qaanaami nunarfinnilu, Kalaallillu Nunaata sinnerani, meeqqanik immikkut pisariaqartit-sisunik suliaqartut siamasissumik piginnaanngorsarnissaannik pisariaqartitsisoqarpoq.

Der er behov for en bred kapacitetsopbygning af den gruppe, som arbejder med børn med særlige behov både i Qaanaaq og bygder, samt i resten af Grønland.

sakkamillu meeqqamullu suna pitsaanerunersoq aallaavigalugu taperserneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarlutik.

Meeqqat atuarianni immikkut atuartitsisarneq aamma allamik immikkut ittumik perorsaanikkut ikiorsiisarneq pillugit Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaanni nr. 21, 8. december 2017-imeersumi malittarisassiorneqarpoq. Inatsimmi §7-imi pineqarpoq perorsaanikkut tarnikkut nalilerneqarnissamut MISI-mit ingerlanneqartartumut innersuussisarneq. Tassani atuartinneqarnissamik pisariaqartitsineq klassimi nalinginnaasumi ingerlanneqarsinnaanngippat atuartulluunnit tamanik isiginnilluni inissimanera ernumanartoqarpat **klasselæreri atuartoq taamatut naliliinissamut innersuutissavaa**, §3.4-mi aalajangersarneqarpoq **teknikkikkut atortunut ikiuutinut ilaasinnaasoq immikkut perorsaanermik tapersiineq** aamma §22, imm. 2-mi aalajangersarneqarpoq atuartut atuarunnaarnermi tamassuminnga sulii pisariaqartitsippat **immikkut perorsaanermi tapersiinerup ingerlateqqinnissaanut periarfissat pillugit atuartup angajoqqaallu ilisimatinnissaannik atuarfik akisussaaffeqartiq.**

tværs af forvaltninger samt tager udgangspunkt i, hvad der er bedst for barnet.

Folkeskolens specialundervisning bliver reguleret af Selvstyrets bekendtgørelse nr. 21 af 8. december 2017 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i folkeskolen. §7 i loven omhandler indstilling til den pædagogisk-psykologiske vurdering, som MISI foretager. Her står, at **klasselæreren skal indstille en elev** til en sådan vurdering, hvis der er undervisningsbehov, som ikke kan tilgodeses i den almene klasse eller hvis elevens helhedssituation giver anledning til bekymring. §3.4 fastsætter, at tekniske hjælpemidler kan være omfattet af specialpædagogisk bistand og §22 stk. 2 fastslår, at **skolen har ansvar for at orientere elever og forældre om mulighederne for fortsat specialpædagogisk bistand**, hvis eleven fortsat har brug for dette efter skolens ophør.

INASSUTEQAATIT

- Avannaata Kommunia, atuariup Peqqinnissaqarfiullu akornanni suliaqarfiit akornanni suleqatigiinnermik nalilersuisariaqarpoq nalilersuinerlu tunngavigalugu suleqatigiinneq aaqqissuuteqqinneqassanersoq isumaliuteqarluni.
- Avannaata Kommuniata Qaanaami nunaqarfinnilu sulianik suliarinnittartut meeqqanik inuusuttunillu immikkut pisariaqartitsisunik suliaqartut tamarmik nunaqarfinni sulisut immikkut isiginiarlugit piginnaanngorsarnissaat pikkorissarnissaallu qulakkiissagaa.
- Kommunimi inunnik innarluutilinnik sullissinermi suliaassanik suliarinnittartut meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut immikkut sammisarissaagaat taakkulu eqqortumik taperserneqarnissaat ikiorneqarnissaallu qulakkerniarlugu ujartuillutik salliu-tillugu suliaqassasut.

ANBEFALINGER

- At Avannaata Kommunia bør evaluere det tværfaglige samarbejde mellem skolen, kommunen og Sundhedsvæsenet og på baggrund af evalueringen overveje om samarbejdet skal reorganiseres.
- At Avannaata Kommunia sikrer opkvalificering og kurser for alle fagpersoner i Qaanaaq og bygder, der arbejder med børn og unge med særlige behov med specielt fokus på at få bygdepersonalet med.
- At de kommunale sagsbehandlere på handicapområdet har et særligt fokus på børn og unge med særlige behov og prioriterer at lave opsøgende arbejde for at sikre, at de får den rette støtte og hjælp.

5. Namminerisamik inuuneq

Inuup innarluutillip namminerisamik inuunera tassaavoq inuup allat naligalugit inuiaqatigiinni peqataalluni inuunera. Inuit innarluutillit inuiaqatigiinni peqataatinneqartutut misiginissaat, inuiaqatigiinni timaasa pisinnaanerisa apparnera mianeralugu aaq-qissuussinissaq, inuiaqatigiinni peqataanissamat naammattumik taparserneqartutut misiginissaat pingaartuupput. Kapitalimi uani pineqarpoq Qaanaami nunaqarfinnilu innuttaasut innarluutillit namminerisamik inuunissaannut atorfissat ajoqutaasutut misigisaat suunersut.

Inuiaqatigiinni peqataanissamat taparserneqarneq

Qaanaami ikorfartuisarnermi sulisut piginnaasallit amigaataasorujussuuput. Tilioq inunnit sulianik suliarinnittunit arlalinnit paasitineqarpoq Qaanaami suliffissarsiortut inuttut ikorfartortitut sulilerumaneq ajortut sulineri atugassarititaasunik tusaamannerlutaqarnertik aamma suliap appasissuunera pissutigalugit inuttut ikorfartortaarussutoqarneq ajortoq. Inuit ikorfartortit atorfimmi ilitsersorneqarlutillu ilinniartinneqarneq ajorput. Aamma eqqortumik ilinniartissutigineqarneq ajortumik oqimaatsunik kivitsisarput suliaassanilluunniit suliaqartoqarsinnaaneq ajorluni, tamakkulu suliaq pilerinanginnerulersittarpaat. Kalaallit Nunaanni inuit ikorfartortit tiimimut akissarsiaat ataatsimut isigalugu appasippot, tamannalu inuit ikorfartortit akissarsiarissaarfiunerusumik nassaartartut taarseraannerujussuannik kinguneqarpoq. Inuit innarluutillit inuk ikorfartortertik pisariaqartittartorujussuaat, taannami inummut inuiaqatigiinni peqataatitsiler-

5. Selvstændigt liv

Et selvstændigt liv for personer med handicap er et liv, hvor personen kan deltage i samfundet på lige fod med alle andre. Det er afgørende for, at mennesker med handicap føler sig inkluderet i samfundet, at de møder et samfund, der er indrettet til at tage højde for deres funktionsnedsættelse, og at de oplever at modtage tilstrækkelig støtte til at deltage i samfundet. Dette kapitel handler om, hvilke barrierer borgere med handicap i Qaanaaq og bygder oplever som forhindringer i at leve et selvstændigt liv.

Støtte til at deltage i samfundet

Der er stor mangel på kvalificeret arbejdskraft i støttesektoren i Qaanaaq. Tilioq har fra flere fagpersoner fået oplyst, at arbejdssøgende i Qaanaaq ofte ikke ønsker at være støtteperson, fordi jobbet som støtteperson er et lavstatusjob med dårlige arbejdsforhold og dårligt ry. Støttepersonerne bliver ikke oplært eller uddannet i jobbet. Desuden er der tunge løft, man ikke bliver oplært i at gøre korrekt, eller opgaver man ikke er i stand til at løse, hvilket gør jobbet mindre attraktivt. Timelønnen for støttepersoner er generelt lav i Grønland, hvilket giver stor udskiftning i støttepersoner, der finder bedre betalte jobs. Personer med handicap kan være meget afhængig af deres

**Piginnaanerit annikillinerat
+ akornut inuiaqatigiinnit pilersitaq
= innarluut**

**Funktionsnedsættelse
+ samfundsskabt forhindring
= handicap**

Qaanaami ikorfartuisarnermi sulisut piginnaasallit amigaataasorujussuuput. Der er stor mangel på kvalificeret arbejdskraft i støttesektoren i Qaanaaq

sarpoq. Qaanaami illut tikikkuminaapajaartut aaqjissuunneqarnerat (takujuk kapitali 3 Tikikkuminassuseq pissarsiariumi-nassuserlu) Qaanaami inuit timaasa pisinnaasaat apparnikut angerlarsimaffimmik avataaniissagaangamik inummik ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisarnerannik kinguneqarput. Tilioq innuttaasunit arlalinnit oqaluttuarfigineqarpoq tiiminik ikorfartuiffinnik amerlanerusunik atugassinneqarnissamik pisariaqartitsillutik, taamaammallu sapaatip akunnerata naanerani unukkulluunniit angerlarsimaffiup avataani sammisaqartitsineri peqataasinnaanatik. Innuttaasut arlallit oqaluttuarput inunut ikorfartortinut tiimit ikilisinneqarnikuusut, innuttaasorlu kommunimit tamanna pillugu pissutaasunik nassuiaaffigineqarani.

Angut niutigut nukillaarnikoq sapaatip akunnerata naanerani inuup ikorfartuisup tiimiinik atugassinneqarnikuuningilaq, taamaammallu angerlarsimaffimmit nammineerluni anisinnaanginnami sapaatikkut Tiliup innuttaasunut sammisaqartitsineranut takkussinnaanani.

Anaanaasup ernerminut ikorfartortasup nukappiaqqap sooq tassanngaanngaq annikinnerusumik ikorfartorneqarnissamik piariaqartitsilerneranik iluamik nassuiaaffigineqarani inuttut ikorfartortitut tiimii ikilisinneqarput.

støtteperson, da denne kan være personens adgang til at deltage i samfundet. Den relativt store utilgængelighed i Qaanaaqs fysiske indretning (se kapitel 3 Tilgængelighed) gør, at flere personer med fysisk funktionsnedsættelse i Qaanaaq er afhængige af, at have en person med til at hjælpe, når de skal uden for hjemmet. Tilioq fik beretninger fra flere borgere, der har behov for flere støttetimer, end de har fået tildelt og derfor i weekenden eller om aftenen ikke kan deltage i aktiviteter uden for hjemmet. Flere borgere berettede om, at der var sket reduktion af antallet af timer til støtteperson, uden at borgeren har fået en begrundelse fra kommunen.

En mand med lammelse i benene har ikke fået tildelt støttepersontimer i weekenden, og kan derfor ikke komme til Tilioqs borgeraktivitet om søndagen, da han ikke selv kan komme ud af sit hjem.

En mor, der er støtteperson for sin dreng, er blevet reduceret i sine støttepersontimer uden at få en ordentlig forklaring på, hvorfor drengen pludselig har brug for mindre støtte.

Inuit ikorfartortit suliamik qanoq suliarinissaannik ilinniartinnissaat suliaassallu nutaat siumulluunniit naatsorsuutigineqanngitsut iliuuseqarfiginissaannut kommunimit pisariaqartumik tapersorneqarnermik misiginissaat pingaaruteqarput. Iliuutsit taamaattut inuit ikorfartortit sivisunerusumik sulisoriinnarnissaannut tapersiisinnaapput. Inuk ikorfartorti inuup innarluutilip pitsaasumik inuuneqarnissaannut pingaaruteqarpoq, tassa inuup ikorfartortip inuttut atukkatigut tapersersuisuuneratigut inuup ulluinnarni inuunerani inuiaqatigiinni peqataanissaannut pingaaruteqartumik inissisimammat. Taamaammat inummut ikorfartortimut pitsaasumik atassuteqarnissaq inummut innarluutilimmut pingaartuuvoq, inullu ikorfartorti taarserneqaraangat ilungersunarsinnaavoq.

Atortut ikiuutit ulluinnarni inuuneq ajorannginnersissinnaavaat

Qaanaami innuttaasut amerlasuut timikkut tarnikkulluunniit piginnaasakitsut ersarissumik paasiniaavigineqarnikuunngitsut Tiliumut saaffiginnipput. Innuttaasut taamaammat sunik taperserneqarnissamik ikiuutinilluunniit sunik atortoqarnissamik pisariaqartitsinerlutik aamma naluaat. Innuttaasut arlallit peqqinnissaqarfimmit, kommunimit atuarfimmilluunniit ikiorneqartarput, ikiuinerli sivikitsuinnaagajuppoq. Ataqaqatigiissakkamik suliniuteqartoqarneq ajorpoq ikiuinerlu qaqutigut ineriartuutaasarpoq. Kommuni aamma atortut ikiuutit suut innuttaasunut innarluutilinnut ikiuutaasinnaanerunersut ilitersuisinnaasunik naliliisinaasunillu imaluunniit innuttaasunik innarluutilinnik atajuartumik sungiusaasinnaasunik Qaanaammi fysio- imaluunniit ergo-

Qaanaami innuttaasut amerlasuut timikkut tarnikkulluunniit piginnaasakitsut ersarissumik paasiniaavigineqarnikuunngitsut Tiliumut saaffiginnipput.

Mange borgere i Qaanaaq kom til Tilioq med fysiske eller psykiske funktionsnedsættelser, som de ikke har fået en klar udredning på.

Det er vigtigt, at støttepersoner er oplært i, hvordan man skal varetage arbejdsopgaver, og at de oplever at få den nødvendige støtte fra kommunen til at håndtere nye eller uforudsete opgaver. Sådanne tiltag kan bidrage til at fastholde støttepersoner i længere tid. En støtteperson er en vigtig livline for personer med handicap, da støttepersonen spiller en central rolle i personens hverdagsliv ved at være en socialpædagogisk støtte til at indgå i samfundet. Derfor er en god relation til støttepersonen vigtig for personer med handicap, og det kan være hårdt, når en støttepersonen udskiftes.

Hjælpe midler der kan lette hverdagen

Mange borgere i Qaanaaq kom til Tilioq med fysiske eller psykiske funktionsnedsættelser, som de ikke har fået en klar udredning på. Derfor ved borgerne heller ikke, hvad de har behov for af støtte og hjælpemidler. Flere borgere får hjælp hos sundhedsvæsenet, kommunen eller skolen, men hjælpen er ofte kortsigtet. Der er ikke en koordineret indsats og hjælpen har sjældent et udviklingsperspektiv. Kommunen har desuden ikke fysio- eller ergoterapeuter ansat i Qaanaaq til at vejlede og vurdere hvilke hjælpemidler, der bedst hjælper borgere med handicap eller til at varetage vedligeholdende træning for borgere med handicap. Begge opgaver er, ifølge Loven om støtte til personer med handicap, en opgave, kommunen skal løfte.

Flere af de personer der har hjælpemidler, har ikke fået tilstrækkelig oplæring i at bruge deres hjælpemidler. Desuden fortalte flere borgere om, hvordan de ikke får hjælp til vedligeholdelse af deres hjælpemidler. Tilioq hørte særligt om problematikker om hjælpemidler til børn. Hjælpe midlerne til børn med særlige behov er tilgængelige i Qaanaaq, men der er ofte mange led, som ansøgningen skal igennem, før barnet kan få tildelt dette. Det betyder, at det ofte ikke lykkes at få hjælpemidlerne helt ud til barnet og få barnet til at bruge dem. Fagpersoner fortæller, at dette er særligt svært i ressourcetsvage familier, hvor familien ikke presser på og ikke kan hjælpe barnet med at lære at bruge hjælpemidlet.

Qaanaami nunarfiniluunniit inunut innarluutilinnut najugaqatigiiffiginnaasaannik neqerooruteqartoqanngilaq. Der er ingen tilbud om beskyttede boliger til personer med handicap i Qaanaaq eller bygder

terapeutinik atorfeqartitsinngilaq. Suliassat taakku marluk Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsit malillugu kommunip suliassarai.

Inuit arlallit ikiuutunik atortoqartut atortunik ikiuutiminnik qanoq atuinissamik naammattumik ilinniartinneqarnikuunngillat. Aamma innuttaasut arlallit oqaluttuarput atortumik ikiuutimik aserfallatsaaliornissaannut ikiorneqarnikuunatik. Tiliup pingaartumik meeqqanut atortut ikiuutit pillugit ajornartorsiutunik tusagaqarpoq. Meeqqanut immikkut pisariaqartitsisunut atortut ikiuutit Qaanaami pissarsiarineqarsinnaapput, akuttunngitsumilli meeqqap taassuminnga atugassinneqarnissaata tungaanut qinnuteqaatinik akuersisussat arlallit aqqusaaqqaarneqartarput. Tamassuma kinguneraa atortut ikiuutit meeqqamut anngunnissaasa meeqqamillu atorneqalernissaasa iluatsikkajuttannginnera. Sulianik suliarinnittut oqaluttuarput tamanna pingaartumik ilaqtariinnut nukissaqarpiannngitsunut ajornukusoortartoq, tassani ilaqtariit nukingisaarisaratik meeqqallu atortunik ikiuutunik atuinissaanik ilinniartitsinissamut ikiorneqarsinnaanatik.

Meeraq tusartaatitaarnikuuvoq, meeqqalli taakkuninnga atuinissaa iluatsinnikuunngilaq. Meeraq aanakkumini taakkuninnga aaqqiinissamik ikiusinnaanngitsuni najugaqarpoq.

Et barn har fået et høreapparat, men det er ikke lykkedes at få barnet til at bruge det. Barnet bor hos sine bedsteforældre, som ikke kan hjælpe med at indstille det.

Tilioq talte under rejsen med flere voksne borgere, der ikke kunne skrive og læse. Analfabetisme eller ordblindhed kan være en stor barriere i det moderne samfund, hvis ikke man får de hjælpemidler, der skal til. Næsten al kommunikation med det offentlige indeholder en grad af skriftlighed, og det kan være svært at bede om hjælp, hvis ikke man kan indgå i denne kommunikationsform. Borgerne skammer sig over deres manglende evne til at læse og skrive, og de oplever, at der ikke er nogle tilbud om at efteruddanne sig.

En mand henvender sig om, at han ikke kan læse og skrive, han oplever det som et stort tabu og føler skam i forbindelse hermed.

”Vi har så meget behov for, at I kommer og besøger os, fordi der sker ikke noget. Der er mangel på service, og der er ikke nogen, der kan undervise i forhold til ordblinde, og dem der ikke kan læse eller skrive”, borger i Qaanaaq.

Tiliup innuttaasut inersimasut allassinnaangitsut atuarsinnaangitsullu arlallit angalanermi oqaloqatigai. Allanermik atuarnermillu naluneq naqinnernilluunniit ilisarinnissinnaanginneq pisariaqartunik atortunik ikiuuteqalinngikkaanni inuiaqatigiinni nutaaliaasuni atorfiusinnaasorujussuupput. Pisortanut attaveqarnerni tamangajanni ilaatigut allassinnaasoqartariaqarpoq, taamatullu attaveqariaatsimik atuisinnaangikkaanni ikioqqunissaq ajornakusoorsinnaavoq. Innuttaasut atuarsinnaanginnertik allassinnaanginnertillu kanngusuutigisarpaat, misigisarpullu ilinniaqqinnissamat neqerooruteqanngitsoq.

Angut atuarsinnaanginnini allassinnaanginninilu pillugit saaffiginnippoq, misigisimavoq tamanna oqallisigeqqusaanngitsoq tassungalu atatillugu kanngusuppoq.

”Tikeraarnissarsi pisariaqarteqaarput, susoqarnermi ajorpoq. Sullissisoqanngilaq aamma naqinnernik ilisarinnissinnaanginnermut atuarsinnaanatillu allassinnaangitsunut tunngatillugu ilinniartitsisoqarsinnaanngilaq”, Qaanaami innuttaasooq.

Inissaaleqineq innuttaasut namminerisamik inuuneqarsinnaatitaanerannut ajoqutaavoq

Qaanaami kommunimi suliassanik suliarinnittartut oqaatigaat innuttaasut arlallit ineqarfinni ataatsimulluunniit ineqarfinni ineqarnissamik neqeroorfigineqarnissamik pisariaqartitsisut, kisianni Qaanaami nunarfinniluunniit inuit innarluutillit inigisaannik neqerooruteqartoqanngitsoq. Inuit innarluutillit innarluutillit inigisaanni ineqarnissamik pisariaqartitsisut inersimasuugaluarlutik allatut ajornartumik ilaqtutaminni najugaqartarput. Tamanna ernumanartorujussuovoq, tassa inuit innarluutillit taamaalillutik namminerisamik inersimasutut inuunissamik periarfissinneqanngimmata.

Tilioq ilisimatinneqarpoq inuk tarnikkut appassisumik piginnaasalik utoqqaat illuani najugaqarnissamat inuusuppal-laaraluartoq utoqqaat illuanni najugaqartoq. Ataatsimut ineqarfik ineqarfilluunniit inuup taassuma ukioqassusianut nalequttumik neqeroorummi namminerisamik inuuneqarnissanik immaqa periarfissinneqarsinnaavoq.

Boligmangel går ud over borgernes ret til et selvstændigt liv

De kommunale sagsbehandlere i Qaanaaq nævnte, at de har flere borgere, der har behov for et tilbud om at bo i en boenhed eller et bokollektiv, men der er ingen tilbud om beskyttede boliger til personer med handicap i Qaanaaq eller bygder. Personer med handicap, der har behov for at bo i en beskyttet bolig, bor i stedet hos deres familier, også selvom de er voksne. Dette er meget bekymrende, da personer med handicap dermed ikke får muligheden for at leve et selvstændigt voksenliv.

Tilioq blev bekendt med, at der bor en person med en psykisk funktionsnedsættelse på plejehjemmet, selvom personen er for ung til at være på plejehjemmet. Et bokollektiv eller boenhed kunne måske give denne person en mulighed for at føre et selvstændigt liv i et aldersvarende tilbud.

Hver femte borger i Qaanaaq er ifølge Avannaata Kommunias opgørelse fra 2019 på venteliste til en bolig. De kommunale tilsynsrapporter viser, at to ud af fem af de kommunale lejemaal i Qaanaaq har en levetid på under 10 år, mens en ud af fem lejemaal har en levetid på under fem år.¹

¹ Jf. kommunale tilstandsrapporter sendt til Tilioq fra Avannaata Kommunia

Mange borgere henvendte sig til Tilioq om boligforholdene i Qaanaaq. Flere borgere er boligløse eller bor i midlertidige boliger. De er i stand til at betale husleje eller betale indskuddet til et hus, men de får ikke tildelt lejeboliger, og der er ikke nogen udvikling i byen, så der er ikke noget at købe. Andre borgere har søgt om socialboliger, men Kommunen afviser deres ansøgninger, selvom de er boligløse og bor midlertidigt hos venner

Qaanaami innuttaasut tallimararterutaat Avannaata Kommuniata 2019-imi naatsorsuineri malillugu inissiamut utaqqisunut allattuivimmiipput. Kommuninik nakutilliinermi nalunaarusiami takutinneqarpoq Qaanaami kommunip illut attartortittagai tallimaagaangata marluk ukiut qulit ataallugit attartorneqarsinnaasut pitsaassuseqartut, illullu attartortittakkat tallimaagaangata ataaseq ukiut tallimat ataallugit attartorneqarsinnaasut nalilerneqarput.

Innuttaasut amerlasuut Qaanaami ineqarniarnermi pissutsit pillugit Tiliumut saaffiginnipput. Innuttaasut arlallit angerlarsimaffeqanngillat ineqarfiugallartuniluunniit najugaqarlutik. Inigisamat akiliisinnaapput illumulluunniit aallaqqaatissat akiliutissat akilersinnaallugit, inissiamilli attartortakkamik tunineqarneq ajorput, illoqarfimmilu ineriartortoqanngilaq, taamaammatt pisiassaqqanngilaq. Innuttaasut allat isumaginninnermi inissianik qinnuteqarnikuupput, Kommunilli naak angerlarsimaffeqanngikkaluartut aamma ikinngutiminni ilaqtataminnilu najugaqarallaruartut qinnuteqaataat itigartittarpai. Kommuni INI-p inissiat attartortittagaasa 20%-inik isumaginninnermi innarluutilinnullu inissianut innersuussinissamik periarfissaqarpoq, INI-li naapertorlugu kommunip inissiat taakku tamakkiisumik qaqutigut atortarpai.⁶

”Inunnguutsinnik innarluuteqarpunga. Isumaginninnermi inissiamik 2012-miilli inissarsiulerpunga. Paasivara INI A/S-imiit kommunip aalajangertaraa kikkut inissiamik tunissanerlugit. Kommunimi sullissisut iluamik suliarinnittariaqarput inuttaasunullu innarluutilinnut kinaassusersioratik”, Qaanaami innuttaasoq.

Innutaasoq nunaqafimmeersoq innarluutilimmik immini najugaqartumik panilik, panimi nunaqarfimmi illumi ineqarfigineqanngitsumi nammineerluni najugaqarnissaanik qinnuteqarnikuuvoq, panini taamaalilluni namminerisamik inuuniassammat. Saaffiginnissutini pillugu akissutisinnngisaannarnikuuvoq.

Inissiat amigaataanerat ineqarnermilu pissutsit ajortut kinguneqartarput inuppasuut inissakilliorlutik najugaqatigiikkajuttarnerat. Arlallit inissiani attartortakkani oqulinni najugaqarput, inersimasullu arlallit inimi ataatsimi sinittarlutik. Inissianik neqerooruteqannginneq kinguneqarpoq innuttaasut innarluu-

Inissiat amigaataanerat ineqarnermilu pissutsit ajortut kinguneqarput inuppasuut inissakilliorlutik najugaqatigiikkajuttarnerat. Manglen på boliger og dårlige boligforhold gør, at der ofte bor mange mennesker på meget lidt plads.

og familie. Kommunen har mulighed for at henvise 20 % af boligmassen udlejet af INI til sociale- og handicapboliger, men ifølge INI udnytter kommunerne sjældent den fulde kapacitet af dette.⁶

”Jeg har et medfødt handicap. Jeg har søgt om socialbolig siden 2012. Jeg har fået at vide fra INI A/S, at det er kommunen, der skal tildele mig en bolig. Sagsbehandlere i kommunen bør sagsbehandle korrekt og ikke gøre forskel på borgere med handicap,” borger i Qaanaaq.

En borger fra en bygd, hvis voksne datter med handicap bor hjemme, har ansøgt om, at datteren kan bo for sig selv i et tomt hus i bygden, så datteren kan leve et mere selvstændigt liv. Hun har aldrig fået svar på sin henvendelse.

Manglen på boliger og dårlige boligforhold gør, at der ofte bor mange mennesker på meget lidt plads.

⁶ INI A/S-imik mailikkut allaqatigiinneq naapertorlugu

⁶ Jf. kommunale tilstandsrapporter sendt til Tilioq fra Avannaata Kommunia

tillit ilaqtaminnik qangisaminnillu isumalluuteqartorujussuusarnerat, akerleriittoqalerpallu ajornerpaaffianiluunniit atornerluisoqarpat taamatut isumalluuteqarneq qimassinnaanngilaat.

Namineq aalajangiisinnaaneq

Qaanaami nunaqarfinnilu inuit innarluutillit ataatsimut isigalugit amerlapput, timikkut, tarnikkut aamma/imaluunniit aningaasatigut ilaqtaminnik attavigisartakkaminnillu imatut annertutigisumik isumalluuteqartut taamatut ikiorneqanngikkunik imminnut isumagisinnaanngitsut. Tamassumunga pissutaavoq inissiat, inuit ikorfartuisut suliffillu amigaa-taernerat aammali aningaasanik annikitsuararsuarnik atugas-saqarluni taarsigassarsiaqarlunilu aningaasatigut ajornartor-siutit. Tamanna ernumanartorujussuuvog, tassa inuit innar-luutillit taamaalillutik attaveqarnissamik isumalluuteqarto-rujussuummata. Inummut isumalluutigisamat attaveqarto-qarunnaarput inuk innarluutalik ikiorneqarunnaassaaq ajor-nerpaaffianilu nakuuserfigineqarsinnaalluni atornerlunne-qarsinnaallunilu.

Arnaq oqaluttuarpoq siusinaartumik pensionisiaqar-tuulluni namminerlu illumini najugaqarluni. Illu kommu-ni aqutigalugu iluarsaatitippaa. Kommunip tamassu-ma kingorna arnaq isumaqatigiissuteqarfigeqqaarnagu akiligassiissut erneranut nassiuppaa. Kommuni isuma-qarpoq ernera akissarsiarissaarluni atorfeqarmat arnar-lu siusinaartumik pensionisiaqarmat ernerata akiligas-siissut akilissagaa. Arnap namineq inuttut innarligas-saanginnerminik unioqqutitsinerujussuarnertut misi-gaa, tassa ernerminik aningaasatigut isumalluuteqan-ginnami tamannaluunniit kissaatiginagu.

Aappariit timimikkut pisinnaasaasa annikillinikuunerat pissutigalugu siusinaartumik pensionisiaqartut INI A/S-imut akiligassaqaleriartornikuupput. Illup kiassarnis-saanut tamatigut akissaqarneq ajorput. Misigisimapput solarimik immiinissamat aningaasatigut taperser-neqar-nissaq pillugu saaffiginnissutitik kommunip iliuuseqarfi-gineq ajorai. Taamaamat panitsik solarimik qinnute-qaateqartippaat. Paniat suliffissaaleqisutut allatseqqa-soq kommunimut solarimik qinnuteqarnermigut akiliun-neqarpoq, tamassumalu kingorna paniminnit solarimik pisarlutik. Taamaalillutik toqqaannanngitsumik ikiorne-qarniarlutik panitsik isumalluutigaat.

Flere bor i lejeboliger med skimmelsvamp, og der so-ver flere voksne mennesker i samme rum. De mang-lende botilbud gør, at borgere med handicap bliver meget afhængige af deres familie og pårørende, og de kan ikke komme ud af en sådan relation, hvis der op-står konflikt eller i værste fald misbrug.

Selvbestemmelse

Generelt er der mange personer med handicap i Qa-anaaq og bygder, der er fysisk, psykisk og/eller øko-nomiske afhængige af deres familie og omgangskreds på et niveau, hvor de ikke kan klare sig uden denne hjælp. Dette skyldes både mangel på bolig, støtteper-soner og arbejde, men også økonomiske problemer med et meget lille rådighedsbeløb og gæld. Det er dybt bekymrende, da personer med handicap således er meget afhænge af de relationelle forhold. Hvis rela-tionen til den person, man er afhængig af, forsvinder, kan personen med handicap miste hjælpen eller i værste fald blive udsat for vold og misbrug.

En kvinde fortæller, at hun er på førtidspension og bor i eget hus. Hun fik en reparation på huset gen-nem kommunen. Kommunen sendte efterfølgen-de regningen til hendes søn uden at aftale dette med hende. Kommunen antog, at fordi hendes søn har et velbetalt job, mens hun var på førtids-pension, så skulle han betale regningen. Dette op-levede hun som en stor overtrædelse af hendes personlige integritet, da hun ikke er eller ønsker at være økonomisk afhængig af sin søn.

Et par på førtidspension på grund af fysiske funk-tionsnedsættelser har fået opbygget en gæld til INI A/S. De har ikke altid råd til at varme huset op. De oplever, at kommunen ikke handler på deres henvendelser om at få økonomisk støtte til påfyldning af solar. De får derfor deres datter til at søge om solar. Datteren får solar bevilliget, hvorefter de får solar af hende. På denne måde er de afhængige af datteren for at få indirekte hjælp.

Tiliup innuttaasut arlallit aningaasatigut aqunneqalernikut oqaloqatigai, aningaasanulli akilerneqartunut pisartakka-minnut suna tunngaviunersoq ilisimangilaat. Amerlasuut tamanna nikallornartorujussuurtut, aningaasallu pisartakka-tik ikitsuarsuusut inuussutigissallugillu ajornartutut misigaat. Tamannali inuup inuuneranut akiliunnerujussuovoq taamaallaallu immikkorluinnaq pisoqarnerani atorveqartari-aqarluni. Kommuni taamaammat inuup aningaasaqarnera-ta aqunneqalersoq pillugu qanoq aaqqiisoqarsimanerani paasisaqarnissaa qulakkeertariaqarpaa.

”Uanga ukiorpassuit siusinaartumik pensioninik pisarta-gartaarnarpunga, sullinneqarneq ajorpoq. Naamman-gillat ullut 14-nit 800 krone, utoqqaalluni kaattaqaanga ajungarmat”, Qaanaami innuttaasoq.

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissut

Inuit innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi **artikili 19 namminerisamik inuuneqarsinnaatitaanermik inuiaqati-giinnilu peqataatinneqarsinnaatitaanermik** imaqarpoq. Tamanna kinguneqarpoq Naalakkersuisut aamma Avannaata Kommuniata Qaanaami nunaqarfinnilu inuit innarluutillit inuiaqatigiinni peqataatinneqartussamik sunniuteqartumik naleqquttumillu ikiorneqarnissaat aamma allutuulli toqqaanissamik periarfissaqarnissaat qulakkiissagaat. Qaanaami innuttaasut innarluutillit taamaalillutik angerlarsimaffimmi avataanilu tapersernissamik neqeroorfigineqarnissamik inuil-lu innarluutillitinigisaanni ineqarnissamik naleqqussakkanil-lu ikiutinik atortoqarnissamik pisinnatitaapput. Inunnik innarluutilinnik tamakkiisumik peqataatitsineq aatsaat anguneqassaaq Qaanaami nunaqarfinnilu neqeroorutit inunnit innarluutilinnit tamakkiisumik pissarsiarineqarsinnaappata pisariaqartitaallu mianerineqarpata. **Artikili 17-imi inuit innarluutillit namminneq aalangiinnaatitaanerannik qulakkerinnittunik inuttut peqataatitsinissamik** illersuisoqarpoq. Qaanaami nunaqarfinnilu innuttaasut taamaalil-lutik namminneq naleqartititik namminerlu aalangiisinaatitaanertik aallaavigalugu namminneq inuunerminnik aaqqissuisinnaatitaapput, tassunga ilanngullugu namminneq aningaasaqarnerminnik ingerlatsinissamik.

Inatsisit

Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut Inatsimmi §42 malillugu, kommunip inuit innarluutillit timikkut, tarnation, silatussutsikkut sianiutikkullu piginnaasaat annikinerat pissutigalugu namminneq angerlarsimaffimmini,

Tiliuq talte med flere borgere, hvis økonomi er sat under administration, men de ved ikke på hvilket grundlag, de får udbetalt den sum penge, de gør. For mange opleves dette som en stor frustration og de beløb, de får udbetalt, er meget små og svære at leve for. At sætte en person med handicaps økonomi under administration kan i få tilfælde være en nødvendighed. Men det er meget indgribende i en persons liv, og bør kun bruges i yderste tilfælde. Kommunen bør derfor sikre sig, at den person, hvis økonomi er under administration, har forståelse for, hvilke ordninger der er lavet.

”Jeg har søgt om førtidspension i flere år, men sagsbehandlingen er ikke færdig endnu. Jeg modtager 14 dages offentlige ydelser på 800 kr. Jeg er en ældre borger, jeg sulter ret ofte, fordi det er så lidt penge, jeg får”, borger i Qaanaaq.

Handicapkonventionen

Artikel 19 i handicapkonventionen indeholder **retten til et selvstændigt liv og til at være inkluderet i samfundet**. Det betyder, at Naalakkersuisut og Avannaata Kommunia skal sikre, at personer med handicap i Qaanaaq og bygder har effektiv og passende hjælp til at være inkluderet i samfundet, og at de har de samme valgmuligheder som alle andre. Således har borgere med handicap i Qaanaaq krav på tilbud om støtte i og uden for hjemmet, samt beskyttede boliger og tilpassede hjælpemidler. Den fulde inklusion af personer med handicap er først opnået, når alle tilbud i Qaanaaq og bygder er fuldt tilgængeligt for personer med handicap og tager hensyn til deres behov. **Artikel 17** beskytter personer med handicaps **personlige integritet**, der sikrer **personer med handicaps ret til selvbestemmelse**. Således har borgere i Qaanaaq og bygder ret til at indrette deres eget liv ud fra egne værdisæt og selvbestemmelse, herunder håndtering af egen økonomi.

Lovgivning

Ifølge Loven om støtte til personer med handicap § 42., skal kommunen tilbyde en støtteperson til personer med handicap, som på grund af væsentlig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse har behov for socialpædagogisk støtte

ataatsimut ineqarfimmi innarluutilinnulluunniit ineqarfimmi imminnut isumagisinnaanngortinniarlugit inummik ikorfartorteqar-nissamik neqeroorfigissavai. **Inuup ikorfartortip ulluinnarni suliassat suliarinissaannik ikiutissaaq, tak. §42, imm. 2.** Inatsimmi tassani **§13, imm. 2 aamma § 14, imm. 2** malillugit kom-muni inuit marluk arlallilluunniit ineqatigiissinnaappata taa-matullu neqeroorfigineqarsinnaappata ataatsimut ineqarfimmik ineqarfimmilluunniit pilersitsissaaq.

Pisortat Ingerlatsinerat pillugu paasitinneqartussaanner-mut Inatsisartut inatsisaanni § 7, imm. 1 naapertorlugu pisortani oqartussat oqartussap suliaraqfiata iluani ilitsersuisussaataap-put ikiutussaataitaallutillu. Suliassanik suliarinnittartut taamaa-lillutik suliaraqfimmi inunnut innarluutilinnut atortut ikiuutit ta-persersuinerlu pillugit siunnersuisussaataitaapput ilitsersuisus-saataitaallutillu, kommunalbestyrelsillu suliassanik suliarinnittar-tut tamassuminnga pisariaqartunik ilisimasaqarnissaat akisus-saaffigaa. **Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissannut inat-simmi § 37-mi** aamma aalajangersarneqarpoq kommuni inun-nut innarluutilinnut siunnersuisussaataitaasoq, taakku taperser-neqarnissamik pisinnaataaffeqarnerat pisinnaataitaaffeqanngin-neralluunnit apeqquataatinnagu. Siunnersuineq ilitsersuinerlu assersuutigalugu pisinnaavoq katsorsaalluni oqaloqatigiinnikkut, atortunik ikiuutunik toqqaanissamik siunnersuinikkut atortullu ikiuutit atornissaannik ilitsersuinikkut.

for at kunne klare sig i eget hjem, bokollektiv eller beskyttet boenhed. **Støttepersonen skal hjælpe med at udføre deres daglige gøremål, jf. §42 stk. 2. § 13 stk. 2** og ifølge **§14 stk. 2** i samme lovgivning skal kommunen oprette bokollektiver eller boenheder, når der er to eller flere personer, der kan bo sammen og er berettiget til et sådant tilbud.

I henhold til **§7, stk. 1 i loven om sagsbehand-ling i den offentlige forvaltning**, har en offentlig myndighed pligt til at yde vejledning og bistand inden for myndighedens sagområde. Således har sagsbehandlere på sagsområdet pligt til at yde råd og vejledninger om hjælpemidler og støtte til personer med handicap, og kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at sagsbehandlere har den nødvendige viden hertil. **§37 i Loven om støtte til handicap** fastsætter desuden, at kommunen har en specifik rådgivningspligt over for personer med handicap, uanset om de er berettiget til at modtage støtte eller ej. Rådgivning og vejledning kan blandt andet ske i form af terapeutiske samtaler, rådgivning til valg af hjælpemidler og vejledning i brug af hjælpemidler.

INASSUTEQAATIT

- Avannaata Kommuniata inuit innarluutillit pillugit suli-qarnermi sulisut soorlu suliassanik suliarinnittartut, inunnut innarluutilinnut inuit ikorfartortit il.il. qinnute-qartinniartassagai sulisoriinnarlugillu, najukkami pikko-rissarnissamik neqerooruteqarnikkut pikkorissarnerullu naammassineranut atatillugu piginnaasunut tapeqar-nissap qulakkeerneratigut atorfimmullu atatillugu inis-saqartitsinikkut.
- Avannaata Kommuniata inunnut innarluutilinnut inis-siat Qaanaami inuit innarluutillit pisariaqartitaannut naleqquttut qulakkiissagai.
- Qaanaami Majoriaq inersimasunut atuarsinnaanngitsu-nut allassinnaanngitsunullu pikkorissarnissamik neqe-rooruteqassasoq, tassunga ilanngullugu naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsunut atortunik ikiuutunik neqe-rooruteqarneq.

ANBEFALINGER

- At Avannaata Kommunia arbejder for at tiltrække og fastholde handicapfaglige medarbejder såsom sagsbehandlere, støttepersoner for personer med handicap m.m., både ved at tilbyde lokale kurser og sikre kompetencetillæg forbundet med afsluttet kursusforløb samt ved at have boliger tilknyttet stillingerne.
- At Avannaata Kommunia sikrer beskyt-tede boliger, der passer til personer med handicaps behov i Qaanaaq.
- At Majoriaq i Qaanaaq tilbyder kursus til voksne, der ikke kan læse og skrive. Herunder tilbud om hjælpemidler til ordblinde.

Ilaqutariit Hendriksenikkut Siorapalummi najugaqarput, inoqutigiit arfineq marluupput taakkunann-galu sisamat innarluuteqarput.

Familien Hendriksen bor i Siorapaluk, husstanden består af 7 personer, hvoraf 4 har et handicap.

Inuup innarluutillit isaanit: Siorapalummi najugaqarneq innarluuteqarnerlu

Ilaqutariit Hendriksenikkut Kalaallit Nunaanni nunaqarfiit avannarpasinneraanni Siorapalummi najugaqarput, tamani innuttaasut sisamaangaangata ataaseq innarluuteqarpoq. Ilaqutariinni anaana Patdlok' nammineq innarluuteqarpoq ilungersuuteqartaqaarlu meeqqami innarluuteqarput ikiorneqarnissaat tapersorsorneqarnissaallu anguniarlugit.

Kalaallit Nunaanni najugaqarfiit avinngarusimanerpaartaanni ilaqutariit Hendriksenikkut arfineq marlunnik inuttaqartut najugaqarput, taakkunannga sisamat innarluuteqarlutik. Patdlok' 52-inik ukioqarpoq innarluuteqarlunilu, qitornai pingasut noqartartuupput kisianni aamma silassorissutsimikkut timikkullu allanik innarluuteqarlutik. Patdlormut nalunartuuvoq paaseqqissaallugit qitornami suut ikiuutit tapersorsorneqarnissallu paaseqqissaassallugit.

Siorapalummiit illoqarfik qaninnerpaaq Qaanaaq kujammut kangisissumut 50 kilometerisut ungasitsigisumiippoq, tassaniippullu Patdlop ikiorneqarnissamik tapersorsorneqarnissamillu qinnuteqaataanut sulianik aalajangiisartutut sullissisut. Patdlok' uinilu Nukappiannuaq Hendriksen nammineq 2011-imi naammassillugu illuliaminni najugaqarput. Illu qisummik sanaaq Christian Panbo type 4 pingasunik sinittar-

Et handicapperspektiv: At bo i Siorapaluk med handicap

Familien Hendriksen bor i Grønlands nordligste bygd Siorapaluk, hvor hver fjerde borgere har et handicap. Moderen Patdlok' der selv har et handicap møder udfordringer, når hun søger om hjælp og støtte til sig selv og sine børn.

På et af klodens nordligste bosteder og i Grønlands nordligste bygd bor familien Hendriksen på 7 mennesker, hvor af 4 personer har et handicap. Moderen Patdlok' på 52 år har selv et handicap, og tre af børnene har epilepsi og yderligere et psykisk eller fysisk handicap. Det er svært for Patdlok, at vide hvilke former for støtte og hjælpemidler børnene har behov for.

Den nærmeste by Qaanaaq ligger 50 kilometer sydøst fra bygden og her sidder sagsbehandlere som kan træffe afgørelser, når Patdlok' har udfyldte formularer for at søge om hjælp og støtte. Patdlok' og manden Nukappiannuaq Hendriksen bor i et selvbygget hus fra 2011. Et træhus, som hun betegner som en (Christian) Panbo type 4 hus med 3 soveværelser. – Det er et dejligt rummeligt hus, siger Patdlok' og der er god plads til alle 7 personer i huset.

filik. –ajunneqaaq angissusia, inissaqarluarpoq, PatdloK' illor-tik inunnit arfineq marlunnit najugarineqartoq pillugu oqarpoq.

Uia Nukappiannguaq inuussutissarsiutigalugu piniartuuvooq, puisit, aarrit, ussuillu piniagarisarlugit. Qilalukkat takkussimaa-leraangata, taava aamma pisarisarpai, nannut nunaqarfimmut qanittumiippata aamma piniartarpai. –Tassa nunarput Siora-paluk toqqissisimanarami nunakkuminarami uatsinnut, PatdloK' oqarpoq nassuiaallunilu nunaqarfimmi imigassanik aalakoornartulinnik pisiassaqaranilu atuisoqanngitsoq.

Nunaqarfik 40-t sinnilaarlugit inoqarpoq, amerlanerit illut ino-qarput, immaqa 11-14-t inoqarput. Imminnut ilisarisimaqati-giilluarput assut, PatdloK' oqarpoq. Nassuiaavorlu nunaqar-fimmi innallagissiorfeeraqartoq, Pilersuisoq, Avannaata Kom-muniata sullissivia, nakorsaataasivik aamma atuarfik, atuarfil-lu qanittumi Evap Atuarfianik atserneqarsimasoq.

PatdloK' nammineq nunaqarfimmit inuerunnikumit Qeqertar-suarmeersuuvooq, taanna Qaanaap akinnguaniippoq. PatdloK' Siorapalummut 1984-imi tikeraartilluni uini naapippaa, inoo-qatigiileramillu katillugit arfineq pingasunik meerartaarput.

– Nakorsap suleqqujunnaarnikuuaanga, kuutsikka pillugit, anniartaqingama, PatdloK' oqarpoq nassuiaallunilu siusinaar-tumik pensionisjaqalersimalluni. Kuutsimigut anniartarnini peqqutigalugu pitsorluttuulluni. Ilaqutariit arlariinnik pilersu-gassanik meerartaqarmata anniartaraluaqaluni atuarfimmi vikaritut sulisarsimavoq. – uannut paaralunga qasusarnikka peqqutigalugit vikariusarnikka tassaarpakka.

Meeqqat innarluutillit

Ilaqutariit Hendriksenikkunnut nalunartuuvooq nukalequtaata Aqattap innarluutaa suussusersiniassallugu, peqqinnissaqar-fimmiit Aqattaq misissorneqartarerepoq, ilaqutariinnulli paasi-uminartumik qanoq innarluuteqarnerisooq nassuiarneqarsima-nani. Ilaqutariit isumaqalersinneqarput Aqattamut tamakkiisu-mik iliuuseqartoqanngitsoq. PatdloK' misigivoq, meeqqat 18-iliinerisa kingorna meeqqallu atuarfiat naammassingaangas-suk neqeroorfigineqarunnaartartut.

– Tassa uanga sulii iluamik paasinngilara suna pineraat, PatdloK' nukarliup Aqattap innarluutaata suussusersineqan-ngitsup nassuiaruminaatsitani pillugu oqarpoq. – Iluamillu misissortinneqarpallaarani iluamillu malinnaaffigineqarpallaa-rani. Nakorsap nammineq nalilernikuuaa, immaqa noqartar-nikuummat meeraalluni, PatdloK' panimi Aqattap peqqinnis-saqarfimmit misissorneqartarneri pillugit oqarpoq, noqartar-nikuuneratalu kinguneri misissorneqanngitsut nangippoq.

Hendes Mand Nukappiannguaq er erhvervsfanger og tager på jagt efter sæler, hvalros og remmesæler. Når der kommer nar- og hvidhvaler til området, så er det også dyr han jager, og når en isbjørn er i nær-heden af bygden nedlægger han dyret. – Det er trygt at bo i Siorapaluk. Der er ikke alkohol i vores bygd, og derfor er det fredeligt, siger PatdloK'.

Der er omkring 11 og 14 husstande, og vi kender alle sammen hinanden rigtigt godt, siger PatdloK'. Hun forklarer videre, at der er et lille elværk i Siorapaluk, en Pilersuisoqbutik, Avannaata Kommunias filial-kontor, medicindepot og en skole, der for nylig har fået et navn, Evap Atuarfia (Evas skole). Hun er selv oprindeligt fra en nedlagt boplads Qeqertarsuaq, der ligger over for byen Qaanaaq. Hun tog på et be-søg til Siorapaluk i 1984 og mødte sin mand og har bosat sig med ham og sammen har de 8 børn.

– Lægen har vurderet, at jeg ikke længere kan vare-tage et fysisk hårdt arbejde på grund af smerter fra min hofte, siger PatdloK' og forklarer at hun modta-ger førtidspension. Hendes skæve hofteskål gør at hun går skævt og lider af smerter. Fordi familien har flere børn at forsørge, har hun på trods af sine smer-ter arbejdet som vikar på skolen. – Men jeg kan ikke mere, jeg er nødt til at passe på mig selv, så jeg er stoppet med at arbejde.

Børn med handicaps

Det er specielt svært for Familien Hendriksen at vide præcis hvad deres yngste datter Aqattaqs handicap er. Sundhedsvæsenets har undersøgt Aqattaq, men de har ikke formidlet svaret på undersøgelsen vide-re til familien på en måde som de forstår. Familien står derfor tilbage med en følelse af, at der ikke bli-ver gjort noget for Aqattaq. PatdloK' oplever, at der ikke er nogle tilbud til børnene, når de bliver 18 år eller har forladt folkeskolen.

– Jeg har ikke helt forstået hvad de mener er hendes handicap, siger PatdloK' og forklarer det der er ikke rigtigt nogen, som følger op på de undersøgelser. Hun tror at datterens handicap nok bunder i epilep-si lidelsen, som hun havde da hun var lille. – Men, der er ingen, som har undersøgt konsekvenserne af hendes krampeanfald eller har udredt hende.

– Aamma qaangernikuuaa, kisianni qanoq sunniuteqarner-soq nalilersorneqaranilu paasineqanngilaq. Meeqqat nakorsaata misissortarnikuuaa iluamillu nassuiaanneqassanata. Tassa kisianni malugisarpara kinguarsimasoq, PatdloK' oqarpoq. Aqattap Avanersuup Atuarfiani atuarnini allagartartaarfigalugu naammassinikuuaa maannalu angajoqqaamini najugaqarpoq (peqqinnissaqarfimmiit nunaqarfimmukar-toqanngittoortarneranut tunngasumik qupp. 13-imi atuarit).

Arnaa Kommunit akerlilersorneqartarpoq

Patdlop Nukappiannguullu ernerat Asiajuk Hendriksen 20-nik ukioqaleqqammivoq. Noqartartuuvooq, timaata saamiatungaa nukeqarpiangilaq, qaratsamigullu innarluuteqarpoq tamanalu pequtugalugu pitsorluttarluni ineriartornermingullu piginnaanikilluni. Majoriamit Pilersuisumi 2020-mi upernaakkut misiliisillugu sulisinniarlugu aallartippaat, tamannalu siusi-naartumik pensioninik qinnuteqarneranut tunngasuuvooq.

– Kisianni imminut ippigigami, niuni annerisaramiuk siniffimmiit aqqarnek ajorpoq, PatdloK' oqarpoq taamaasillunilu Asiajuk Pilersuisumut misiliilluni sulisinneqarfimminut takkuttanngilaq.

Asiajuk siusinaartumik pensionisiaqalernissamut ukiut marluk matuma siorna qinnuteqarpoq. – Nammineq pisariaqartitaminiq pisiniaaarnissaa, PatdloK' Asiajuup siusinaartumik pensioninik pisariaqartitsinera pillugu oqarpoq nangillunilu nakorsap Asiajuk nakorsamit aggersarneqarluni oqaloqatigineqarpoq, sulisinnaanngitsutullu nalilerneqartoq arnaa nassuiaavooq. Naliliinerlu taanna kommunimut siusinaartumik pensioninik qinnuteqarnermi ingerlateqqinneqarpoq

– 25 literi imermik aallertaratta saperpai, noqartarnerminut noqarnaveersaatinik iisartagaqarpoq, kisianni nukersoraangami qasulluniluunniit noqartarpoq, PatdloK' nassuiaavooq.

Patdlop misigaa ernermi Asiajuup siusinaartumik pensioninut qinnuteqaataanik sullissineq sivoosoojussuarmik ingerlanneqartoq. Kommuni aamma Majoriaq misilillugit ernini sinnerlugu paasiniaasarualarpoq, akerlilersorneqartarlunili. – Soorunami aamma uanga anaanatut ikiorusullugu, taava tappavani sulisut akiinnartarput, immininnguaq akisussaavooq 18-ileerneernikuungami immineq pisussaavooq, PatdloK' ernini sinnerlugu paasiniaasarualarnermini itigartitaasarnini pillugit oqarpoq (Siusinaartumik pensionit pillugit qupp. 65-imi atuarit).

Erneratali nammineq saaffiginninnissani saperpaa, tassami arnaata Patdlop siusinaartumik pensionisiassanut qinnuteqarmat allaassullugu ikiorpaa.

Børnelægen har undersøgt hende, men vi fik ikke en ordentlige forklaringer på undersøgelserne, men jeg kan godt mærke på hende, at hun måske har udviklingshæmning, siger Patdlok. Aqattaq har gennemført folkeskolen i Avanersuup Atuarfia, hvor hun fik eksamensbevis og er i dag hjemmeboende hos sin forældre. (Læs mere om sundhedsforhold for bygger på s. 13.)

Kommunen afviser mor

Sønnen Asiajuk Hendriksen er lige blevet 20 år. Han har epilepsi, kroppen er svækket på den ene side, hvilket betyder, at han går skævt og han har også udviklingshæmning. Majoriaq i Qaanaaq har i foråret 2020 sendt ham i et jobprøvningsforløb i bygdens Pilersuisoq butik, som et led i hans ansøgning om førtidspension.

– Han har ikke følt sig tilpas de sidste par dage på grund af smerter i benet, og er ikke kommet ud af sengen, siger PatdloK'. Asiajuk har derfor ikke været på arbejde i nogle dage.

Asiajuk sendte en ansøgning til kommunen om førtidspension for 2 år siden. – Så han i det mindste kan have sin egne penge at handle for og få de ting han har brug for, siger Patdlok og forklarer, at lægen i forhold til Asiajucks handicap har vurderet, at han er uarbejdsdygtig. Denne erklæring fra lægen er givet til kommunen i forbindelse med ansøgningen til førtidspension.

– Vi henter vand med 25 Liters vanddunke, men det kan han ikke hjælpe med eller klare, han får medicin mod krampeanfald, og han får krampeanfald når han er træt eller har overanstrengt sig, forklarer PatdloK'

Patdlok oplever at sønnen Asiajucks ansøgning om førtidspension trækker i langdrag. Når hun forsøger at kontakte kommunen og Majoriaq for at tale med dem på vegne af sin søn bliver hun afvist af sagsbehandlere, der ikke vil tage imod hendes henvendelse. –Jeg vil selvfølgelig gerne hjælpe mit barn, men sagsbehandlerne derover i byen afviser mig med en begrundelse om, at han er myndig og over 18 år, og at han derfor selv skal tage kontakten, siger PatdloK'. Men sønnen kan ikke selv tage kontakten, og mor PatdloK' har hjulpet ham med at skrive ansøgningen om førtidspension. (Læs mere om førtidspension på s. 65).

Asiajuk meeqqat atuarfiat naammassinikuunngilaa. Avanesuup Atuarfianni kiisalu atuartunut angerlarsimaffimmiitilluni maanaannaq unippoq. Nunaqarfimmullu uterluni. Asiajuk Majoriami inaarutaasumik misilitsinnissaq anguniarlugu atuaraluarami aamma unippoq.

– Atuarfik naammassinikuunngilaa, sapernikuuaa, Patdlok' oqarpoq nassuiaallunilu allalaarsinnaasoq atualaarsinnaasorlu, kisianni arni ikiortigalugu saaffiginnissusiunngikkuni kommunimut immersuilluni saaffiginnissumik allassinnaavianiingitsoq. Patdlok' Asiajuup pisinnaatitsineratigut Inatsisartut Ombudsmandianut kommunip arriippallaami sullis sinera pillugu maalaaruteqarpoq.

Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiat-naliliineq 2015-imi ilaatigut takutinneqarpoq, immikkut atuartsinerup annertusisamillu immikkut atuartsinerup 9%-ia ilinniartitsisunit ilinniarsimasunit ilassutaasumillu immikkut ilinniagaqarsimasunik isumagineqartartut, aamma atuartsinerit pineqartut 12%-ia ilinniarsimangitsunit isumagineqartartut. Ajoraluartumik nutaanik naliliinernik nassaassaqaanngilaa.

Asiajuk har ikke færdiggjort folkeskolen. Han droppe de ud af skolen i Avanesuup Atuarfia, hvor han boede på elevhjemmet. Han tog hjem til bygden. Asiajuk har siden forsøgt at tage et Majoriaq forløb for at få et eksamensbevis for Folkeskolen, men han gennemførte ikke.

– Han kan ikke klare gennemføre skolen, siger hans mor Patdlok' og forklarer at han kan skrive og læse meget lidt, og ville ikke være i stand til at skrive en henvendelsesformular til kommunen uden moderens hjælp. Patdlok' har sendt en klage til Inatsisartut Ombudsmand for langsommelig sagsbehandling med fuldmagt fra Asiajuk.

I Rapporten 'Grønlands folkeskoler – evaluering 2015' bliver det bl.a. vist at det kun er 9% af den vidtgående specialundervisning (undervisningen i specialklasserne) som bliver varetaget af læreruddannede med supplerende specialpædagogisk uddannelse. Og 12 procent af specialundervisningen varetages af ikke-læreruddannede. Der findes desværre ikke opdaterede tal.

Kommunimiit akissutisinissaq ajornartarpoq

Ilaqutariit Hendriksenikkut meerartaasa angajullersaaraat Niviarsiaq, 1985-imi peqqilluni inuuvoq, Qiteqqutilerninili meningitis-eqarluni napparsimavoq, Patdlok' oqarpoq. Qaanaami nakorsaq taamani feeriarpoq, kisianni aarlerinartumik napparsimasoaqarnera paasilluarlugu qamuterallammik Siorapalummut aallertitsivoq, Qaanaamilu peqqissaavimmut unit-sitaapput. Kingorna Danmarkimut Rigshospitalimut aallarunearput sivisuumillu uninngatinneqarlutik. Niviarsiaq qujanartumik tusaasaqarlunilu nipiliortarpoq, nukerutiivissimangaluarlunilu, – taamaamat kingumut nukassarpara, arnaa oqarpoq.

– Niviarsiaq 32-nik ukioqarpoq, soorlu 10-11-nik ukiulittut pi-soq, Inuk nalugaanni soorlu peqqissoq, Patdlok' oqarpoq. Niviarsiaq Siorapalummi immikkut atuartinneqarpoq kingornalu Aasianni Ado Lyngep Atuarfiani atuarpog, maannali Siorapalummi angajoqqaamini najugaqarpoq imatut sammisartinneqarnissaanik imaluunniit ineriartuutigisinnaasaanik atuarnissaanik neqeroorfigneqarani.

– Misigilerama angajullerup namminiilernissaa piareersassal-lugu, Patdlok' oqarpoq. Niviarsiaq Siorapalummi nammineri-samik initaarsinnaasora tassanilu angerlarsimaffimmi ikior-teqarluni ikorfartorteqarsinnaalluni imaluunniit Ilulissani Su-

Svært at få svar fra kommunen

Det ældste barn af familien Hendriksens børneflokk er Niviarsiaq, hun er født i 1985. Som nyfødt var hun rask, men da hun var omkring de 6 måneder blev hun syg med meningitis, fortæller Patdlok'. Lægen var dengang taget på ferie, men han forstod alvoren og fik dem transporteret på en snescooter til sygehuset i Qaanaaq. Kort efter blev de overført til Rigshospitalet og var indlagt i lang tid. Niviarsiaq kunne heldigvis høre og sige lyde, men var helt afkræftet, så jeg trænede hende til at få kræfter igen, siger moderen.

– Selvom Niviarsiaq i dag er 33 år, og det ikke kan ses på hende, at hun har et handicap, så har hun et sind som en lille pige på 11 år, siger Patdlok'. Datteren har fået specialundervisning på Siorapaluks skole, gået på Ado Lynges Skolen i Aasiaat, men har siden hen boet i Siorapaluk hos sine forældre uden tilbud om beskæftigelse eller videre uddannelse.

– Jeg føler, at jeg skal gøre hende klar til et selvstændigt liv, og at der skal findes en ordening for hende, siger Patdlok'. Enten skal hun bo for sig selv i et tomt

ngiusarfik Ikinngummut inissineqarsinnaasoralugu. Nunaqarfimmi ikiortit ikorfartortillu pissarsiariuminaapput, tassa mi nunaqarfimmiut taamatut suliaqarusunngillat.

– Tassa paninga Sungiusarfik Ikinngummut inissineqarnisaa siunnersuutiginiikuuaat, sullissisullu allattortaralarpaat kinguneqanngiivissumik, kiisa ukiut pingasut-sisamat qaangiupput, PatdloK' Qaanaami sullissisut taarseraannerujusuisa suliallu naammassisanninneri pillugit oqarpoq. PatdloK' isumaqarpoq Qaanaap Kommunia, Qaasuitsup Kommunia imaluunniit maanna Avannaata Kommunia eqqarsaatigalugit kommunimi sullissineq arriippallaarujusuartut assiigittullu.

– Paasiniaaffigigaluaaraanni sapernarput kommunimi sullissisut, sianeqqussummilluunniit tuningaluarlugit akineq ajorput, uteriinniarsaringaluaaraanniluunniit sapernaqaat, PatdloK' qatsussisaqaluni erloqiummertaraluarlunilu nasuiaavoq. Siorapalummi sullissivimmi sulisoq sulianik ingerlatsinnaanngilaq, soorlu innuttaasut ikiutinik qinnuteqarpata aalajangiiffigisinnaanngilai, nunaqarfimmiillu qinnuteqaatit immersuinnariarlugit Qaanaamut nassiuttarpai.

– Ilulissanut ilaanni toqqaanaq saaffiginnittarpunga, akisarput, Qaanaamut imatut saaffiginnissuusi, kisianni akineq ajorput, Qaanaamuinnaavik innersuuttarpaagut, qullersat toqqaanaq akinatik, PatdloK' Avannaata Kommunianut saaffiginnikkaluartarnini pillugit oqarpoq.

hus i Siorapaluk og have en støtteperson og hjemme-hjælp eller hun skal på Sungiusarfik Ikinngut i Ilulissat (institution for personer med handicap). Det er svært at skaffe en støtteperson til datteren, for der er ingen i bygden til at tage opgaven.

– Sagsbehandlere i kommunen har ellers selv taget initiativ til at få hende på Sungiusarfik Ikinngut for 3-4 år siden, men der er ikke sket mere på kontoret i Qaanaaq, siger PatdloK'. Hun er helt opgivende med hensyn til sagsbehandlingen i kommunen, om det så gælder Qaanaap Kommunia, Qaasuitsup Kommunia eller den nuværende Avannaata Kommunia.

– Vi kan blive ved med at sende udfyldte henvendelsesformularer fra filialkontoret i Siorapaluk til Avannaata Kommunias sagsbehandlere i Qaanaaq, men ingen svarer, ingen ringer tilbage også selvom vi er stædige og ringer for at få fat i en sagsbehandler, så tager de ikke telefonen, siger en frustreret PatdloK'. Servicemedarbejderen i Filialkontoret i Siorapaluk har ingen kompetencer til at behandle ansøgninger om støtte eller hjælpemidler for borgere i bygden. Henvendelser skal blot udfyldes og sendes til Qaanaaq.

– Jeg ringer nogle gange direkte til ledelsen i Ilulissat, men deres eneste reaktion er, at jeg skal kontakte Qaanaaq kontoret, som slet ikke svarer på mine henvendelser, siger PatdloK' om sine forgæves forsøg på kontakt med Avannaata Kommunia.

6. Suliffeqarneq siusinaartumillu pensionisiaqarneq

Kikkut tamarmik inuussutissaqassapput suliassaqlutillu. Inuit innarluutillit suliffissaqarsinnaatitaapput. Tassaasinnaavoq suliffimmi nalinginnaasumi innarluutilinnulluunniit suliassaqartitsinikkut. Innarluuteqarneq pissutigalugu nalinginnaasumik suliffeqartoqarsinnaanngippat, taava suliassaqarnissamik neqeroorfigineqarsinnaatitaasoqarpoq siusinaartumillu pensionisiaqalernissamik qinnuteqartoqarsinnaalluni, taamaalilluni inuussutigineqarsinnaasunik isertitaqartoqarniassammat. Kapitalimi uani Qaanaami nunaqarfiinilu neqeroorutit taamaattut ajornartorsiu-taanerat amigaataanerallu allaaserineqarput.

Siusinaartumik pensionisiat suliffeqalernissamullu piginnaanngorsaqqinneq

Qaanaami nunaqarfiinilu innuttaasut innarluutillit arlallit Tiliu-mut saaffiginnpput oqaluttuarlutillu suliffeqalernissamut piginnaanngorsaqqissallutik, tamannalu timiminnut artornartuusoq. Innuttaasut taakku ukiorpassuit qaangiuttut siusinaartumik pensionisiaqalersinneqarajuttuupput. Siusinaartumik pensionisiat pillugit inatsit ⁷ naapertorlugu innuttaasoq siusinaartumik pensionisiaqalersinneqarnikoq ukiut tallimakkaarlugit suliffeqalernissamut piginnaanngorsaqqittassaaq. Innuttaasut Tiliup oqaloqatigisai taamaammat inatsit pissutigalugu sulisinnaassusiat nalilersoqqinneqassaaq, tamannalu tunngavigalugu inatsit atuuttoq malillugu siusinaartumik pensionisiaqaannarsinnaanersut nalilersoneqartarpoq. Oqaatigineqartutut innuttaasut misigaat, suliffeqalernissamut piginnaanngorsaqqinnerit timikkut piginnaasaannut naleqqutinngitsut, qanorlu sivisutigisumik piginnaanngorsaqqissanerlutik tamannalu imminnut qanoq kinguneqassanersoq ilisimannikkaat. Innuttaasut suliffeqalernissamut piginnaanngorsaqqittut najukkami Majoriamit isumagineqartarput. Innuttaasut misigisaat tikkuussipput innuttaasut sooq qanorlu sivisutigisumik suliffeqalernissamut piginnaanngorsaqqissanerlutik paasinnissaata qulakkeerneqarnissaanik kiisalu innuttaasunut ataasiakkat suliffeqalernissamut piginnaanngorsaqqinnermi inuuttaasunut ataasiakkaanut naleqquttumik suliffeqarnissaasa qulakkeerneqarnissaanik ajornartorsiu-teqartoqartoq. ⁸

⁷ Siusinaartumik pensionisiat pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 40, 9. december 2015-imeersoq

⁸ Tiliup Qaanaami Majoriami sulisut naapinngilai. Majoriaq ataatsimiinnissaq pillugu Qaanaami kommunip allaffia aqputigalugu attaveqarnikuuvoq, Tiliulli apeqqustillineq paasisassarsiorluni angalanerup kingorna aatsaat paasivaa. Tiliup Avannaata kommuniani Majoriamut fagchefe kingorna mailikut attaveqatigaa

6. Beskæftigelse og førtidspension

Alle skal have noget at leve for og noget at tage sig til. Personer med handicap har ret til beskæftigelse. Det kan være på det ordinære arbejdsmarked, eller i form af beskyttet beskæftigelse. Hvis man på grund af sit handicap ikke kan varetage et almindeligt job, har man altså ret til et tilbud om beskæftigelse og man kan søge om førtidspension, så man har en indtægt at leve af. Dette kapitel behandler udfordringerne og manglen på sådanne tilbud i Qaanaaq og dens bygder.

Førtidspension og revalidering

Flere borgere med handicap både fra Qaanaaq og dens bygder henvendte sig til Tilioq og fortalte, at de er i revalideringsforløb, som er for fysisk hårde for deres krop. Disse borgere har oftest fået tildelt førtidspension for mange år siden. Ifølge lov om førtidspension ⁷ skal en borger, der er tilkendt førtidspension, revalideres hvert femte år. De borgere, Tilioq talte med, skal derfor på grund af lovgivning have genvurderet deres arbejdssevne, og på den baggrund bliver det vurderet, om de stadig er berettiget til førtidspension efter den gældende lovgivning. Borgernes oplevelser som sagt, at revalideringsforløbene ikke passer til deres fysiske formåen og de mangler viden om, hvor lang tid de skal være i forløbet, samt hvilke konsekvenser det har for dem. Revalidering af borgere bliver varetaget af det lokale Majoriaq-center. Borgernes oplevelser peger på, at der er udfordringer med at sikre, at borgere forstår, hvorfor og hvor lang tid de skal være i et revalideringsforløb samt sikre, at de job, de varetager under deres revalideringsforløb, passer til den enkelte borger. ⁸

⁷ Inatsisartutlov nr. 40 af 9. december 2015 om førtidspension

⁸ Tilioq mødtes ikke med medarbejdere fra Majoriaq-centret i Qaanaaq. Majoriaq havde kontakten Tilioq gennem Qaanaaqs kommunale forvaltning vedrørende et møde, men Tilioq blev først bekendt med forespørgslen, efter orienteringsrejsen var afsluttet. Tilioq har derefter haft en skriftlig korrespondance med fagchefen for Majoriaq i Avannaata Kominua.

Siusinaartumik pensionisialik ataaseq inuussutissarsiu-tigalugu piniartutut suliffimmik misiliissaaq. Piffissap sulineramik misiliiffissap ulloq aallartiffissaa ullorlu naammassivissaa erseqqarissumik pilersaarusiorne-qarnikuunngilaq. Angut piffissaaq suliffimmik misiliffissap aallartinnissaanut atillugu napparsimagami stressertutut misigisimavoq, taamaammallu aallartissinna-angilaq. Tamassuma suliap ingerlanneqarnissaa piffissamut aalajangigaangitsumut kinguartitippaa.

En førtidspensionist skal i jobprøvning som erhvervsfanger. Perioden på jobprøvningen er ikke planlagt præcist med startdato eller slutdato. Manden oplever stress i forbindelse med at begynde på jobprøvningsperioden, for han er syg og derfor kan han ikke komme i gang. Det udsætter hele processen på ubestemt tid.

'Majoriat suliffeqarnermik suliaqarnerannik nalilersuineq'-mi 2019-imeersumi uparuarneqarpoq isumaginninnermi allaffiit Majoriallu akornanni suleqatigiinnissap qulaakkeernissaa Majoriamilu sulisut suliffissaaleqisut naviartumiittut suliffeqaler-nissamut piginnaangorsaqqittut ikiornissaannut tapersor-nissaannullu pisariaqartunik piginnaasaqanginnerat nuna tamakkerlugu ajornartorsiutaasut. Tiliup misigisaata, qulaani allaaserineqartup, nuna tamakkerlugu nailersuinermit nalunaarusiami tassani inerniliineq tunngavissippaa.

Innuttaasut arlallit siusinaartumik pensionisiaqalernissamik qinnuteqaatitik suliarineqarnerat ukiut arlallit tikillugit utaq-qisimallutik saaffiginnipput. Innuttaasut oqaluttuarput kommunip aalajangiinissaanik tuavisaaraangamikku suliami piso-qanginneranut oqartussat allat akisussaatinneqartartut. Assersuutigalugu tassaasinnaavoq Majoriaq innuttaasup suliffe-

I 'Evaluering af Majoriaq-centrenes arbejdsmarked-sindsats' fra 2019 bliver det påpeget, at der på nationalt plan er udfordringer med at sikre samarbejdet mellem socialkontoret og Majoriaq-centrene, samt at medarbejderne i Majoriaq ikke havde de nødvendige kompetencer til at hjælpe og støtte udsatte ledige, som er i revalidering. Tilioqs oplevelser, som beskrevet ovenfor, understøtter de konklusioner, der er i denne nationale evalueringsrapport.

Flere borgere henvendte sig om, at de havde ventet i op til flere år på at få behandlet deres førtidspensionsansøgning. Borgerne fortalte, at når de rykker kommunen for en afgørelse, bliver ansvaret for, at der ikke er sket noget i sagen, lagt over på andre myndigheder. Det kan fx være, at Majoriaq skal ind-

qalernissamut piginnaangorsaqqinnissamut aggersasagaa, imaluunniit innuttaasup sulisinnaasusia (sulisinnaangissusia) pillugu nakorsamit allagarsiuusaaq amigaatigineqartoq. Tassa innuttaasut siusinaartumik pensionisiaqalernissamik qinnuteqartut oqartussat suleqatigiinnermik ataqatigiissaarinnginnerannik ajortorsiutinut tunngatillugu navianartumiilernerusarput – soorlu kapitali 4-mi, Kommunit suliaassanik suliarinnittarnerat inatsisitigullu innarlitsaalisaa-neq, allaaserineqartoq. Pissutsit taakku aamma Majoriap isumaginninnermilu allaffiit akornanni suleqatigiinnerup ajornartorsiutaanerani nuna tamakkerlugu nalilersuiner-mi uparuanerup allaaserineqarnera assigai.

Arnaq oqaluttuarpoq siusinaartumik pensionisiaqalernissamik ukiut marluk qaangiuttut qinnuteqarnikuullu-ni. Suliami tusagaqannginnami kommunimut saaffigin-nip-poq. Kommuni oqaluttuarpoq qinnuteqaat suliffeqar-lernissamut piginnaangorsaqqittusaaanera pissutigalugu Majoriamut nassiunneqartoq. Majoriamut saaffi-ginnimmat oqarput attavigineqassasoq. Majoriarli iliu-seqarnikuunngilaq.

kalde en borger til et revalideringsforløb, eller at der mangler en lægeattest på borgerens (u)arbejdsdyg-tighed. Borgere, som søger om førtidspension, er alt-så ekstra udsatte i forhold til de udfordringer, myn-dighederne har med at koordinerer deres samarbej-de – som beskrevet i kapitel 4 Kommunal sagsbe-handling og retssikkerhed. Disse forhold ligner også dem, som er beskrevet i den nationale evaluering, som peger på, at samarbejdet mellem Majoriaq og socialkontoret er problematisk. Det er tydeligt for Tili-oq, at den lange sagsbehandlingstid på førtidspensi-onssager er psykisk drænende for denne gruppe, som i forvejen oplever mange andre udfordringer i deres hverdag.

Kvinde fortæller, at hun har søgt om førtidspen-sion for to år siden. Da hun ikke har hørt noget i sin sag, henvender hun sig til kommunen. Kommunen fortæller, at ansøgningen er sendt til Majoriaq, fordi hun skal revalideres. Da hun så henvendte sig til Majoriaq, siger de, at de ville kontakte hende. Det har Majoriaq ikke gjort.

Kommunip inunnut innarluutilinnut sammisassaqartitsivittut ornittagarititaat matuneqarpoq. Kommunens beskyttede værested for personer med handicap er nedlagt.

Illersukkamik sulisineq naliginnaasumik suliffimmi ingerlanneqarsinnaavoq, soorlu aalisakkerivimmi, tassani inuk innarluutilik piginnaasai naapertorlugit sapatip akunneranut ullormulluunniit akunnialunni sulisinneqarsinnaalluni. Beskyttet beskæftigelse kan også foregå på en ordinær arbejdsplads, f.eks. en fiskefabrik, hvor en person med handicap arbejder nogle få timer om dagen eller om ugen alt efter, hvad der matcher personens behov.

Suliffeqarnissamut periarfissat tamatigoortut amigaataanerat

Tiliup innuttaasunik sammisaqartitsinerani arlaleriarluni oqaatiginqarpoq inuit innarluutilit nalinginnaasumik suliffeqarsinnaangitsut sammisaqarnissamut periarfissat amigaataasut. Qaanaami kommunimi sulisut Tiliumut oqaluttuarput, kommunip Qaanaami innarluutilinnut illersukkamik sullivik atorunnaarsinneqarnikummat inunnut innarluutilinnut nalinginnaasumik suliffeqarsinnaangitsunut illersugaasumik sammisaqartitsinissamik neqerooruteqarsinnaanatik. Tilioq paasitinnearpoq innarluutilinnut illersukkamik sulliviup illutaa allatut atorneqartussanngornera pissutigalugu 2019-imi matuneqartoq. Nunaqarfinni inunnut innarluutilinnut sulliveqanngilaq. Tilioq arlalinut saaffigineqarpoq nunaqarfinni inunnut innarluutilinnut sammisaqartitsinissamik aamma amigaateqartoqartoq.

inunnik Innarluutilinnik sullissisup takusarpaa, inuk innarluutilik susassaqannginnami piffissaq ingerlatinniarlugu illoqarfimmi aqqusinermi pingaarnermi qummut amullu uteqattaartartoq. Inunnut Innarluutilinnut sullivimmik neqerooruteqartuuppat atorluarsinnaagaluarjaa, illoqarfimmi soqanngilaq.

Mangel på fleksible beskæftigelsesmuligheder

Under Tilioqs borgeraktivitet blev det flere gange nævnt, at der mangler beskæftigelsesmuligheder for personer med handicap, som ikke kan varetage et ordinært job. De kommunale medarbejdere i Qaanaaq fortalte Tilioq, at de ikke kan tilbyde nogen beskyttet beskæftigelse til personer med handicap, som ikke kan være en del af det ordinære arbejdsmarked, fordi kommunens beskyttede værksted i Qaanaaq er nedlagt. Tilioq fik at vide, at det beskyttede værksted blev lukket i 2019, fordi lokalerne skulle bruges til noget andet. I bygderne er der ikke beskyttede værksteder. Tilioq fik flere henvendelser om, at der også i bygderne manglede beskæftigelsestilbud til personer med handicap.

Handicapfaglig medarbejder fortæller om en person med et handicap, der går op og ned ad byens hovedgade for at få dagen til at gå. Han kunne godt bruge et tilbud om et beskyttet værksted, men der er ikke et i byen.

”Sulianik suliarinnittartut ilisimasallit atorfissaqar-tippagut”, Qaanaami innuttaasq.

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissut malillugu kiisalu Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsisit malillugu inuit innarluutillit suliffeqarsinnaatitaapput. Kommuni innunut innarluutilinnut nalinginnaasunik atugassaqartin-neqarlutik suliffeqarsinnaanngitsunut inatsit malillugu sam-misaqatitsinissamik neqeroorteqassaaq. Avannaata Kom-muniani Isumaginnittoqarfik oqaluttuarpoq, Qaanaami inuit innarluutillit sulliviannik ammaanissamik pilersaaruteqarlu-tik, inilli pineqartut ammannginnerani iluarsaanneqassap-put allangorlugillu sananeqassallutik. Qaanaami kommu-nip allaffia imaluunniit Avannaata Kommuniani Ilaqutariinnut Ingerlatsivik innunut innarluutilinnut illersukkamik sullivim-mi allatut sammisaqartitsinissamik isumaliuteqarnikuun-gillat. Tassami illersugaasumik sammisaqarneq innarluuti-linnut sullivimmi ingerlanneqartariaqanngilaq. Aamma sulif-fimmi nalinginnaasumi ingerlanneqarsinnaavoq, tassani inuk innarluutilik ullormut sapaatilluunniit akunneranut inuup pisariaqartitaanut naleqquttumik akunnialuit sulisin-naalluni. Assersuutigalugu tassaasinnaavoq inuk innarluu-tilik Pilersuisumi nioqqutissanik ilioraasoq, tunisassiorfimmi aalisannik sapaatip akunneranut ataasiarluni poortuisartoq, atuarfimmiluunniit pedelimut ikiortaasoq. Suliffeqarnermi inuup piginnaasai, soqutigisai pisariaqartitaalu aallaavigi-neqassapput. Suliffimmi nalinginnaasumi illersugaasumik sammisaqarnerup inuiaqatigiinni peqataatinneqarneq siu-arsassavaa. Inuk innarluutilik taamaaliornikkut ilaqquttat ikinngutillu qanigisat saniatigut suliffimmi peqataalernini pissutigalugu ataatsimoorfinni arlalinni peqataalissaaq. Periarfissaq taanna nunaqarfinni innarluutilinnut sulliveqan-gitsuni aamma naleqquppoq.

Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut

Inuit innarluutillit artikili 27 malillugu allat naligalugit **sulif-feqarsinnaatitaapput**. Suliffiit ammasuussapput, peqataa-titsillutik innunillu innarluutilinnit tikinneqarsinnaallutik. Qaanaami oqartussat inuit innarluutillit Qaanaami nunaqar-fiinilu allat naligalugit suliffeqarnissamut periarfissaqarnis-saasa siuarsarnissaa sulissutigissavaat, assersuutigalugu inuit innarluutillit atortinnissaannik siuarsaasunik politikki-nik aalajangersaanikkut pilersitsinikkullu.

Illersugaasumik suliffeqarneq artikilimi tassani taaneqanngi-laq, tamassumunnga pissutaavoq isumaqatigiissut malillu-gu suliffeqarnissap allatut siuarsarneqartariaqarnera, taa-maalilluni suliffimmi nalinginnaasumi peqataatitsinissaq qulakkeerneqassalluni.

”Vi har behov for væresteder og fagpersoner med viden”, borger i Qaanaaq

Personer med handicap har ret til at arbejde både ifølge handicapkonventionen og ifølge Lov om støtte til personer med handicap. Kommunen skal ifølge loven tilbyde beskæftigelse til personer med handicap, der ikke kan fastholde beskæftigelse på ordinære vilkår. Socialforvaltningen i Avannaata Kommunia fortæller, at de har planer om at åbne et nyt beskyttet værksted i Qaanaaq, men at de pågældende lokaler skal renoveres og ombygges, før det kan åbne. Hverken på kommunekontoret i Qaanaaq eller i Avannaata Kom-munias Forvaltning for Familie har de overvejet alter-nativer til beskyttet beskæftigelse på et beskyttet værksted. Beskyttet beskæftigelse behøver nemlig ikke foregå på et beskyttet værksted. Det kan også foregå på en ordinær arbejdsplads, hvor en person med handicap arbejder nogle få timer om dagen eller om ugen alt efter, hvad der matcher personens behov. Det kan for eksempel være, at en person med handi-cap sætter varer op i Pilersuisoq, pakker fisk på fabriken et par gange om ugen, eller er skolepedellens medhjælper. Jobbet skal tage udgangspunkt i perso-nens færdigheder, interesser og behov. Beskyttet be-skæftigelse på ordinære arbejdspladers fremmer in-klusion i samfundet. På denne måde kommer perso-ner med handicap til at indgå i flere fællesskaber ud over deres nære familie og venner, fordi de bliver en del af en arbejdsplads. Denne mulighed er også op-lagt i bygderne, hvor der ikke er beskyttede værkste-der.

Handicapkonventionen

Personer med handicap har ifølge artikel 27 **ret til beskæftigelse** på lige fod med andre. Arbejdsmarke-det skal være åbent, inkluderende og tilgængeligt for personer med handicap. Myndighederne i Qaanaaq skal arbejde for at fremme, at personer med handicap har muligheden for at arbejde på lige fod med andre borgere i Qaanaaq og dens bygder ved for eksempel at vedtage politikker og lave foranstaltninger, der fremmer ansættelsen af personer med handicap.

Beskyttet beskæftigelse er ikke nævnt i denne artikel. Det er fordi, at man ifølge konventionen bør fremme beskæftigelsen på andre måder, så man sikrer inklusi-onen på det ordinære arbejdsmarked.

Inatsisit

Suliffeqalernissamut piginnaanngorsaqqinnissaq pillugu:

Piginnaanngorsaqqinnissamut ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaanni nr. 4, 31. maj 2001-imeersumi § 3-p inuk suliffeqalernissamut piginnaanngorsaatitaasoqarnersoq kommunip aalajangiinerani aamma piginnaanngorsaqqinnissap sivirusissaa pillugu kommunip aalajangiinerani inuup piumasaqaatit eqqortinnerai naammagittaalliutigineqarsinnaapput. Aalajangiinerit taakku lsumaginninnermi Naammagittaalliuteqartarfimmut naammagittaalliutigineqarsinnaapput. Tassa **piginnaanngorsartoqassanersoq piginnaanngorsarnerlu qanoq sivisutigissanersoq innuttaasup naammagittaalliutiginnaavai.**

Illersugaasumik suliffeqarneq pillugu: Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaanni nr. 18, 4. november 2019-imeersumi § 14 malillugu inuk nalinginnaasunik atugassaqartinneqarluni suliffissarsinnaanngippat suliffeqaannarsinnaanngippalluunniit **inuit innarluutillit suliffeqarnissaannik kommuni neqerooruteqassaaq.** Taamatut suliffeqarneq tassaasinnaavoq innarluutillit sullivianni kommunimi ingerlanneqartumi suliffimmiluunniit nalinginnaasumi.

INASSUTEQAATIT

- Qaanaami ilaqutariinnut ingerlatsiviup Qaanaami Majoriaq suleqatigalugu innuttaasut suleqatigilluarlugit suliffeqalernissamut piginnaanngorsaqqinnissaat qulakkiissaavaa, innuttaasut taamaalillutik naleqquttumik suliffimik misiliinissamut neqeroorfigineqassalutik piginnaanngorsaqqinnerullu qanoq sivisutiginissaa ilisimassallugu.
- Avannaata Kommuniata siusinaartumik pensionisqalernissamik qinnuteqaatinik suliani Majoriap, Qaanaami ilaqutariinnut ingerlatsiviup Peqqinnissaqarfiullu akornanni suleqatigiinnermut najoqqutassiat ersarissut sulianillu suliarinnittarneq qulakkiissavai.
- Qaanaami ilaqutariinnut ingerlatsiviup inuit innarluutillit naleqquttumik suliffeqalernissaat qulakkiissavaa. Inuiaqatigiinni peqataatitsineq qulakkearniarlugu taamaalioqarsinnaapput sulinerup suliffimmi nalinginnaasumi pinissaa Tiliup kissaatigaa.

Lovgivning

Om revalidering: Det er muligt at anke § 3, kommunens afgørelse om, hvorvidt en person opfylder betingelserne for at være berettiget til revalidering samt § 10, kommunens afgørelse om revalideringens varighed i landstingsforordning nr. 4 af 31. maj 2001 om revalidering. Disse beslutninger kan ankes til Det Sociale Ankenævn. Det er altså muligt for **borgere at anke kommunens beslutning om, at man skal i revalidering og hvor lang tid man skal være i et revalideringsforløb.**

Om beskyttet beskæftigelse: Ifølge § 14 i Selvstyrets bekendtgørelse nr. 18 af 4. november 2019 om støtte til personer med handicap **skal kommunen tilbyde beskæftigelse til en person med handicap**, hvis personen ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på ordinære vilkår. Sådan beskæftigelse kan enten være på et beskyttet værksted drevet af kommunen, eller på en ordinær arbejdsplads.

ANBEFALINGER

- At forvaltningen for familie i Qaanaaq i samarbejde med Qaanaaqs Majoriaq-center sikrer et godt samarbejde med de borgere, som er i et revalideringsforløb, så borgerne får et passende jobprøvningsstilbud, og de ved, hvor langt de er i deres revalideringsforløb.
- At Avannaata Kommunia sikrer klare retningslinjer og sagsgange for samarbejdet mellem Majoriaq, forvaltningen for familie i Qaanaaq og Sundhedsvæsenet i førtidspensionsansøgningssager.
- At forvaltningen for familie i Qaanaaq sikrer, at personer med handicap har adgang til passende beskæftigelse. For at sikre inklusion i samfundet ser Tilio gerne, at beskæftigelsen sker på ordinære arbejdspladser, hvis muligt.

*Qaaqutsiannguaq Nielsen
amma arnaa Korna.*

*Qaaqutsiannguaq Nielsen
med sin mor Korna.*

Inuup innarluutillit isaanit: Qaanaami najugaqatigiiffiit sammisassaqartitsillunilu ornittakkat amigaataapput

Qaaqutsiannguaq Nielsen inuit innarluutillit sammisassaqar-niarlutik ornittagaannik amigaateqarpoq. Qaanaamilu inun-nut innarluutilinnut ataatsimut najugaqatigiiffeqanngimmat angajoqqaamini najugaqartuarsinnaarpoq.

Qaaqutsiannguaq 23-inik ukioqarpoq Qaanaamilu ullaap tu-ngaani aqqummi pingaarnermi Pilersuisup kommunillu allaf-fiata nalaaniit qummut utimullu pisoqattaartarpoq, piffissaq susaqqanngiffini ingerlatipallanniarlugu.

– Ulluni taakkunani imaannaanngilaq, ornittagaq matusoq, Qaaqutsiannguup arnaa Korna Nielsen oqarpoq. Inunnut in-narluutilinnut ornittagaq matullugu meeqqat atuareermermi

Et handicapperspektiv: Der mangler værested og bofællesskab i Qaanaaq

Qaaqutsiannguaq Nielsen savner et værested for personer med handicap. Da der ikke er et beskyttet boenhed eller bofællesskab for personer med handi-cap i Qaanaaq bor han hjemme hos sine forældre.

Qaaqutsiannguaq på 23 år bruger formiddagene på at gå op og ned af Qaanaaqs hovedgade, hvor der ligger en Pilersuisoq butik samt Avannaata Kom-munias kontor, for at få tiden til at gå.

– De har lukket ned for værestedet, og han har intet sted at komme til mere, siger hans mor Korna Niel-sen om Qaaqutsiannguaqs situation. Værestedet

ornittagaattut atulernerqarpoq. Utoqqaat angerlarsimaffianni ineeqqami inunnut innarluutilinnut sanaluffigisinnaasaat assassorfigisinnaasaattullu ornittagaq ammarneqaraluarpoq, inili mikivallaarmat ornigarneqarunnaarpoq, matuinnarneqarlunilu. Kingorna aamma ornittagassatut piukkussa qoqarnera pequtugalugu ammarneqanngilaq,

– Ornittagaq maqaasivara, nuannerami, Qaaqutsiannguaq oqarpoq.

– iluaqutigisaraluarumiuk ornittagaq, tassaniinnermini eqqaavilerisarpoq, kaffiliorpoq, pedeliisaaqqatut suliaqarusaartarpoq, støvsugerluni, Korna oqarpoq. Maannali angerlarsimaffiminni illuleraluni ikiuutaasarpoq, tassami ulluunerani allamik sammissassaqarpallaartanngilaq.

– Errortassaleraluni, torersaalluni erruilluniluunniit, Kornap Qaaqutsiannguup ullormut suliarisartagai pillugit nassui-aavoq.

er lukket ned og omdannet til skolefritidsordning, og Qaaqutsiannguaq mangler derfor nu et værested, hvor han mødes med andre personer med handicap og lave håndarbejde eller husflid.

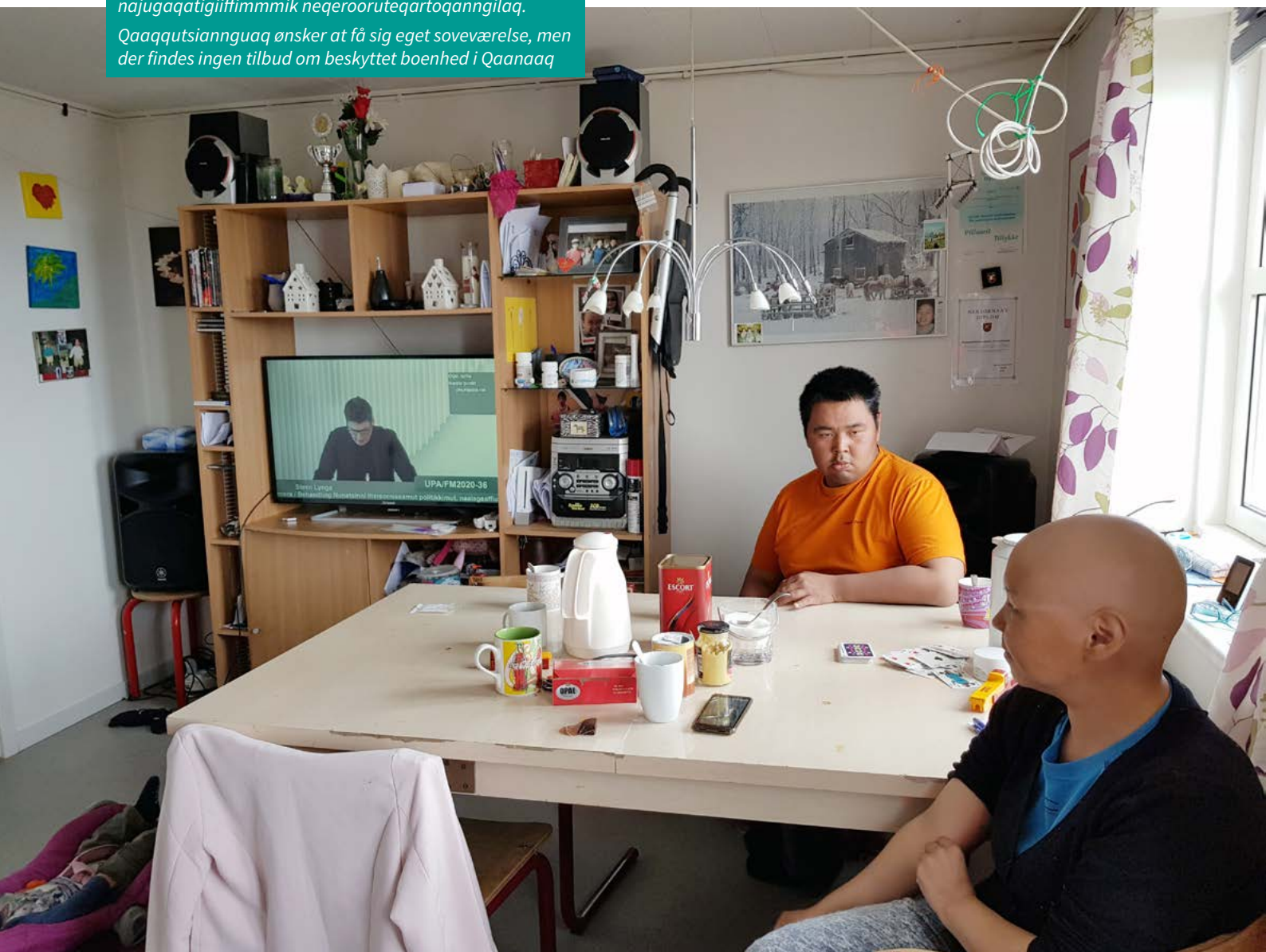
– Jeg savner værestedet, det var dejligt at være der, siger Qaaqutsiannguaq.

– Han havde noget at tage sig til, da værestedet var åbent. Han var en slags pedel på stedet, hvor han gik ud med affaldet, bryggede kaffe, ordnede ting og støvsugede hvis der var for meget sand i huset, siger Korna om hvad Qaaqutsiannguaq lavede på værestedet. Nu laver han husarbejder i hjemmet, fordi han ikke har noget andet at tage sig til.

– Han ordner vasketøj, gør rent og vasker op, siger Korna om hvad Qaaqutsiannguaq får dagen til at gå med.

Qaaqutsiannguup namminerisaminik sinittarfeqalernisanik kissaatigaa, Qaanaamili inunnut innarluutilinnut najugaqatigiiffimmik neqeroorteqartoqanngilaq.

Qaaqutsiannguaq ønsker at få sig eget soveværelse, men der findes ingen tilbud om beskyttet boenhed i Qaanaaq

– Sunniuteqarnerluppoq ornittakkap matuneqarnera, Tiliup Qaanaameereernerata kingorna juunimi ornittakkamik ammaangaluarput. Ulloq ataasiinnaq ammaavoq, sulisut pissutsit ornittakkami ajoralugit suliumajunnaarami, ornittagaq ingerlaannaq matuvoq, Korna ornittagaq nutaaq rækkehusinik taasartakkat festsalerisimasaanni ammarneqaraluartoq pillugu oqarpoq.

Qaanaami ataatsimut najugaqatigiiffeqanngilaq

Qaaqutsiannguaq Nielsen angajoqqaami illuanni 64 kvadratmeteriusumi marlunnik sinittarfilimmi inuit tallimaallutik najugaqatigiiput. Qaaqutsiannguaq immikkut sinittarfeqannginnami angajoqqaami sinittarfianni immikkut siniffeqarpoq.

Namminerisaminik sinittarfeqalernissani kissaatigaa, soorlu inunnut innarluutilinnut ataatsimut najugaqatigiiffimmit ittumi, taamatullu ataatsimut najugaqatigiiffiit Qaanaami periarfissaanngillat.

– Soorlu Nanortalimmiuuvunga ataatsimut najugaqatigiiffiit takunikuullugit tamaani amigaataavoq, Korna oqarpoq.

Qaaqutsiannguaq Nielsen Ado Lyngep Atuarfiani atuarnikuuvoq, Qaanaamullu utermeri kingorna tassa angajoqqaamini najugaqalerpoq

Inuttut ikorfartorti amingaataasoq

Korna Pilersuisumi sulilernikuungami ulluinnarni ulapittaqaq, sualummik umiarsuup siulliup tikinnissaanut ulapittaqaluni ullormut akunnerpassuit sulisarpoq.

– Qaaqutsiannguup inuttut ikorfartortissaanik qinnuteqaraluarama, kisianni pissarsiassanngillat, Korna oqarpoq, tamannalu peqqutigalugu Qaaqutsiannguaq ilaqtutani ikinngutinilu ullormut annermik peqatigisarpai.

Qaaqutsiannguaq Nielsen Aasianni Ado Lyngep Atuarfia 2016-imi atuareerluni Qaanaamut uterpoq, angajoqqaaminilu najugaqalerpoq. Atuarnemini namminerisaminik suliaqarsinnaanissaq ilinniarpaq, ilikkakkanilu Qaanaami inunnut innarluutilinnut ornittagaasimasumi nangeqqillugit ingerlannikuullugit. Qaaqutsiannguup suliassanik ikiuuttarnissani nuannaraa aamma peqateqarnermigut iluaqutaasarusulluni. Tiliup Qaanaami tamanut sammisassaqtitsinerani peqataavoq kingornalu torersaanermi nerrivinnik issiavinnillu inaalissuineri ikiuutaavoq.

– Det har en negativ konsekvens for ham at der ikke er et værested. Der blev ellers åbnet et nyt værested for personer med handicap i Qaanaaq i juni, kort efter Tilioqs besøg. Den nåede kun at være i brug den ene dag, men så sagde personalet op i protest over forholdene på det nye værested og det lukkede igen ned. Kommunen åbnede ellers et nyt værested på en såkaldt festsal der ligger ved rækkehusene, siger Korna der er mor til Qaaqutsiannguaq.

Ingen bofællesskab i Qaanaaq

Qaaqutsiannguaq Nielsen bor hjemme hos sin forældre, i et hus på 64 kvadratmeter med to soveværelser. I huset bor der 5 mennesker, hvor Qaaqutsiannguaq har en seng inde på sine forældres soveværelse.

Han ønsker ellers at have sit eget værelse, gerne i et bofællesskab med andre personer med handicap. Men, der findes ingen beskyttede boenheder eller bofællesskaber i Qaanaaq.

– Jeg er fra Nanortalik, hvor jeg har set personer med handicap bor i bofællesskaber, og vi mangler noget lignende her i Qaanaaq, siger Korna.

Korna er begyndt at arbejde i Pilersuisoq butikken og har for tiden travlt med lange arbejdsdage, nu hvor årets første skib er på vej mod Qaanaaq.

Jeg har ellers søgt om at få en støtteperson for Qaaqutsiannguaq, men de er ikke til at få, siger Korna.

Qaaqutsiannguaq er derfor mest sammen med familiens venner mens mor er på arbejde.

Qaaqutsiannguaq Nielsen har gået på Ado Lyngep Atuarfia i Aasiaat, men er flyttet i 2016 tilbage til Qaanaaq efter sit skoleophold og har siden boet hos sin familie. På skoleopholdet lærte han at lave de praktiske opgaver, som han senere varetog på det daværende værested for personer med handicap.

Qaaqutsiannguaq kan lide at hjælpe til med de praktiske opgaver og gøre en forskel for fællesskabet. Tilioq mødte ham første gang, da han efter en borgeraktivitet i hallen i Qaanaaq frivilligt hjalp med at rydde borde og stole på plads.

7. Inuttut atugarliorneq navianartumiinnerlu

Tilioq Qaanaamut paasisassarsiorluni angalanermi ernumarnartunik ernumassutigineqarsinnaasunillu ilisimatinneqarpoq. Tamakku immikkoortumi uani katersorneqarput. innuttaasut iki-ngaatsiartut pineqarluarput, kisianni ernumanartorsioortut taakku Tiliup sinerissami sumiiffinni arlalinni misiginikuuai, tusarnikuuai assigusunillu paasitinneqarnikuullunilu. Tassa nuna tamakkerlugu ernumanartorsioortunik tusagaqartarpugut Pineqartuni taakkunani Qaanaami innuttaasut ikitsut pineqarluartut, imatut ilungersunartigimmata nuna tamakkerlugu najukkamilu iliuuseqarfigineqartariaqarlutik nalunaarusiami uani ilanngunneqarput.

7. Social udsathed

Tilioq blev under orienteringsrejsen i Qaanaaq gjort bekendt med flere stærkt bekymrende tendenser. De er samlet i dette afsnit. Fælles for disse tendenser er, at selvom det er en relativ lille gruppe borgere, det drejer sig om, så er det tendenser, Tilioq har oplevet, hørt og fået oplysninger om flere steder på kysten. Det er altså nationale tendenser. Disse tendenser er inddraget i denne rapport på trods af, at de drejer sig om et fåtal af borgerne i Qaanaaq, fordi de er af en så alvorlig karakter, at der skal reageres på dem både national og lokalt.

Tilioq Qaanaamiinnermini inunnik innarluutilinnik atugarliortunik kiisalu imigassamik atonerluisunik naamaarnemillu ajornartorsioortunik paasitinneqarpoq.

Tilioq blev under orienteringsrejsen gjort bekendt med stærkt bekymrende tendenser, om borgere med handicap der er socialt udsatte, om alkoholproblemer og snifning.

Arnanut innarluutilinnut nakuusernerit atornerluinerillu

Arnat innarluutilit arnanit allanit annertunerusumik nakuuserfigineqariaannaasarput kinguaassiuutitigullu kanngutsaatsuliorfi-neqariaannaasarlutik. Tamanna aamma Qaanaami ajoraluartumik atuuppoq. Tilioq arnat pingasut innarluutilit nakuuserfigineqarsimasut aamma/imaluunniit kinguaassiuutitigut innarlerneqarsimasut pillugit paasitineqarpoq. Arnaq ataaseq nakuuserfigineqarnini pissutigalugu innarluuteqalerpoq. Allat marluk innarluuteqarnertik pissutigalugu nakuuserfigineqariaannaanikuupput nakuuserfigineqartarlutillu aamma innarlerneqariaannaapput innarlerneqartarlutillu tamassuminngalu misigisaqarnikuul-lutik. Arnanut timikkut tarnikkullu nakuuserarneq Kalaallit Nunaanni ajornartorsiutaasorujussuuvoq⁹ pingaartumik qanigiittu-ni. Pivusooq tamanna arnat innarluutilit arnanut innarluuteqan-gitsunut sanilliullugu ataatsimut isigalugu navianartuumiineru-nerat ernumanartorujussuuvoq. Tilioq ilisimatineqarpoq arnap ataatsip atugai pillugit nalunaaruteqartoqarnikuusoq, oqartus-sallu arlaannaataluunniit nalunaaruteqarneq qisuariarfiginikuun-gilaat. Tamanna oqartussaasunit sumiginnaanerujussuuvoq, takutitsillunilu tamanna pillugu aamma Qaanaami najukkami nunalu tamakkerlugu arnat innarluutilit atugaasa eqqumaffigi-nerunissaannik pisariaqartitsisoqartoq.

Imminut nakorsaasersortarneq – Inuusuttut naamaartartut

Meeqqat atuarmiannut pulaarnermi Tiliup takuaa Qaanaami poli-tiit pitsaaliuinerimullu siunnersorti gassimik benzinamillu naa-maartarneq pillugu saqqummiisut. Politiit malillugit saqqummi-soqarpoq meeqqat naamaartut pillugit arlaleriarlutik saaffigi-neqartarnertik pissutigalugu. Tamassuma takutippaa meeqqat naamaartarnerat aamma/imaluunniit allat naamaarnerannik akuttunngitsunik isigisaqartarnerat kulturiusoq (tamanna MIO-p Qaanaamut 2018-imi angalaneraniit nalunaarusiamit uppernar-saqqinneqarpoq¹⁰) Meeqqat marluk 18-it inorlugit ukiullit nap-paataannik suussusiliiffineqarnikut maannakkulluunniit paasi-niaaffineqartut naamaarnikut Tiliup paasisassarsiorluni angala-nermi paasivaa. Inuusuttut taakku marluk imminut toqoriaan-naapput, angajoqqaatullu akisussaataasut tamanna ernumas-sutigisorujussuuat arlaleriarlutillu kommunimut arlaleriarlutik ikiortissarsiorlutik. Angajoqqaatut akisussaataasut arlaan-

⁹ Naalakkersuisut oqaaseqaataat 25.11.2019-imeersoq https://naalakkersuisut.gl/kl-GL/Naalakkersuisut/Pisut/2019/11/2511_international

Naligiissitaaneq – Kalaallit Nunaanni killiffik 2019, Inuit Pisinnaatitaaffinut Institutti <https://menneskeret.dk/udgivelser/ligebehandling-status-groenland-2019>

¹⁰ Qaanaaq - Meeqqat Illersuisuata angalanermit nalunaarusiaall.: http://mio.gl/wp-content/uploads/2018/10/Qaanaaq_kalaallisut_web.pdf

Vold mod og misbrug af kvinder med handicap

Kvinder med handicap er i højere grad end andre kvinder i risiko for at blive udsat for vold og seksuelle krænkelser. Dette gør sig desværre også gældende i Qaanaaq. Tilioq fik oplysninger om tre kvinder med handicap, som er blevet udsat for vold og/eller seksuelle overgreb. Den ene kvinde fik et handicap på grund af vold. De to andre var og er, på grund af deres handicap, mere udsatte og sårbare over for vold og krænkelser og har oplevet dette. Fysisk og psykisk vold mod kvinder er et stort problem i Grønland⁹ og særligt i de nære relationer. Dette fakta, sammenholdt med at kvinder med handicap generelt er mere udsatte end kvinder uden handicap, er stærkt bekymrende. Tilioq fik at vide, at der er foretaget en underretning om den ene kvindes situation, og at ingen myndighed har reageret på underretningen. Dette er et stort myndighedssvigt, og det vidner om, at der er behov for opmærksomhed på emnet og de forhold kvinder med handicap lever under både lokalt i Qaanaaq og nationalt.

Selvmedicinering – Unge som sniffer

Under besøget på folkeskolen overværede Tilioq, at politiet og forebyggelseskonsulenten i Qaanaaq holdte et oplæg om snifning af gas og benzin. Oplægget blev ifølge politiet holdt, fordi de havde fået flere henvendelser om børn, der sniffer. Dette vidner om, at der er en kultur for, at børn sniffer og/eller ofte oplever, at andre sniffer (hvilket yderligere underbygges af MIOs rejserapport fra Qaanaaq, 2018¹⁰). Tilioq fik under orienteringsrejsen kendskab til to børn under 18 år, som enten har en diagnose eller er under udredning, som sniffede. Begge unge er selvmordstruede, og deres værger er meget bekymrede for dem og havde flere gange søgt hjælp hos kommunen.

⁹ Naalakkersuisut udtalelse fra 25.11.2019 https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2019/11/2511_international
Ligebehandling – Status i Grønland 2019, Institut for Menneskerettigheder https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/04_april_19/imr_status_ligebehandling_dk.pdf

¹⁰ Qaanaaq - Børnetalsmandens rejserapport. http://mio.gl/wp-content/uploads/2018/10/Qaanaaq_dansk_web.pdf

Tiliup Qaanaami Ilulissanilu peqqinnissaqarfik ataatsimeeqatigivaa, tassani inuit tarnikkut ajuutillit pissutsit atugaat pillugit toqqaannartumik apeqquteqartoqarluni. Tilioq ataatsimiinnerni taakkunani marlunni ilisimatinneqarpoq inuit atugaannik tarnikkut katsorsaanerup amigaataalluinnarnera innuttaasunut taakkununga ajornartorsiutaasorujussuusoq.

Tilioq holdte møde med sundhedsvæsenet både i Qaanaaq og i Ilulissat, hvor der specifik blev spurgt ind til forholdene for personer med psykiske lidelser. Tilioq fik under begge møder at vide, at manglen på socialpsykiatri er en kæmpe udfordring for denne gruppe borgere

naalluunniit isumaqangillat meeqqamik tapersornissaannut pisariaqartumik ikiorneqarsimallutik. Tiliup paasitinneqarnera aallaavigalugu ilimanarpoq inuusuttut ikiorneqarfigingisaminik tarnikkut ajornartorsiuteqartorujussuunertik pissutigalugu imminnut nakorsaasersortartut. Tassa oqartussat ikiuinnginnerat ilungersunartumik pinngitsuuisinnaajunnaarnerannik naviar-tumillu pisoqarneranik kinguneqarsinnaavoq. Aamma nunat tammat akornanni misissuinerit arlallit takutippaat inuit tarnikkut ajuutillit ataatsimut isigalugu ikiaroorartunik atorluineroriaannaasut.¹¹ Tamanna ernumanartorujussuuvoq, pitsaaliuinissamillu aamma inuusuttunut tarnikkut ajornartorsiuteqartunut tunngatitanik sumiffimmi ataavartumillu katsorsaanisssamik neqeroorteqarnissaanik pisariaqartitsisoqarluni.

Inuit atugaannik tarnikkut katsorsaaneq pitsaaliuiner-tut

Ikiuinnginneq tapersersuinnginnerlu inuusuttut tarnikkut ajuutillit imminnut nakorsaasersornerannik kinguneqarsinnaasoq inuit atugaannik tarnikkut katsorsaanerup pitsaaliuinerullu taamatut suliniuteqarnermi ingerlanneqarsinnaanerisa amigaataanerannut atassuteqarsinnaavoq. Tiliup Qaanaami Ilulissanilu peqqinnissaqarfik ataatsimeeqatigivaa, tassani inuit tarnikkut ajuutillit pissutsit atugaat pillugit toqqaannartumik apeqquteqartoqarluni. Tilioq ataatsimiinnerni taakkunani marlunni ilisimatinneqarpoq inuit atugaannik tarnikkut katsorsaanerup amigaataalluinnarnera innuttaasunut taakkununga ajornartorsiutaasorujus-

ngen af værgerne mente, at de havde fået den fornødne hjælp til at støtte deres børn. Ud fra det Tilioq er gjort bekendt med, tyder det på, at de unge selvmedicinerer sig på grund af de store psykiske udfordringer, de har og ikke får hjælp til at håndtere. Manglen på hjælp fra myndighederne, kan altså lede til alvorlig afhængighed og farlige situationer. Yderligere viser flere internationale undersøgelser, at personer, som har en psykisk lidelse, generelt er i større risiko for at udvikle et stofmisbrug.¹¹ Dette er stærkt bekymrende, og der er behov for at lave både forebyggende tiltag, samt lokale og vedvarende behandlingstilbud rettet mod unge med psykiske udfordringer.

Socialpsykiatri som forebyggende arbejde

Den manglende hjælp og støtte, som kan lede unge med psykiske lidelser til at selvmedicinere, kan have en sammenhæng med manglen på socialpsykiatri og det forebyggende arbejde, der kan ligge i en sådan indsats. Tilioq holdt møde med sundhedsvæsenet både i Qaanaaq og i Ilulissat, hvor der specifik blev spurgt ind til forholdene for personer med psykiske lidelser. Tilioq fik under begge møder at vide, at den fuldstændige mangel

¹¹ ADHD-imik innarluutilinnut sunniuteqarluartumik katsorsaaneq VIVE 2019, qallunaatuinnaq atuagassaq: Link: <https://www.vive.dk/media/pure/11703/2357788>

¹¹ Effektive metoder til misbrugsbehandling af borgere med ADHD, VIVE 2019. <https://www.vive.dk/media/pure/11703/2357788>

suusiq. Nakorsaatioqartitsisoqarnerata immaqalu Sanami (pinngitsaaliissumik) unitsitsinerup saniatigut inuttaasunut tarnikkut ajuutilinnut immikkut neqerooruteqartoqanngilaq. Innuttaasut taakku inuunerminnik ilusilersuinissamik aaqqisuussinissamillu eqqortumik ikiorneqarpata, Qaanaami peqataanissamut tapersiinissamullu periarfissaqangaarnerusagaluarput, ikiuisannginnerli ilaasa imminnut nakorsaaser-sortarnerannik atornerluilernerannillu kinguneqartarpoq.

Pinngitsuuisinnaannginneq

Tilioq innuttaasut saaffiginninneranni innutaasunit innarluutilinnit qanoq imigassamik atornerluinermut katsorsarneqarsinnaanermik paasisassarsiortunit arlalinnit saaffigineqarpoq. Tassa atornerluinermut katsorsarsinnaanermut periarfissat pillugit paasiuminartumik qaammarsaunerunissamik pisariaqartitsisoqarpoq.

Inuit innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissummi artikili 16 mällillugu **inuit innarluutillit nakuuserfigineqarsinnaanermut atornerluisinnaanissamullu illersorneqarsinnaatitaapput.** Qaanaami oqartussat nakuusertoqarsinnaaneranik innarlisoqarsinnaanermillu pinaveersaartitsisussaataapput inunnillu taamatut innarlerneqarsinnaanermut illersuisussaataaallutik. Oqartussat meeqqat arnallu innarluutillit immikkut navianartumiissinnaammata taamatut innarlerneqariartaarsinnaanerannut illersuinissaq immikkut isiginiassavaat.

på socialpsykiatri er en kæmpe udfordring for denne gruppe borgere. Der er ingen specialiserede tilbud til borgere med psykiske lidelser, ud over medicinering og eventuel (tvangs)indlæggelse på SANA. Hvis denne gruppe borgere får den rigtige hjælp til at struktureres og tilrettelægge deres liv, vil der være en langt større mulighed for, at de kan indgå i og bidrage i Qaanaaq, men den manglende hjælp leder nogle ud i selvmedicinering og misbrug.

Afhængighed

Tilioq havde under borgerhenvendelserne flere borgere med handicap, som søgte information om, hvordan man kom i behandling for et alkoholmisbrug. Der er altså behov for mere oplysning omkring mulighederne for misbrugsbehandling i tilgængelige formater.

Handicapkonventionen

Personer med handicap har ifølge artikel 16 i handicapkonventionen **ret til at blive beskyttet mod udnyttelse vold og misbrug.** Myndighederne i Qaanaaq har pligt til at forebygge, at der sker vold og overgreb og beskytte personer med handicap fra disse typer overgreb. Myndighederne skal have et særligt fokus på at beskytte børn og kvinder med handicap mod disse overgreb, da de altså kan være særligt udsatte.

INASSUTEQAATIT

- Pitsaaliuinerneq Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik kommunit suleqatigalugit inuusuttunut inuusuttunullu tarnikkut ajuutilinnut atornerluartortunut tunngatitamik pinaveersaartitsilluni suliniutinik ineriartortitissasoq.
- Naalakkersuisut aamma Avannaata Kommuniata arnanut nakuuserfigineqartunut ataatsimut isigalugu neqerooruteqarnissaq isumagissagaat, aamma arnat innarluutillit qanoq suliniuteqarfiginissaat isiginiassagaat. Assersutigalugu atortut pissarsiari-neqarsinnaasut arnallu innarluutillit qaammarsa-nermi ilanngunneqarnissaasa qulakkeernerisigut.
- Peqqinnissaqarfik Avannaata Kommunia suleqatigalugu Qaanaami inuttut atukkanik tarnikkut katsorsaanissamik neqeroorummik pilersitissasoq.

ANBEFALINGER

- At Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold i samarbejde med kommunerne udvikler forebyggende indsatser målrettet unge samt unge med psykiske lidelser, som er på vej ud i et misbrug.
- At Naalakkersuisut og Avannaata Kommunia sørger for, at der i de generelle tilbud til kvinder, der er ofre for vold, også er et fokus på, hvordan man når ud til kvinder med handicap. For eksempel ved at sikre tilgængeligt materiale samt, at kvinder med handicap bliver inkorporeret i oplysningsaktiviteter.
- At Sundhedsvæsenet i samarbejde med Avannataa Kommunia opretter et socialpsykiatrisk tilbud i Qaanaaq.

8. Ilisimasat pisinnaatitaaffiillu

Tilioq isumaqarpoq Qaanaami innuttaasut, soorlu kapitalip siuliani ersittoq, inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit aamma Kaallit Nunaanni inuiaqatigiinni atugarissaarfiusuni innuttaasut ataatsimut isigalugit pisinnaatitaaffinnik periarfissanillu ilisimasakitsuarsuit. Innuttaasut oqartussallu innuttaasut pisinnaatitaaffinnik ilisimaqarnissaq ataatsimut akisussaaffigaat. Oqartussat pisinnaatitaaffiit pillugit pissarsiarineqarsinnaasunik qaamarsaassapput innuttaasullu pisinnaatitaaffitik ilisimassavaat. Qaanaami innuttaasut misigisimapput pisinnaatitaaffitik pillugit ilisimasat ajornanngitsumik pissarsiarineqarsinnanngitsut, oqaatigalugulu Namminersorlutik Oqartussanit aamma Avannaata Kommunia qaangiinnarneqartartutut puigorneqarlututullu misigisimalutik.

"Tikeraarnissarsi pisariaqarteqaarput, susoqarnermia-jorpoq. Sullissisoqanngilaq," Qaanaami innuttaasooq.

Kisimiilluni akersuunneq ilungersunartuuvoq

Qaanaami nunaqarfinnilu inuit innarluutillit ilaqaataasulu ataatsimoorfissaat amigaataapput. Tilioq isumaqarpoq,

8. Viden og rettigheder

Det er Tilioqs opfattelse, som det fremgår af de forrige kapitler, at borgere i Qaanaaq har meget lidt viden om rettigheder for personer med handicap, og om de rettigheder og muligheder borgere generelt har i det grønlandske velfærdssamfund. Det er et fælles ansvar fra borgeren og myndighedernes side, at borgerne kender deres rettigheder. Myndighederne skal give en let tilgængelig oplysning om rettighederne, og borgerne skal sørge for at opsøge den tilgængelige viden. Borgere i Qaanaaq oplever ikke, at viden om deres rettigheder er let tilgængeligt, og de giver udtryk for at føle sig overset og glemt af både Selvstyret og Avannaata Kommunia.

"Vi har så meget behov for, at I kommer og besøger os, fordi der sker ikke noget. Der er mangel på service," borger i Qaanaaq

Det er hårdt at kæmpe alene

Der er mangel på fællesskaber for personer med handicap og pårørende i Qaanaaq og bygder. Det er Tili-

innuttaasut ilaquutaallu ataatsimoorfik iluaqutigisorujussuusagaat, tassani allat assinganik inissisimasut naapinneqarsinnaallutik najukkamilu innarluuteqarluni inuunermi misigisat pitsaasut ajortullu avitseqatigiissutigisinnaallugit. Tiliup piginnaatitaaffiit innarluuteqartuunermillu paasinnineq pillugit innuttaasunik sammisaqartitsinerani inuit 100-t missaat peqataapput – amerlasuullu oqaluttuassartatik oqaluttuaaraat. Innuttaasut arlallit tamassuma kingorna oqaluttuarput innarluuteqarnermut atatillugu migisatik ernumassutitillu pillugit oqaluttuarsinnagamik oqiliallaataasorujussuusooq. Inuit innarluutillit kattuffii paasiassarsiorluni angalannginnermi Tiliumut nalunaaruteqarput Qaanaami, Siorapalummi Savissivimmiluunnit ilaasortaqqaratik. Tiliup innattaasunut saaffiginninnerani innuttaasooq Qaanaami inuit innarluutillit peqatigiiffianik qanoq aallartitsisinnaanerluni. Tamassuma ilimanarsisippaa Qaanaami ingerlanneqatumik peqatigiiffeqarnissaa pisariaqartinneqartoq, Tiliup taamaammat Qaanaami innuttaasut kaammattorusuppai innarluuteqarnerup qanoq inneranik ataatsimoorfilioqqullugit inuillu innarluutillit peqatigiiffii Qaanaami nunaqarfiinilu ersarinneroqqullugit. Qaanaami innuttaasut misigipput, kisimiillutik akersuullutik, Qaanaarlu Kalaallit Nunaata ilaginngikkaa, pisinnaataaffitillu Namminersorlutik Oqartussanit, kommunimit nunalu tamakkerlugu peqatigiiffinnit eqqortinneqassasut qulakkeerneqassasullu.

oqs opfattelse, at borgere med handicap og deres pårørende kan have stor glæde af et fællesskab, hvor man kan møde andre i lignende situationer og dele de gode og de dårlige oplevelser, der er ved at leve med et handicap i ens lokale kontekst. Der deltog ca. 100 personer til Tilioqs borgeraktivitet, som handlede om rettigheder og handicapforståelse – og mange delte deres historier. Flere borgere fortalte bagefter, at det havde været en stor lettelse at fortælle åbent om deres oplevelser og bekymringer i forbindelse med et handicap. Handicaporganisationerne meddelte til Tilioq inden orienteringsrejsen, at de ikke har nogle medlemmer i Qaanaaq, Siorapaluk eller Savissisivik. Til Tilioqs borgerhenvendelse henvendte en borger sig om, hvordan han kan starte en handicapforening i Qaanaaq. Dette kan tyde på, at der er et behov for foreningstilbud, som ikke bliver opfyldt i Qaanaaq. Tilioq vil derfor opfordre borgere i Qaanaaq til at danne fællesskaber omkring det at have et handicap, samt handicaporganisationerne til at være mere synlige i Qaanaaq og dens bygder. Borgerne i Qaanaaq oplever, at de kæmper alene, men Qaanaaq er en del af Grønland, og deres rettigheder skal sikres og overholdes af både Selvstyret, kommunen og de nationale organisationer.

Qaanaami nunaqarfiinilu inunnut innarluutilinnut qanigisaannullu ataatsimoorfiusinnaasut amingaataapput.

Der er mangel på fællesskaber for personer med handicap og pårørende i Qaanaaq og bygder

”Qujavunga tikikkassi Qaanaamut. Tusaajumaneqanngitsutut pineqartarnerput qaangerusupparput assut, nukinnik nammannerput naalliunnaqisoq naammaleqaaq, nukissaaruppunga”, Qaanaami innuttaasoq.

”Jeg vil gerne takke jer for at komme til Qaanaaq. Vi vil gerne komme over det at blive oversat og ikke blive hørt. Vi har brugt så mange kræfter, og det er bare nok. Jeg har ikke flere kræfter”, borger i Qaanaaq.

Sulianik suliarinnittut ilisimasaqannginnerat

Soorlu kapitali 4-mi allaaserineqartoq kommunimi suliaassanik suliarinnittartut inatsisitigullu innarlitsaalisaaaneq, Tiliup misigaa Ilaqutariinnut Ingerlatsivimmi ilisimasaqannginnerat innuttaasunut ajoqutaasartoq. Kommuni inatsisip sinaakutaasa iluanni innuttaasunik ikiuineq pillugu ilitersuisussaataaavoq. Tiliorli isumaqarpoq Qaanaami Ilaqutariinnut Ingerlatsivimmi sulisut ilinniagaqannginnerat ilinniartinneqannginnerlu pissutigalugit ilitersuisinnaanngitsut. Tamassuma kinguneraa kommunip neqeroorutaasa innuttaasunit ilisimaneqannginnerat, assersuutigalugu inuit innarluutillit amerlasuut ilaqutariinnut sullissivik tassanilu neqeroorutit ilisimanngilaat, naak kommuni ilaqutariit innarluuteqarnermut atiligugu inuunerat iliuuseqarfiginiarlugu inunnik innarluutilinnik ilaqutaannillu tassunga innersuussinissamut periafissaqarluartoq. Pisortani oqartussat ujartuisuunissaannik neqeroortiminnillu paasisitsiniaalluarnissaannik pisariaqartitsisoqarpoq. Kommuni aamma innuttaasut ataasiakkaat qanoq pitsaanerpaamik ikiorneqassanersut innuttaasunut ataasiakkaanut ilitersuisussaataaavoq. Tamassuma kinguneraa inunnik innarluutilinnik sullissinermi suliaassanik suliarinnittartut ilaatigut innuttaasunut innarluutilinnut atortut ikiuutit pissarsiarineqarsinnaasut pillugit innarluutertillu pillugu qanoq ilisimasaqarnerulersinnaanersut siunnersortassagaat. Suliaassanik suliarinnittartut ataasiakkaat namminneq taamatut ilisimasaqanngippata suliaassanik suliarinnittartuq tamanna pillugu ilitersuqqusussaavoq. Kommunimi sulisut arlallit, suliaassanik suliarinnittartut perorsaanermilu sulisut, inunnik innarluutilinnik sullissinermik ilinniartinneqarnerunissaq ilitserorneqarnerunissarlu ujartorpaat, namminerlu isumaqarput innuttaasunut innarluutilinnut tamakkiisumik ilitersuisinnaanatik tamannalu pillugu ilisimasaqalersinnaanatik. Tamanna takuneqarsinnaavoq innuttaasut amerlasuut Tiliup oqaloqatigisai, namminneq ilaquttamillu innarluutaata qanoq iliuuseqarfiginissaa ilisimangikkaat – naak kommunimut pisortanilu oqartussanut allanut ukiuni arlalinni attaveqarnikuugaluarlutik.

Innuttaasut kommunimut tatiginninngitsorujussuusut Tiliup tusarppaa. Tamanna tunngaveqarpoq suliamut attuumavallaarsinnaanerup iliuuseqarfigineqartannginneranik misigisaqartarnermik kommunimilu sulisut taarseraannerujussuarnik ilisimasaqannginnerannillu. Tatiginninnginnerat Qaanaami nunaqarfinnilu innuttaasunut kinguneqarpoq ikiorneqarniarlu-

Mangel på viden hos fagpersoner

Som beskrevet i kapitel 4, kommunale sagsbehandling og retssikkerhed, oplevede Tilioq, at mangel på viden i Forvaltningen for Familie går ud over borgerne. Det er kommunens pligt at vejlede borgere om den hjælp, de kan tilbyde inden for lovens rammer. Men det er Tilioqs opfattelse, at de ansatte i Forvaltningen for Familie i Qaanaaq ikke er i stand til at give denne vejledning på grund af manglende uddannelse og oplæring. Dette medfører, at kommunens tilbud ikke er kendte af borgerne, fx kendte mange personer med handicap ikke til familiecenteret og dets tilbud, selvom kommunen har mulighed for at henvise borgere med handicap og deres familie til et forløb om at håndtere familielivet i forbindelse med handicap. Der er behov for, at de offentlige myndigheder er opsøgende og oplyser aktivt om de tilbud, de har. Det er yderligere kommunens pligt at vejlede den enkelte borger om, hvordan denne får den bedst mulige hjælp. Det betyder, at en sagsbehandler på handicapområdet blandt andet skal rådgive borgere med handicap om, hvilke hjælpemidler der er til rådighed, og hvordan de kan få mere viden om deres handicap. Hvis den enkelte sagsbehandler ikke selv sidder inde med denne viden, er det sagsbehandlernes opgave at indhente vejledning herom. Flere kommunale medarbejdere, både sagsbehandlere og pædagogiske medarbejdere, efterspurgte mere uddannelse og vejledning på handicapområdet, og de mente ikke selv, de var i stand til at give en fyldestgørende vejledning til borgere med handicap eller havde adgang til viden herom. Dette afspejlede sig i, at mange af de borgere, som Tilioq talte med, ikke vidste, hvordan de skulle håndtere deres eget eller pårørendes handicap – på trods af at de i flere år havde været i kontakt med kommunen og andre offentlige myndigheder.

Tilioq hørte om stor mistillid til kommunen fra borgernes side. Den bundede både i en oplevelse af, at der ikke blev taget hånd om eventuel inhabilitet og den store udskiftning og uvidenhed fra de kommunale medarbejders side. Mistilliden fører for mange

tik kommunimut saaffiginnikkusukkunnaarnerannik. Innuttaasut amerlasuut allani suni ikiorneqarsinnaanerlutik ilisimanngilaat, tatiginninnginnerlu tamanna taamaalilluni innuttaasut pisinnaatitaaffitik pillugit akersuukkunnaarusuttut iliuuseqartannginnerannik kinguneqarpoq.

”Maani Qaanaami najugalittut imatut oqarusuppunga inatsisunik qaammarsarneqanngippallartugut, suut piginnaatitaaffigut saqqummerneqarneq ajorput paasisitsinianaerit amingaataapput. Socialillu iluani pikkorissarnerit kimilittut sunniuteqartaralik”, Qaanaami innuttaasoq.

Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsit naapertorlugu suliat suliarineqarneranni innuttaasunut ikorfartuinerlut illersuisoqarnermik aaqqissuussinermik kommunit tamarmik pilersitsissapput. Avannaata Kommunია illersuisoqarnermik aaqqissuussinermik taamaattumik pilersitsinikuunngilaq, tamannalu ugornartorujussuuvooq, tassa innuttaasorpasuit Tiliup paasisassarsiorluni angalanermi naapitai namminneq pillutik suliani taamatut ikiorneqarneq iluaqutigisinnaammassuk pisinnaatitaaffimminnillu piumasaqarsinnaallutik. Illersuisoqarnermik aaqqissuussineq innuttaasut kommunimik naapitsinermi pitsaanerumisk misigisaqarnerannik naggataatigut aamma kinguneqarsinnaavooq.

Tilioq aamma innuttaasut amerlasuut naammagittaalliorsinnaanermik kommunimit ilitersorneqanngitsut tusarpari. Tamanna innuttaasut inatsisitigut innalitsaaliugaanerannut ernumanartorujussuuvooq, tassa kommuni naammagittaalliorsinnaanermik ilitersuisussaataammat, innuttaasoq taamaalilluni lsumaginninnermi Naammagittaalliteqartarfimmi imaluunniit Ombudsmandimi suliamik naliliisitsisinnaaniassammat, tassa suliap innuttaasumit Tiliutum saqqummiunneqarnera kommunimit piffissaq eqqorlugu eqqortumilluunniit iliuuseqarsimannginermik naliliinissamut tunngavissiiimmat.

Kommunimi inuit innarluutillit pillugit politikki aamma inuit innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigiit

Kommunit tamarmik inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsit naapertorlugu innarluutilinnik sullissinermi kommunimut siunnersuisartussanik inuit innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigiinik pilersitsissusaataapput. Siunnersuisoqatigiit inuit innarluutillit kattuffiisa soqutigisaannik kommunabestirelsillu soqutigisaanik sinniisunik amerlaqatigiinik ilaasortaqaasapput. Siunnersuisoqatigiit innuttaasut innarluutillit kommunillu akornanni oqallittarfittut atuutissapput, kommunillu inatsit naapertorlugu suliarisassaanik ukiullu sisamakkarlugit nalilersoqqittagassaanik kommunip inuit innarluutillit pillugit politikkip ineriartortinneqarnerani peqataatinneqassallutik.

borgere i Qaanaaq og bygder til, at de ikke længere har lyst til at gå til kommunen for at få hjælp. Mange borgere kender ikke til andre steder at få hjælp, og denne mistillid ender således i en passivitet hos borgeren, der ikke længere kæmper for sine rettigheder.

”Jeg vil som borger i Qaanaaq fortælle, at der ikke er nogen, der oplyser om folks rettigheder i forhold til lovgivning. Og i forhold til arbejdet i socialforvaltningen, der er for få kurser, og de kurser, der er, har ikke nogen gavnlig effekt”, borger i Qaanaaq.

I henhold til Loven om støtte til personer med handicap skal alle kommuner oprette en bisidderordning til at støtte borgeren i sagsgangene. Avannaata Kommunია har ikke oprettet en sådan bisidderordning, hvilket er dybt beklageligt, da mange af de borgere, Tilioq mødte under orienteringsrejsen, kan have gavn af en sådan hjælp til at forstå deres sager og kræve deres rettigheder. En bisidderordning kan i sidste ende også give borgeren en bedre oplevelse af mødet med kommunen, hvilket kan øge tilliden til de kommunale myndigheder igen.

Tilioq hørte yderligere om mange borgere, der ikke blev vejledt i at klage hos kommunen. Det er dybt bekymrende for borgernes retssikkerhed, da det er kommunens pligt at give klagevejledning, så borgeren kan prøve sin sag ved Det Sociale Ankenævn eller Ombudsmanden. Ved 15 ud af 45 henvendelser har Tilioq rådgivet borgere om at klage til Ombudsmanden, da den fremstilling af sagen, Tilioq fik af borgeren, gav grund til at vurdere, at der ikke var blevet handlet rettidigt eller korrekt fra kommunen.

Kommunal handicappolitik og handicapråd

Ifølge lovgivningen om støtte til personer med handicap er alle kommuner forpligtet til at nedsætte et handicapråd, der skal rådgive kommunen på handicapområdet. Rådet skal bestå af lige mange medlemmer, der repræsenterer handicaporganisationernes interesser og kommunalbestyrelsens interesser. Rådet skal fungere som et dialogforum mellem borgere med handicap og kommunen, og de skal inddrages i udviklingen af den kommunale handicappolitik, som kommunen ifølge loven skal udarbejde og revurdere hver fjerde år.

Tiliup Avannaata Kommunian maaji 2020-mi naapimmagu kommuni inuit innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigiinnik suli pilersitsinikuunngilaq inuillu innarluutillit pillugit politikimik inatsimmi 1. januari 2020 atuutilersinneqartumi naapertorlugu sulisularisimanngilai. Kommunimi sulisoq Tiliup paasisutisii-voq Avannaata Kommuniani namminermi inunnik innarluutillinnik sullissinnermut 2018-imi aalajangerneqartunik najoqqutassiaqartoq. Avannaata Kommunian inunnik innarluutillinnik sullissinnermi assigianaanik suliamillu ingerlatsineq tunngavigalugu aalajangiarnissamut iliussai Tiliup iluarai, iliutsilli taaku inuit innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigiinnut sanilliunneqarsinnaanngillat. Tassa inuit innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigeeqanngilaq kommunillu ingerlatsinerani inuit innarluutillit peqataatinneqartaralik. Kommunip inatsimmik ilisimanninnissaa kommunip kisimi akisussaaffingngilaa. Kommunip inatsimmik nutaamik ilitsersorneqarnissaata isumaginnissaa Isumaginninnermut Naalakkersuisoqarfiup akisussaaffigaa. Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup pikkorissartitsineri ilitsersuinerilu aatsaat inatsisip ulloq 1. januari atuutilersinneqarnerata kingorna aallartipput. Avannaata Kommunian inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi sulisut maajimi pikkorissarnikuupput Qaanaamilu aggustimi pikkorissartoqassalluni.

Una oqaseq tusanngisaannarpparput: "Avannaata kommunianiit innarluutillit politikkeqarfigineqalernerput uunga maalaarsinnaalerpusi atukkasi pillugit". Inunnik innarluutillinnik isumaginnermi paasisutissanik assigiinngitsunik tusarlerneqanngisaannarput. Pingaartumik innunut innarluutillinnit atugassaqartitsinerneq inatsisip malillugit atugaqanngisaannarput maani Qaanaami, Avannaata Kommuneqatigut qanoq atugaqarnerisut naluavut, innarluutillit pillugit," Qaanaami innuttaasoq.

Inuit innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut:

Artikili 8 Ilisimasaqartitsilerneq. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit inuiaqatigiit tamarmik, tassunga ilanngullugit kommunit ingerlatsiviini, atuarfinni peqqinnissaqarfimmilu sulisut, qaammarsaavigineqarnissaannik Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq. Naalakkersuisut pisussaaffigaat inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit qaammarsaanissaq, innuttaasunut sulianillu suliaqartartunut. Nunami tamarmi taamatut qaammarsaasoqarnissaa, taakkulu avinngarusimane-rusuni soorlu Qaanaami nunaqarfiinilu sumiiffimmi qaammarsaavusartunut naleqqussarnissaat pingaaruteqarput.

Da Tiliup mødtes med Avannaata Kommunian i maj 2020, havde kommunen endnu ikke nedsat et handicapråd eller udarbejdet en handicappolitik, der levede op til retningslinjerne i loven, som trådte i kraft 1. januar 2020. Kommunale medarbejder oplyste Tiliup om, at Avannaata Kommunian har interne retningslinjer på handicapområdet, som er vedtaget i 2018. Tiliup bifalder, at Avannaata Kommunian har taget tiltag for, at der tages ensrettede og faglig-baseret beslutninger på handicapområdet, men disse tiltag kan ikke sidestilles med et handicapråd. Det er altså intet handicapråd og ingen inddragelse af personer med handicap i den kommunale forvaltning. Det er ikke kommunens ansvar alene, at kommunen kender lovgivningen. Det er Departementet for Sociale Anliggendes ansvar at sørge for, at kommunen vejledes i ny lovgivning. Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forholds kurser og vejledninger om loven er først kommet efter lovens ikrafttrædelse d. 1. januar. De handicapfaglige medarbejdere i Avannaata Kommunian har været på kursus i maj og i Qaanaaq er kurset planlagt til august.

"Vi har aldrig hørt Avannaata Kommunian melde noget ud om, at de har fået en handicappolitik eller melde noget ud om klage- eller ankeinstanser. Der kommer aldrig noget fra socialforvaltningen omkring handicap. Og vi hører kun om, at der ikke er råd til noget som helst, specielt i forhold til handicapområdet. Og de følger ikke handicaploven. Vi kender ikke til, hvordan de andre i vores kommune har det i forhold til handicapområdet", borger i Qaanaaq.

Handicapkonventionen:

Artikel 8 Bevidstgørelse forpligter Grønland til, **at hele samfundet er oplyst og bevidste om personer med handicaps rettigheder**, herunder medarbejdere i de kommunale forvaltninger, på skolen og i sundhedsvæsenet. Det er Nalakkersuisuts forpligtelse aktivt at lave oplysning om rettigheder for personer med handicap både for borgere og fagpersoner. Det er vigtigt, at denne oplysning når hele landet rundt og tilpasses de kanaler, der er lokalt, såvel som i yderområder som Qaanaaq og dens bygder.

Inatsisit:

Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsit paragraffinik pingaarnernik pingasunik imaqarpoq, taakkunani qulakkeerneqassaaq inuit innarluutillit kommunip immikkoortumut politikianik sunniinissaat, tapersiisarnertu pillugu namminneq pillutik sulianut tunngatillugu pisinnaataaffimminnik piunasaqarsinnaallutik. **§24** naapertorlugu innuttaasooq pillugu kommunimi suliaqartoqarpat, innuttaasooq inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsit naapertorlugu lsumaginninnermi Naammagittaalliuteqartarfimmuut naammagittaallionissamik kissaateqarpat tassaniluunniit naammagittaalliummik suliaqarpat kommunit tamarmik innuttaasut illersorteqarnissaannik neqeroorteqartassapput. **Inatsimmi §69** naapertorlugu kommunit tamarmik kommunalbestyrelsimut innarluutillit pillugit politikimi apeqqutinik ilitersuisartussanik innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigiinnik pilersitsissapput, innarluutillillu pillugit siunnersuisoqatigiit kommunip soqutigisaanik innarluutillillu kattuffiisa soqutigisaannik sinniisuusanik amerlaqatigiinnik ilaasortaqaassapput. **§70**-imi kommunit innarluutillit pillugit politikianut ukiut sisamakkaarlugit nutartarneqartartussanut kommuninilu inuit innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigiit peqataatillugit suliarineqartartussanut sinakkutit aalajangersarneqarput. Inuit innarluutillit pillugit politikki inuit innarluutillit pillugit pissutsit kommunip politikkiini allani aamma qanoq ilanngunneqarnissaannik paasissutissanik imaqassaaq.

INASSUTEQAATIT

- Nuna tamakkerlugu inuit innarluutillit kattuffiisa Qaanaami sinniisoqarnissaq eqqumaffigissagaat
- Pitsaaliuinnermut lsumaginninnermullu Aqutsisoqarfik Avannaata Kommunια suleqatigalugu pisinnaataaffiit, naammagittaallionissamut ilitersuisarneq siunnersuisarnerlu pillugit Qaanaami sunniuteqartumik qaammarsaassasoq.
- Avannaata Kommunια innuttaasut innarluutilinnut illersuisussanik sukkanerpaamik toqqaassasoq.

Lovgivning:

Loven om Støtte til personer med handicap indeholder tre centrale paragraffer, der skal sikre, **at borgere med handicap har indflydelse på den kommunale politik på området, samt kan kræve sine rettigheder i henhold til egne sager om støtte**. I henhold til § 24 **skal alle kommuner tilbyde borgere en bisidder**, hvis borgeren har en kommunal sag, ønsker at klage eller har en klagesag hos det Sociale Ankenævn i henhold til loven om støtte til personer med handicap. I lovens § 69 **skal alle kommuner nedsætte et handicapråd**, der skal vejlede kommunalbestyrelsen i handicappolitiske spørgsmål, og handicaprådet skal have en ligelig fordeling mellem repræsentanter, der varetager kommunens interessere og handicaporganisationernes interessere. § 70 fastsætter rammerne for den kommunale handicappolitik, der skal revideres hvert fjerde år og udarbejdes ved inddragelse af det kommunale handicapråd. Desuden skal handicappolitikken indeholde oplysninger om, hvordan handicapaspektet integreres i kommunens øvrige politik.

ANBEFALINGER

- At de nationale handicaporganisationer er opmærksomme på at være repræsenteret i Qaanaaq.
- At Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold i samarbejde med Avannaata Kommunια laver effektive oplysningskampagner om rettigheder, klagevejledning og rådgivning i Qaanaaq.
- At Avannaata Kommunια hurtigst muligt udnævner bisiddere for borgere med handicap.

9. Inerniliineq

Tiliup Qaanaamut paasisassarsiorluni angalanerani oqaloqateqarnerit, oqaluttuat takusallu tunngavigalugit pingaarnertut inerniliisoqarsinnaavoq Qaanaami nunaqarfiinilu innuttaasut innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsit malillugu aamma innarluutillit pillugit isumaqatigiissut malillugu inuit innarluutillit taperserneqarnissamik pisariaqartitaasa pisinnaatitaaffisalu qulakkeernissaannik ajornartorsiuteqartorujussuusoq. Tiliup akuersaarpaa Qaanaaq nunaqarfiilu avannaarsuani illoqarfiittut mikisutut nunami inissisimanermi, ataveqaatitigut, aqqissuussaannikkut, inuit atugaasigut aningaasaqarnikkullu ajornartorsiuteqartorujussuusoq, erseqqissarluguli Qaanaami, Savissivimmi Siorapalummilu innuttaasut innarluutillit Kalaallit Nunaata sinnerani innuttaasut assigalugit ikiorneqartussaataitaasut taperserneqartussaataitaasullu. Taamaammatt ajornartorsiutit taakku qaangerneqarnissaat Qaanaamilu innuttaasut innarluutillit namminerisamik inuuneqarnissaat Qaanaamilu sulisut ataasiakkaat innuttaasullu innarluutillit ataasiakkaat suliassamik kisimiillutik suliaqanngissaat najukkami kommunimi nunalu tamakkerlugu akisussaaffiqeqarput.

9. Konklusion

Overordnet kan det udledes af samtaler, beretninger og observationer, som Tilioq gjorde sig under orienteringsrejsen til Qaanaaq, at der er store udfordringer med at sikre, at borgere med handicap i Qaanaaq og dens bygder får den støtte, de har behov for og ret til ifølge lovgivningen om støtte til personer med handicap og ifølge handicapkonventionen. Tilioq anerkender, at Qaanaaq og bygder har nogle store geografiske, infrastrukturelle, organisatoriske, sociale og økonomiske udfordringer ved at være en lille by meget langt oppe nord på, men understreger, at borgere med handicap i Qaanaaq, Savissivik og Siorapaluk har ret til den samme hjælp og støtte som borgere i resten af Grønland. Derfor er det både et lokalt kommunalt og nationalt ansvar at overkomme disse udfordringer og sikre, at borgere med handicap kan leve et selvstændigt liv i Qaanaaq, og at den enkelte medarbejder i Qaanaaq og den enkelte borger med handicap ikke står alene med opgaven.

Ataqatigiissaarinnginneq suleqatigiinnginnerlu

Nalunaarusiami kapitalit assigiinngitsut takutitsipput Qaanaami nunaqarfiinilu inuit innarluutillit pillugit suliat iliuuseqarfinissaat pineqartillugu pisortani oqartussat akornanni ataqatigiissaarinissaq suleqatigiinnissarlu amigaataasorujussuusut. Sumiffimmi ataqatigiissaarisoqanngilaq, tassani Tilioq kommunip allaffiata nunaqarfiinilu allaffiit aamma kommunip, atuariup, Peqqinnissaqarfiup, Majoriap aamma ilaqutariinnik sullissiviup akornanni attaveqatigiittoqannginneranik tusaqaarpoq.

Tamannali aamma kommunimi ajornartorsiutaavoq. Qaanaami kommunimi suliassanik sularinnittartut Ilulissani qitiusumik allaffimmit tamatigut tusarneqartutut misigineq ajorput. Aamma inatsisip tassanilu sinnaakkutit atuutilersinneqarnissaannik Qaanaamut nunaqarfiinullu ikiuisoqannginnera nunat tamakkerlugu ajornartorsiutaavoq.

Ataqatigiissaarinnginneq innuttaasut pakatsinerujussuannik tatiginnginnerujussuannillu kinguneqarajuttarpoq, tassa tamassuma kingunerisaanik suleriaaseq ikiorneqarnissamik pisariaqartitaannut paasiuminaatsorujussuurtut ilisimasakifiusutullu isumaqarnarmat. Inuit innarluutillit tapersersorne-

Manglende koordinering og samarbejde

Rapportens forskellige kapitler viser, at der er en stor mangel på koordinering og samarbejde mellem de offentlige myndigheder, når det gælder håndtering af sager om personer med handicap i Qaanaaq og bygder. Den manglende koordinering findes både lokalt, hvor Tilioq har hørt om mangel på kommunikation mellem kommunekontoret og bygdekantoret og i Qaanaaq mellem kommunen, skolen, Sundhedsvæsenet, Majoriaq og familiecenteret.

Men det er også en kommunal udfordring. De kommunale sagsbehandlere i Qaanaaq oplever ikke altid, at de bliver hørt i hovedkontoret i Ilulissat. Det er yderligere en national udfordring, når hjælpen til implementeringen af lovgivning og dens rammer fastsat af Inatsisartut ikke når hele vejen ud til Qaanaaq og dens bygder.

Den manglende koordinering fører ofte til stor frustration og mistillid hos borgerne, da de som resultat heraf møder et system, der synes for kompliceret eller ignorant over for deres behov for hjælp. Både

Qaanaaq illoqarfiannguvoq, innuttaasulli innarluutillit ikiorneqarnissamik tapersersorneqarnissamillu qinnuteqarnerminni ataqatigiissaarisoqannginnera suleqatigiittoqannginneralu misigisarpaat.

Qaanaaq er en lille by, men borgere med handicap oplever manglende koordinering og samarbejde når de søger om støtte og hjælp.

qarnissaannut inatsit aamma innarluutillit pillugit isumaqatigiissut inuit innarluutillit tamanik isiginnilluni suliniuteqarfigineqartussaaitaanerannik tunngaveqarput. Tilioq inernilivoq tunngavik tamanna Qaanaami nunaqarfiinilu inuit innarluutillit pineqartillugit eqqortinneqanngitsaq.

Ikuisarneq, tapersiisarneq namminerisamillu inuuneqarneq

Tiliup ajoraluartumik misigaa innuttaasorpasuit innarluutillit Qaanaami nunaqarfiinilu namminneq ilaqquttatillu sumiginarneqartutut misigisimasut. Innuttaasut taakku namminerisamik inuuneqarnissamut ikiorneqarnissamik kissaateqarnerit pissutigalugu Tiliup saaffiginnikuupput. Illoqarfik nunaqarfilluunniit imminnit tikikkuminartutut imaluunniit atorutut ikiuutit ulluinnarni inuunermik oqinnerulersitsisinnaasut pissarsiarineqarsinnaannginnerat misigaa. Akerlianik misigimapput pisortat illuutaat katersuuttarfiillu tikikkuminaasut. Tamanna Tiliup angalanermi nammineq takusamigut paasivaa. Tikikkuminaannerat suli ajornartorsiutaanerulerpoq, tassa akunnerit ikartortuiffiit ikippallaarmata inuillu ikorfartuisartut taarseraattorujussuummata. Tamanna kiserliornermik inuillu attaveqatigiittarneranni avataaniinnermik kinguneqarsinnaavoq, tassa inuup innarluutillip inuit attaveqatigiittarneranni peqataanissaa killilerneqartarmat. Avataaniinneq tamanna innuttaasut innarluutillit allanut attaveqarnissaannik ajornakusoortitsisorujussuuvoq. Assersuutigalugu Qaanaami nunaqarfiinilu tusilartunut ussersorlutik nutsersisoqannginneranik suliniuteqartoqanngilaq. Aamma inuit tarnikkut paasinnittarnikkullu innarluutillit ilaqaataallu kisimiittutut ataatsimoornerullu avataaniinneqartutut misigisimapput, tassa pisut ajornakusoortorujussuit iliuuseqarfiginissaannut ikiorneqartannginnamik, aamma Qaanaami ataatsimoorfiit kiisalu innarluuteqarnerup qanoq ittuuneranik tamassumalu qanoq iliuuseqarfigineqarnissaannik qaammarsaanissaq amigaatiigaat.

Namminerisamik inuuneqarpoq inunnet innarluutillinnut allat naligalugit inuiaqatigiinni peqataalluni inuuneruvoq. **Namminerisamik inuuneqarpoq inuiaqatigiinnilu peqataanneqarsinnaatitaaneq** Naalagaaffiit Peqatigit Inuit Innarluutillit Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissummi pingaarnertut tunngaviuvoq (artikili 19). Tikikkuminassuseq, atorutut ikiuutit, inuit ikorfartortit, ilaqutariinik sullissineq ingerlalluortoq tusilartunullu ussersorluninutserisoqarsinnaaneq namminerisamik inuuneqarsinnaanermi pigineqartariaqarput ingerlanneqarlutillu. Tiliulli Qaanaami misigaa, innuttaasut innarluutillit amerlasuut inissamik, taperserineqarnissamik ilinniagaqarnissamilluunniit neqerooruteqartoqannginneranik misiginertik pissutigalugu ilaqquttaminnik qanigisaminnillu allanik isumaluateqartut.

lovgivning om støtte til personer med handicap og handicapkonventionen bygger på et princip om, at personer med handicap har ret til en helhedsorienteret indsats. Tilioq konkluderer, at dette princip ikke efterlevs for personer med handicap i Qaanaaq eller dens bygder.

Hjælp, støtte og et selvstændigt liv

Tilioq oplevede desværre, at rigtig mange borgere med handicap føler sig overladt til sig selv og deres familie i Qaanaaq og bygder. Disse borgere henvendte sig til Tilioq, fordi de ønsker hjælp til at leve et selvstændigt liv. De oplever ikke en by eller bygder, der er tilgængelig for dem, eller at hjælpemidler til at lette deres hverdag er tilgængelige. De oplever derimod, at der er dårlige adgangsforhold til offentlige bygninger og samlingssteder. Dette kunne Tilioq ved selvsyn konstatere under rejsen. De dårlige adgangsforhold bliver et endnu større problem, da der er for få støttetimer og stor udskiftning i støttepersoner. Borgere med handicap får derfor ikke den nødvendige hjælp til at komme ud på trods af de dårlige adgangsforhold. Dette kan medføre eller forstærke ensomhed og social isolation, da personen med handicap bliver begrænset i sociale aktiviteter. Denne isolation er også i høj grad én, der mødes hos borgere, som har et handicap, der gør det svært at kommunikere med andre. Der er fx ikke nogle tiltag for, at det er muligt at få døvetolkning i Qaanaaq og bygder. Men også personer med psykiske eller kognitive handicap og deres pårørende føler sig alene og sat uden for fællesskabet, da de ikke får hjælp til at håndtere nogle meget svære situationer, og de mangler fællesskaber i Qaanaaq samt oplysning om, hvad et handicap er, og hvordan man håndterer det.

Et selvstændigt liv for personer med handicap er et liv, hvor personen kan deltage i samfundet på lige fod med alle andre. **Selvstændigt liv og retten til at være inkluderet i samfundet** er et nøgleprincip i FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (artikel 19). Tilgængelighed, hjælpemidler, støttepersoner, fungerende familieforvaltning og døvetolkning skal være til stede, for at man kan have et selvstændigt liv. Men i Qaanaaq oplevede Tilioq, at mange borgere med handicap lever et liv, hvor de er afhængige af familie eller andre pårørende, fordi de ikke oplever at få tilbud om hverken bolig, støtte, beskæftigelse eller uddannelse.

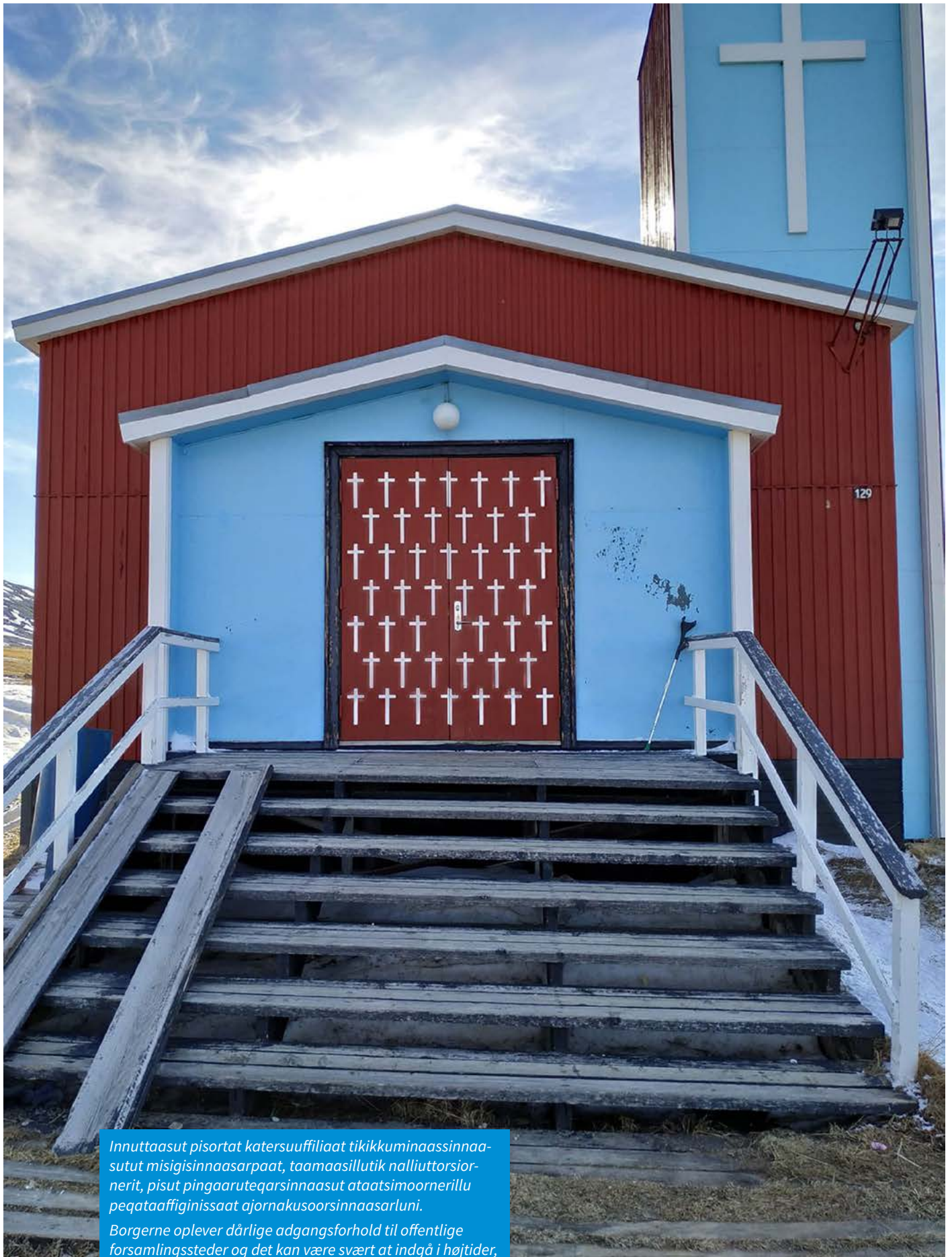
Ilisimasat aamma inuit innarluutillit pillugit suliaqanermi sulisut piginnaanngorsarnerat

Ajornartorsiuiterujussuit ilaat Tiliup Qaanaami takusaa tasavaoq kommunimi, atuarfimmi peqqissaavimmilu sulisut taarseraannerujussuat. Sulisut amerlasuut aamma ilinniagaqarnikuunngillat inuilluunniit innarluutillit pisariaqartitaanik iliuuseqarnissamat ilinniagaqarnikuunatik, tamannalu innuttaasut innarluutillit inatsisitigut innarlitsaaliugaaneranut ajoqutaavoq. Allattuisussaataitaneq eqqortinneqanngilaq innuttaasullu amerlasuut naammagittaalliornissamat eqqortumik ilitsersorneqarneq ajorput. Tiliup akuersaarpaal illoqarfimmi mikisumi ungasissumiittumi sulisunik piginnaasalinnik sulisussarsiortarneq sulisoriinnartarnissaalu ajornakusoorsinnaasoq. Tamannali isumaqanngilaq suliaq tamanakommunimi taamaatiinnarneqassasoq. Avannaata Kommuniata ingerlatsivinni tamani sulisutik pitsanngorsarnerisigut, ilinniartinnerisigut suliasaanut piginnaanngorsarnerisigut sulisumillu atugarissaamissaasa pimoorunneratigut sulisoriinnarissaat siuarsartariaqarpa. Kisianni inuit innarluutillit pillugit suliaqanermi sulisut piginnaasallit amigaa-taenerat taamaallaat Qaanaami atuutinngilaq. Tiliup tamanasinerissami tamarmi illoqarfimmi mikisuni angisuunilu nunaqarfimmi misiginikuuaa. Avannaata Kommuniata suliasamik ingerlatsisariaqarnerata aamma inuit innarluutillit pillugit suliaqanermi sulisut sulisussarsiarinissaasa sulisoriinnarissaasalu pimoorussilluni suliniutigineqarnissaata saniatigut Naalakkersuisut aamma Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsiveqarfik kommunit tamarmik taperserneqarnissaat aamma qulakkeertariaqarpaat. Naalakkersuisut aamma Pitsaaliuinnermut Aqutsiveqarfiup inatsimmik ilisimasaqarnissamik aamma ingerlatsinermi inatsisini malittarisassat innarluuteqanermillu paasinnissamik qulakkeerinitsisinnaasunik ilinniartitsinermi atortunik ineriartortitsisariaqarput. Kalaallit Nunaat **Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit Innarluutillit Pisinnatitaaffii pillugit Isumaqatigiisummik** atortussanngortitsinikkut **inuit innarluutillit pillugit inuiaqatigiinni tamani ilisimasaqarnerulernissamik inuillu innarluutillit pisinnaatitaaffiisa ataqineqalersinnissaannut ataqinartinneqalernissaannullu imminut pissaaffilernikuvoq** (artikili 8). Kalaallit Nunaata pissaaffik taanna eqqortissappagu inuit innarluutillit pillugit suliaqanermi sulisut inuit innarluutillit ataqillugit suliamik suliaqarnissaat najukkamilu tamassuminnga paasinnissamat tapersiinnaat pisariaqarpoq. Aamma inuit innarluutillit pisinnaatitaaffimminnik minngerunngitsumillu nammagittaalliornissamat periarfissatigut soqutigisaqatigiillu katuffiisigut pisinnaatitaaffimminnik qanoq piumasaqarsinnaanermik nammineq paasisimasaqalernissaat pisariaqarpoq.

Viden og opkvalificering af handicapfaglige medarbejdere

En af de helt store udfordringer, som Tilioq mødte i Qaanaaq, var den store udskiftning af medarbejdere både i kommunen, på skolen og i sundhedscenteret. Mange medarbejdere er desuden ufaglærte eller ikke uddannet til at håndtere behov hos personer med handicap, hvilket går ud over borgere med handicaps retssikkerhed. Notatpligten bliver ikke overholdt og mange borgere får ikke en korrekt klagevejledning. Tilioq anerkender, at det kan være svært at tiltrække og fastholde kvalificeret arbejdskraft i en lille by langt væk. Men det betyder ikke, at man på kommunalt plan skal opgive denne opgave. Avannaata Kommunia bør fremme fastholdelsen af deres medarbejdere indenfor alle forvaltninger ved at forberede dem, uddanne dem og kvalificere dem til deres opgaver og tage deres medarbejders trivsel alvorligt. Men mangel på kvalificeret arbejdskraft indenfor handicapområdet er ikke et enestående problem for Qaanaaq. Tilioq har oplevet dette langs hele kysten både i små og store byer og bygder. Udover at Avannaata Kommunia bør tage opgaven på sig, og arbejde fokuseret på at tiltrække og fastholde handicapfaglige medarbejdere, bør Naalakkersuisut og Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold også sikre støtte til alle kommuner. Naalakkersuisut og Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold bør udvikle undervisningsmaterialer, som muliggør, at kommunen kan opkvalificere deres medarbejdere i forhold til at kende lovgivningen, at sikre de forvaltningsretlige regler samt handicapforståelse. Grønland har med ratificeringen af **FN's konvention om Rettigheder for Personer med Handicap forpligtiget sig til at øge bevidstheden i hele samfundet om personer med handicap, og at skabe respekt for de rettigheder og den værdighed, der tilkommer personer med handicap** (artikel 8). Hvis Grønland skal leve op til denne forpligtigelse, er det nødvendigt, at medarbejdere på handicapområdet udfører deres arbejde med respekt for personer med handicap og deres rettigheder, og bidrager til at udbrede denne forståelse lokalt. Det er ligeledes nødvendigt, at personer med handicap selv bliver bevidstgjorte om, hvad deres rettigheder er og ikke mindst, hvordan de kan kræve deres rettigheder igennem klagemuligheder og interesseorganisationer.

Uden kvalificerede handicapfaglige medarbejdere kan det ikke sikres, at personer med handicap får den støtte og hjælp, de har ret til, så de kan leve et selvstæn-

Innuttaasut pisortat katersuuffiliaat tikikkuminaassinnaasutut misigisinnaasarpaat, taamaasillutik nalliuttorsiornerit, pisut pingaaruteqarsinnaasut ataatsimoornerillu peqataaffiginissaat ajornakusoorsinnaasarluni.

Borgerne oplever dårlige adgangsforhold til offentlige forsamlingssteder og det kan være svært at indgå i højtidere, vigtige begivenheder og sociale sammenkomster.

Inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi piginnaasalinnik sulisoqanngikkaanni inuit innarluutillit allat naligalugit namminerisaminnik inuuneqalerniassammata pisinnaatitaaffiannik taperserineqarnissaat ikiorneqarnissaallu qulakkeerneqarsinnaanngilaq. Aamma Tiliutum ersarippoq inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi kommunimi sulisut inuttut atukkatigit suliassat ajornakusoortut inuit innarluutillit ilaasa atugaasa iliuuseqarfiginissaannut sakkussaqaanngitsut. Tamanna imatut annertutigaaq **inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikili 16 inuit innarluutillit nakuuserfigineqannginnissaannik ator-neqannginnissaannillu qulakkeerinntoq** Qaanaami eqqortinneqarnissaa Tiliup ernumassutigalugu. Najukkami nunalu tamakkerlugu ajornartorsiutip tamassuma pimoorunneqarnissaa-nik iliuuseqarfigineqarnissaanillu pisariaqartitsisoqarpoq.

Ilinniagaqarneq suliffeqarnerlu

Ilinniagaqarsinnaatitaaneq suliffeqarsinnaatitaanerlu inuit innarluutillit allat naligalugit inuusinnaanissaannut tunngatillugu pingaaruteqarput. Pisinnaatitaaffiit taakku inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikili 24-mi aamma 27-mi allaaserineqarput, taakkunani allaaserineqarluni, inuit innarluutillit pisariaqartitaat imatut mianeritigalugit allat naligalugit suliffeqarsinnaatitaasut ilinniagaqarsinnaatitaasullu. Nalunaarusiamili uani takutinneqarpoq pisinnaatitaaffiit taakku Qaanaami nunaqarfinnilu atuutinneqarnissaat ajornartorsiutaasorujussuusut. Inuit innarluutillit ilisimasaqannginneq aamma ilinniarfinni inuit innarluutillit pillugit suliaqarnermi piginnaasaqannginneq pissutigalugit inatsisit imaluunniit inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiisut malillugit pisinnaatitaaffigisaminnik ilinniagaqanngillat. Angajoqqaat meeqqatik ineriartorniassammata ilinniagaqarniassammatalu isumaqarluartumilluunniit suliffeqalerniassammata qanoq tapersersussanerlugit ilisimatinneqarneq ajorput. Kikkut tamarmik ingerlaqqillutik ilinniartariaqanngillat, kikkulli tamamik isumaqarluartumik inuusinnaaittaapput, ul-laakkut makiffissaqartariaqarput. Siusinaartumik pensioneqalernerneq inunnut innarluutilinnut kisimi periarfissaassanngilaq, naak ilaannut aqquutissaq eqqortutuaagaluartoq. Avannaata Kommuniata Naalakkersuisullu inunnut innarluutilinnut meeqqat atuarfianni ingerlaqqillunilu ilinniarnermi eqqortunik im-mikkut neqerooruteqartoqarnissaa isumagissavaat. Aamma Avannaata Kommuniata illersukkamik suliffeqarnikkut imaluunniit tamatigoortumik atorfinitsitsisarnerup atoqarnissaata siuarsarneratigit suliffeqalerniannissaq qulakkiissavaa. Inuit innarluutillit taakku periarfissaannut naleqquttumik ilinniagaqarnissamut suliffeqarnissamullu periarfissinneqarpata inunnut ataasiakkaanut inuiaqatigiinnullu tamarmiusunut iluaqutaas-saaq. Pisortanit ikiuutisisartut ikinnerulissapput inuiaqatigiillu innarluuteqarneq qanoq ittuunersoq paasisaqarfigissallugu. Inuit innarluutillit periarfissinneqarunik tapersiinnaasorujussuupput.

digt liv på lige fod med alle andre. Det er ligeledes blevet tydeligt for Tiliuq, at de kommunale medarbejdere på handicapområdet ikke har de værktøjer, der skal til for at tage sig af svære sociale sager, som nogle personer med handicap befinder sig i. Dette er i en sådan grad, at Tiliuq er bekymret for, om **artikel 16 i handicapkonventionen, der sikrer personer med handicap frihed for vold og udnyttelse**, bliver efterlevet i Qaanaaq. Der er behov for, at man lokalt og nationalt tager denne udfordring alvorligt og handler på den.

Uddannelse og beskæftigelse

Retten til uddannelse og arbejde er centrale i forhold til, at personer med handicap kan leve et liv på lige fod med alle andre. Disse rettigheder er beskrevet i handicapkonventionens artikel 24 og 27, hvor det beskrives, at personer med handicap har ret til et arbejdsmarked og uddannelsessystem, der tager hensyn til deres behov i en sådan grad, at de kan indgå på lige fod med alle andre. Men denne rapport viser, at disse rettigheder er stærkt udfordret i Qaanaaq og bygder. Personer med handicap får ikke den uddannelse de har krav på, hverken ifølge lovgivningen eller handicapkonventionen på grund af manglende viden og kapacitet i uddannelsessystemet og på handicapområdet. Forældre får ikke viden om, hvordan de kan støtte deres børn, så de udvikler sig og kan tage en uddannelse eller få en meningsfuld beskæftigelse. Alle skal ikke nødvendigvis tage en videregående uddannelse, men alle har ret til at have et meningsfuldt liv med noget at stå op til om morgenen. Førtdispension skal ikke være den eneste mulighed for borgere med handicap, selvom det er den rigtige vej for nogle. Avannaata Kommunia og Naalakkersuisut skal sørge for, at der er de rette specialtilbud til personer med handicap både på folkeskole niveau og på videre uddannelser. Og Avannaata Kommunia skal sikre adgangen til beskæftigelse enten i form af beskyttet beskæftigelse eller ved at fremme brugen af fleksible ansættelser. Når personer med handicap får mulighed for at tage en uddannelse og have et arbejde, som passer til deres potentiale, gavner det både de enkelte personer og hele samfundet. Der er færre på offentlig forsørgelse og samfundet bliver klogere på, hvad det betyder at have et handicap. Personer med handicap kan bidrage meget, hvis de blot får chancen for det.

10. Inassuteqaatit

Ataani sammisanut assigiingitsunut Tiliup angalanermik nalunaarusiami uani takussutissiisutaanut inassuteqaatit arlallit allatorneqarput. Inassuteqaatit asigiingitsunut sammitineqarput, taamaammallu oqartussanut ingerlatsisunullu kikkunnut sammitineqarnissaannik Tiliup isumaqarfissai aallaavigalugit allatorneqarlutik. Tilioq neriuppoq inassuteqaatit isumassarsiornissamut pitsanngortitsinissamullu tunngaviliisinnaasut.

10. Anbefalinger

Nedenfor oplistes en række anbefalinger til de forskellige temaer, som Tilioq har belyst i denne rejserapport. Anbefalingerne har forskellige målgrupper og modtagere og er derfor oplistet ud fra, hvilke myndigheder og aktører, Tilioq mener, de skal stiles til. Tilioq håber, at anbefalingerne kan danne grundlag for inspiration og forbedringer.

AVANNAATA KOMMUNIA

- Avannaata Kommuniata sanasut majorallaffinnik piaarnerpaamik ikkussinissaat qulakkiissagaa innuttaasullu kommunimut isersinnaanngitsut pillugit suliassat malorallaffiit ikkunneqarnissaasa tungaanut illersorneqarnissaamik avatangiseqarluni suliarineqartarnissaannik allatut aaqqiissutinik nassaassasoq.
- Avannaata Kommuniata Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik suleqatigalugu aaqqiissutissanik naassaassasoq, taamaalilluni kommunimi neqeroorutini tamani ussersorluni nutserisinnaasumik neqerooruteqartarnissamik periarfissaqavinniassammat. Tassunnga ilanngullugit Ilaqutariinnut sullissivimi, kommunip allaffiani, utoqqaat illuanni Majoriamilu
- Qaanaami Ilaqutariinnut Ingerlatsiviup meeqqanik inuusutunillu sullissineq immikkut isiginiarlugu innuttaasut innarluutillit eqqortumik taperserneqarnissaat ikiorneqarnissaallu qulakkearniarlugu inuit innarluutillit pillugit suliassanik suliaqartartut ujartuillutik sulinissaat salliutissagaa.
- Avannaata Kommuniata innuttaasunik peqataatitsinikkut ilaqutariinnik inunnillu innarluutilinnik sullissinermi najukami aaqqiissuteqarnissaq isiginiassagaa.
- Avannaata Kommuniata Qaanaaq aamma Qaanaami ilaqutariinnut ingerlatsivik immikkut eqqumaffigissavai aamma inatsisit atuuttut malillugit immikkoortumik ingerlatsinissamut eqqortumik tapersiisarnissaq ikiuisarnissarlu qulakkiissallugit.
- Avannaata Kommuniata inunnut innarluutilinnut tapersineq ikiuinerlu pillugit inatsisit atuuttut naapertorlugit suliassanik ersarissumik aalajangersimasumillu suleriaaseqarnissaq suliallu suliarineqarneranni ersarissunik piffissaliisoqartarnissaa qulakkiissagaa.

AVANNAATA KOMMUNIA

- At Avannaata Kommunia sikrer håndværkere til at sætte ramper op hurtigst muligt, og finder alternative løsninger til at sagsbehandle borgere, der ikke kan komme ind på kommunekontoret, i acceptable omgivelser indtil ramperne er sat op.
- At Avannaata kommunia i samarbejde med Styrelsen for Forebyggelse og Sociale forhold finder en løsning, så alle kommunale tilbud har en reel mulighed for at tilbyde døvetolkning. Herunder Familiecenteret, kommunekontoret, plejehjemmet, Majoriaq.
- At Familieforvaltningen i Qaanaaq skal prioritere, at handicapsagsbehandlere laver opfølgende arbejde for at sikre, at borgere med handicap får den rette støtte og hjælp med et særligt fokus på børne- og ungeområdet.
- At Avannaata Kommunia via borgerinddragelse skal fokusere på at skabe lokale løsninger på familie- og handicapområdet.
- At Avannaata Kommunia skal være ekstra opmærksomme på Qaanaaq og familieforvaltningen i Qaanaaq og sikre, at de får den rette støtte og hjælp til at forvalte området efter gældende lovgivning.
- At Avannaata Kommunia skal sikre klare og faste sagsgange for sager om støtte og hjælp til personer med handicap samt klare sagsbehandlingsfrister jf. gældende lovgivning.
- At Avannaata Kommunia skal sikre, at der er et velfungerende tværfagligt samarbejde

- Avannaata Kommuniata kommunip, peqqinnissaqarfiup, ilaqutariinnut sullissiviup, Majoriap aamma Avannersuup atuarfiata akornanni ulluni aalajangersimasuni ataatsimiit-tarluni, takkutusaaatitaalluni ullormullu oqaluuserisassa-qarluni suliaqarfiit akimorlugit ingerlalluurtumik suleqa-tigiinnissaq qulakkiissavaa.
  - Avannaata Kommuniata nalunaaruteqarnermi ersarissunik suleriaaseqarnissaq qulakkiissagaa. Tamanna assersuutigalugu suliasanik suliarinnittartunut naatsunik ilitsersuusiornikkut pisinnaavoq.
  - Avannaata Kommunian sulianik suliarinnittut Qaanaami kommunimilu meeqqanik immikkut pisariaqartitsisunik suliarinnittut attaveqarfimmik aallartitsissagaa.
  - Meeqqat atuarfiata Kommuni suleqatigalugu meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut meeqqat atuarfianni naammassereernerisa kingorna ineriartoqqinnissaannik qulakkeerinnittunik aalajangersimasunik piviusorsioortunillu iliuusissatut pilersaarusiortoqarnissaa qulakkiissagaa.
  - Avannaata Kommuniani Ilulissani aqutsisut Qaanaami meeqqat inuusuttullu immikkut pisariaqartitsisut meeqqat atuarfianni naammassillutik ingerlaqqillutik ilinniagaqarnissamut nuuttarnerat immikkut eqqumaffigissavaat.
  - Avannaata Kommuniata atuarfiup, kommunip peqqinnissaqarfiullu akornanni suliaqarfiit akimorlugit suleqatigiinneq nalilersortariaqarpaa nalilersuinerlu tunngavigalugu suleqatigiinneq aaqqissuuteqqinneqassanersoq isumaliutigisariaqarlugu.
  - Avannaata Kommuniata najukkami pikkorissarnissamik neqerooruteqarnikkut aamma pikkorissarnerup kingorna piginnaasaqarnermut tapeqarnissaq atorfirmullu atatillugu inissaqarnissaq qulakkeerlugit innarluutilit pillugit suliaqarnermi sulisut soorlu suliasanik suliarinnittartut, inunnut innarluutilinnut ikorfartortit il.il. sulisussarsiarineqartarnissaat sulisoriinnartarnissaallu suliniutigisariaqarpaa.
  - Avannaata Kommuniata Qaanaami inunnut innarluutilinnut pisariaqartitaannut naleqqussakkanik illersukkanik inissiaqarnissaq qulakkiissavaa.
  - Qaanaami ilaqutariinnut ingerlatsiviup Qaanaami Majoriaq suleqatigalugu innuttaasut suleqatigilluarlugit innuttaasut suliffeqalernissamut piginnaanngorsarnissaat qulakkiissagaa, innuttaasut taamaallutik sulinermik misiliinissamik eqqortumik neqeroorfigineqassallutik suliffeqalernissamullu piginnaanngorsarnermi qanoq siuarsimatiginerlutik ilisimassallugu.
- mellem kommune, sundhedsvæsenet, familiecenteret, Majoriaq og Avannersuup Atuarfia med faste mødedage, mødepligt og dagsorden.
- At Avannaata Kommunian skal sikre klare sagsgange ved underretninger. Dette kan for eksempel gøres ved at lave korte praktiske guides til sagsbehandlere.
  - At Avannaata Kommunian skal starte et netværk for fagpersoner, som arbejder for børn med særlige behov i Qaanaaq og kommunalt.
  - At folkeskolen i samarbejde med Kommunen sikrer, at der laves konkrete og realistiske handleplaner, som sikrer børn og unge med særlige behovs fortsatte udvikling, efter de forlader folkeskolen.
  - At Ledelsen i Avannaata Kommunian i Ilulissat er ekstra opmærksomme på børn og unge med særlige behov i Qaanaaq i det skift, der ligger, når de slutter folkeskolen og skal i gang med en videreuddannelse.
  - At Avannaata Kommunian bør evaluere det tværfaglige samarbejde mellem skolen, kommunen og sundhedsvæsenet og på baggrund af evalueringen overveje, om samarbejdet skal reorganiseres.
  - At Avannaata Kommunian bør arbejde for at tiltrække og fastholde handicapfaglige medarbejdere såsom sagsbehandlere, støttepersoner for personer med handicap m.m., både ved at tilbyde lokale kurser og sikre kompetencetillæg forbundet med afsluttet kursusforløb samt ved at have boliger tilknyttet stillingerne.
  - At Avannaata Kommunian sikrer beskyttede boliger til personer med handicap tilpasset deres behov i Qaanaaq.
  - At forvaltningen for familie i Qaanaaq i samarbejde med Qaanaaqs Majoriaq-center sikrer et godt samarbejde med de borgere, som er i et revalideringsforløb, så borgerne får et passende jobprøvningsstilbud, og de ved hvor langt, de er i deres revalideringsforløb.

- Avannaata Kommuniata Majoriap, Qaanaami ilaqtariinnut ingerlatsiviup Peqqinnissaqarfiullu akornanni siusinaartumik pensionisiaqalernissammik qinnuteqaatinik suliani suleqatigiinnermut ersarissunik najoqqutassiortoqarinnissaa suleriaaseqarnissaalu qulakkiissavaa.
- Qaanaami ilaqtariinnut ingerlatsiviup inuit innarluutillit naleqquttumik suliffeqarnissaat qulakkiissavaa. Inuiaqatigiini peqatitaatitsineq qulakkeernialugu suliffeqarneq taamaalortoqarsinnaapput suliffimmi nalinginnaasumi pinissaa Tiliup kissaatigaa.
- Avannaata Kommuniata kommunimi sulisutik inuit inuttut atukkatigut navianartumiittut ikiornissaannut tapersernissannullu piginnaanngorsassavai, nalunaarutit erloqinartut qanoq iliuseqarfigineqartarnissaannik ilinniartissavai, Qaanaamilu tapersiissutit pissarsiarineqarsinnaasut pillugit paasissutissiinissaq qulakkeerlugu.
- Avannaata Kommuniata inunnut innarluutilinnut illersuisunik sukkanerpaamik toqqaasariaqarpoq.
- Avannaata Kommuniata Qaanaami nunaqarfinnilu sulianik suliarinnittut meeqqanik inuusuttunillu immikkut pisariqartitsisunik suliaqartut nunaqarfinni sulisut peqataatinnegarnissaat immikkut isiginarlugu piginnaanngorsarnissaat pikkorissarnissaallu qulakkiissavaa.
- Avannaata Kommunia Peqqinnissaqarfik suleqatigalugu Qaanaami inuttut atukkanik tarnikkut katsorsaanissamik neqeroorummik pilersitsissaaq.
- Qaanaami Majoriap inersimasunut atuarsinnaanngitsunut allassinnaanngitsunullu pikkorissarnissamik neqerooruteqassaaq. Tassunga ilanngullugu naqinnernik ilisarinnissinannngitsunut atortunik ikiutininik neqerooruteqarneq.
- At Avannaata Kommunia sikrer klare retningslinjer og sagsgange for samarbejdet mellem Majoriaq, forvaltningen for familie i Qaanaaq og Sundhedsvæsenet i førtidspensionsansøgningsager.
- At forvaltningen for familie i Qaanaaq sikrer, at personer med handicap har adgang til passende beskæftigelse. For at sikre inklusion i samfundet ser Tilioq gerne, at beskæftigelsen sker på ordinære arbejdspladser, hvis muligt.
- At Avannaata Kommunia opkvalificerer deres kommunale medarbejdere til at hjælpe og støtte personer, som lever i social udsathed, oplærer dem i hvordan de skal reagere på alvorlige underretninger, samt sørger for de er informerede om, hvilke støtteforanstaltninger der er tilgængelige i Qaanaaq.
- Avannaata Kommunia bør hurtigst muligt udnævne bisiddere for borgere med handicap.
- At Avannaata Kommunia sikrer opkvalificering og kurser for alle fagpersoner i Qaanaaq og bygger, der arbejder med børn og unge med særlige behov med specielt fokus på at få bygdepersonalet med.
- At Avannaata Kommunia i samarbejde med Sundhedsvæsenet opretter et socialpsykiatrisk tilbud i Qaanaaq.
- At Majoriaq i Qaanaaq tilbyder kursus til voksne, der ikke kan læse og skrive. Herunder tilbud om hjælpemidler til ordblinde.

NAALAKKERSUISUT, INATSIARTUT AAMMA PITSAALUINERMUT ISUMAGINNINNERMULLU AQUTSISOQARFIK

- Innarluutillit pillugit suliaqarnermi sulisut inatsimmik nuutaamik aqutsinermilli inatsisini malittarisassanik tamanik sukumiisumik ilinniartinneqassapput, soorlu paasissutissiisussaataaneq, allattuisussaataaneq, ingerlatsinerimi pitsaasumik pissusilersortarneq, naluaarutit uppersarneqartarnerat, illersuisartut il.il.
- Pisortat ingerlatsineranni sunniuteqartumik ilikkagaqarsinnaalersitsisunik ilinniartitsinermi atortunik suliaqarto-

NAALAKKERSUISUT, INATSIARTUT OG STYRELSEN FOR FOREBYGGELSE OG SOCIALE FORHOLD

- At handicapfaglige medarbejdere bliver undervist grundigt i den nye lov og alle forvaltningsretlige regler, såsom oplysningspligt, notatpligt, god forvaltningssskik, kvittering af underretninger, bisidderkorps m.m.
- At der udarbejdes undervisningsmateriale, der muliggør, at flest mulige i den offentlige forvaltning kan opnå effektiv læring – eksem-

qassaaq – assersuutigalugu takkulluni peqataanissaq angalanerlu akisuallaarpat videot sungiusaatini imallit.

- Inatsisartut illuliornermi malittarisassat nutartissagaat pisortallu illuutaannik sanaartortoqaraangat iluarsaasisoqaraangallu ilusilersoriaatsit tamatigoortut atussagaat, aaqqiissutinillu pissarsiarineqarsinnaasunik nutaanik pissarsisarnissaq ataavartumik isumagissagaat tamakkulu eqqortinneqarnerannik sunniuteqartumik nakkutilliinissaq qulakkiissagaat.
- Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik kommunini sulisunut piginnaanngorsarluni pikkorissanissanik ineriartortitsissaaq inuillu innuttaasunik innarluutilinnik suliaqartunut videot ineriartortinneqassasut, taamaalilluni internetikkut atassuteqarneq isumalluutaassanani.
- Naalakkersuisut kalaallinik tusilartunut ussersorluni nutserisinnaasumik piffissami sivisunerusumi ilinnar-titsinissaq akisussaaffigissagaat.
- Naalakkersuisut aamma Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik allattuisussaataa innermut, inuit innarluutillit illersorneqarnissaannut inatsimmut, ingerlatsiviit akimorlugit qanoq pitsaanerpaamik suleqatigiit-toqarsinnaanermut tamanillu isiginillu aaqqiissuteqar-tarnermut il.il. tunngatillugu piginnaanngorsaalluni paa-sisitsiniaassasut. Tamanna assersuutigalugu videot atorlugit pikkorissartitsinikkut pisinnaavoq.
- Naalakkersuisut inunnet innarluutilinnut ikorfartuisar-tut minnerpaamik akissarsiaat qaffassagaat, taamaalil-luni suliffik pilerinartunngorniassamat ikorfartuisar-tullu taamaalillutik sivusunerusumik suliffimmi sulisin-neqarsinnaalerniassammata.
- Naalakkersuisut aamma Avannaata Kommuniata arnanut nakuuserfigineqartunut ataatsimut isigalugu neqeroo-roteqarnissaq isumagissavaat, aamma arnanut innar-luutilinnut neqerooteqarnissaq isiginiarlugu – asser-suutigalugu atortut pissarsiarineqarsinnaasut atorlugit arnallu innarluutillit qaammarsaanermi ilanngunneqar-nerisigut.
- Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik Avannaata Kommunia suleqatigalugu pisinnaatitaaffiit, Qaanaami naammagittaalliornissamat ilitsersuisarneq siunnersuisarnerlu pillugit qaammarsaassaaq.
- Avannaata Kommuniata Qaanaami nunarfinnilu sulianik suliaqartut meeqqanik immikkut pisariaqartitsisunik suliaqartut nunaqarfinni sulisut ilanngunneqarnissaat immikkut isiginiarlugu piginnaanngorsarnissaat pikko-rissarnissaallu qulakkiissavaa.

pelvis i form af videoer med øvelser til, hvis fy-sisk fremmøde og rejser er for dyrt.

- At Inatsisartut opdaterer bygningsreglementet og anvender universelt design, når der bygges og renoveres offentlige bygninger, og løbende sør-ger for at være opdateret på nyere tilgængelige løsninger samt sikrer effektiv kontrol med efter-levelse heraf.
- At Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold udvikler opkvalificeringskurser til kommunale medarbejdere, og at personer, der arbejder med borgere med handicap, udvikles på video, så man ikke er afhængig af internetforbindelsen.
- At Naalakkersuisut tager ansvar for, at der på sigt uddannes døvetolke, der kan oversætte tegns-prog til grønlandsk.
- At Naalakkersuisut og Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold laver en målrettet kapaci-tetsopbyggende oplysningsindsats i forhold til notatpligt, lov om støtte til personer med handi-cap, hvordan man bedst muligt kan samarbejde på tværs af forvaltninger og skabe helhedsorien-terede løsninger m.m. Dette kunne for eksempel foregå ved at lave videokurser.
- At Naalakkersuisut hæver mindstelønnen for støttepersoner til personer med handicap, så jobbet bliver attraktivt, og støttepersoner der-ved har lyst til at blive længere i jobbet.
- At Naalakkersuisut og Avannaata Kommunia sør-ger for, at der i de generelle tilbud til kvinder, der er ofre for vold, også er et fokus på, hvordan man når ud til kvinder med handicap – for eksempel med tilgængeligt materiale samt ved, at kvinder med handicap bliver inkorporeret i oplysnings-aktiviteter.
- At Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold i samarbejde med Avannaata Kommunia laver oplysningskampagner om rettigheder, klagevej-ledning og rådgivning i Qaanaaq.
- At Avannaata Kommunia sikrer opkvalificering og kurser for alle fagpersoner i Qaanaaq og byg-der, der arbejder med børn og unge med særlige behov med specielt fokus på at få bygdepersonalet med.

KOMMUNIT TAMARMIK

- Oqallittarfimmik KANUKOKA-mut assingusumik pilersit-sisoqassaaq, tassani kommunini sulisut isumasiueqate-garnissamut periarfissaqarluni il.il. pikkorissarnissanik neqerooruteqartoqarsinnaalluni.
- Qaammatit pingasukkaarlugit masterclassimik ilinniartitsisarnermik pilersitsissasut, tassani assesuutigalugu suliassanik suliarinnittartut Isumaginninnermi Namma-gittaaliorfimmi Ombudsmandimiluunniit aalajanger-nernik misissuisassallutik.

INGERLATSISUT ALLAT

- Tele Greenlandip internetikkut attaveqaat sukkasooq annertusineqartussanngorpat pitsanngortinneqqartus-sanngorpallu avinngarusimanerpaat saallitissagai.
- Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik kommunini MISI-t suleqatigalugit meeqqanut immikkut pisariaqartitsisunut atortunik ikiuutinik assigiinngitsunik allaaserinnil-luni katalogiussasooq.
- Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik kommunini MISI-t suleqatigalugit isummat pigiliutiinnakkat atorunnaar-sinniarlugit paasinninnerlu siuarsarniarlugu innarluute-qarnerup suunera pillugu ilinniartitsisunut atuartunut qaamarsaanermut atortunik suliaqassasooq.
- Allorfik assigiinngitsunik annertussusilinnik pissarsia-rineqarsinnaasunik atornerluisuunermut katsorsaasarneq pillugu atortoqarnissaa qulakkiissavaa, assersuu-tigalugu atortut atuaruminartut, KNR-imi videot il.il. atorlugit.
- Nuna tamakkerlugu inuit innarluutillit kattuffiisa Qaanaami sinniisoqarnissaa eqqumaffigissavaat.

ALLE KOMMUNER

- At der etableres et KANUKOKA-lignende forum, hvor der kan udbydes kurser til kommunalt ansatte med mulighed for sparring etc.
- At der indføres nogle kvartalsvise masterclass undervisninger, hvor eksempelvis sagsbehandlere gennemgår afgørelser fra Det Sociale Ankenævn eller Ombudsmanden.

ANDRE AKTØRER

- At Tele Greenland prioriterer de mest isolerede områder, når højhastighedsnettet skal udvides og forbedres.
- At Uddannelsesstyrelsen i samarbejde med de kommunale MISI-enheder laver et katalog med beskrivelser af forskellige hjælpemidler til børn med særlige behov.
- At Uddannelsesstyrelsen i samarbejde med de kommunale MISI-enheder laver oplysningsmateriale til lærer og elever om, hvad handicap er for at nedbryde fordomme og fremme forståelse.
- Allorfik sikrer materiale om misbrugsafvæbning i forskellige tilgængelige formater, for eksempel letlæseligt materiale, videoer på KNR m.m.
- De nationale handicaporganisationer er opmærksomme på at være repræsenteret i Qaanaaq.

*Tilioq Qaanaarmiunut naapitatsinnut tamanut oqariartuuteqartunullu tamanut qujavoq.
Tilioq takker for alle dem vi mødte på vores rejse til Qaanaaq og for alle deres budskaber.*

QAANAAQ ANGALANERMIK NALUNAARUT 2020 REJSERAPPORT QAANAAQ 2020

ISBN 978-87-970915-1-7

